

Η ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

ΤΟΥ
ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Γ' ΚΑΙ Δ' ΤΑΞΕΩΣ

(Κατά τὴν νέαν διοικητικὴν διαίρεσιν)

ΠΑΝΤΕΛΗ ΣΙΓΑΛΟΥ

Διευθυντοῦ Δ' Δημοτικῆς σχολῆς
'Αθηνῶν.

ΥΠΟ

ΚΩΝΣΤ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Δημοδιδασκάλου 10ης Δημοτικῆς
σχολῆς 'Αθηνῶν.

ΣΥΜΦΩΝΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Α. ΠΑΠΑΣΠΥΡΟΥ

ΟΔΟΣ ΛΕΚΑ, ΣΤΟΣ ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΥ

1915

002
ΚΛΣ
ΣΤ2Α
621

ηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

124/15

Η ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Γ' ΚΑΙ Δ' ΤΑΞΕΩΣ

ΥΠΟ

ΠΑΝΤΕΛΗ ΣΙΓΑΛΟΥ

Διευθυντού Δ' Δημοτικής σχολής
Ἀθηνῶν.

ΚΩΝΣΤ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Δημοδιδασκάλου 10ης Δημοτικής
σχολής Ἀθηνῶν.

ΣΥΜΦΩΝΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Α. ΠΑΠΑΣΠΥΡΟΥ

ΟΔΟΣ ΛΕΚΑ, ΣΤΟΑ ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΥ

1915

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

002
ΚΛΣ
ΕΤΡΑ
621

Πᾶν ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφήν τῶν συγγραφέων.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ **Γεωγραφία** ἐξετάζει καὶ περιγράφει τὴν γῆν κατὰ τρεῖς τρόπους· α') θεωρεῖ τὴν γῆν ὡς οὐράνιον σῶμα καὶ ἐξετάζει τὸ σχῆμα, τὸ μέγεθος, τὰς κινήσεις καὶ τὴν σχέσιν αὐτῆς πρὸς τὰ λοιπὰ οὐράνια σώματα, ὅτε καλεῖται **μαθηματικὴ γεωγραφία**· β') ἐξετάζει τὴν ἀτμόσφαιραν καὶ πάντα τὰ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς ἀντικείμενα, ὡς τὴν ξηρὰν, τὴν θάλασσαν, τὰ ὄρη, τοὺς ποταμούς, τὰς λίμνας, τὰ προϊόντα τῆς γῆς κ.λ.π., ὅτε λέγεται **φυσικὴ γεωγραφία** καὶ γ') ἐξετάζει τὴν γῆν ὡς κατοικίαν τῶν ἀνθρώπων καὶ περιγράφει τὰ διάφορα κράτη τῆς γῆς, τὸν πληθυσμὸν αὐτῶν, τὴν θρησκείαν, τὸν πολιτισμὸν, τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν, τὴν συγκοινωνίαν καὶ ἐν γένει πάντα ὅσα ἔχουσι σχέσιν μὲ τὸν ἀνθρώπον, ὅτε καλεῖται **πολιτικὴ γεωγραφία**.

1. Γνώσεις ἐκ τῆς μαθηματικῆς καὶ φυσικῆς γεωγραφίας.

Ὁρίζων. Ὅταν ἰστάμεθα εἰς ὑψηλὸν τόπον ἢ εἰς ἀνοικτὴν πεδιάδα, βλέπομεν γύρω μας ὅτι ὁ οὐρανὸς ἐγγίζει τὴν γῆν κατὰ καμπύλην γραμμὴν. Ἡ καμπύλη αὕτη γραμμὴ καλεῖται **ὀρίζων**.

Τοῦ ὀρίζοντος διακρίνομεν τέσσαρα κύρια σημεῖα· τὴν **ἀνατολήν**, ἦτοι τὸ μέρος, ὅπου ἀνατέλλει ὁ ἥλιος· τὴν **δύσιν**, ἦτοι τὸ μέρος, ὅπου δύει ὁ ἥλιος· τὸν **βορρᾶν**, ἦτοι τὸ μέρος, πρὸς τὸ ὅποιον διευθύνεται ἡ σκιά ἡμῶν τὴν μεσημβρίαν· καὶ τὸν **νότον** τὸ ἀντίθετον μέρος τοῦ βορρᾶ.

Ἐὰν τὴν μεσημβρίαν ἀκριβῶς σταθῶμεν εἰς τὸν ἥλιον μὲ τὰ νῶτα ἐστραμμένα πρὸς αὐτόν, ἡ σκιά μας διευθύνεται ἀκριβῶς πρὸς **βορρᾶν**. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὀρίζομεν ἀκριβέστατα τὸ ἐν σημεῖον τοῦ ὀρίζοντος, ἦτοι τὸν βορρᾶν. Ὅπισθὲν μας ἐκ τοῦ ἀντιθέτου μέρους εἶνε ὁ νότος, πρὸς τὸ δεξιὰ μας ἡ **ἀνατολή** καὶ πρὸς τὰ ἀρι-

στερά μας ή *δύσεις*. Τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος δυνάμεθα νά τὰ προσδιορίσωμεν ἐπίσης, ἐάν παρατηρήσωμεν τόν *Πολικόν* ἀστέρα, ὁπότε ἔχομεν ἀκριβῶς τόν *βορρᾶν* ἔμπροσθεν, τόν *νότον* ὀπίσθεν, τήν *ἀνατολήν* δεξιᾷ καί τήν *δύσιν* ἀριστερᾷ.

Ἐπίσης καί διὰ τῆς μαγνητικῆς βελόνης δυνάμεθα νά προσδιορίσωμεν τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος.

Αὕτη εἶνε σιδηρᾷ καί μαγνητισμένη· ἡ μία ἄκρη αὐτῆς δεικνύει πάντοτε τόν βορρᾶν (ἐάν καί οὐχί μετὰ πάσης ἀκριβείας, διότι πάντοτε κλίνει ὀλίγον πρὸς τήν δύσιν). Ἀφοῦ εὐρεθῇ ὁ βορρᾶς τὰ λοιπὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος εὐρίσκονται εὐκόλως, ὡς ἀνωτέρω.

Μεταξὺ τῶν τεσσάρων τούτων κυρίων σημείων τοῦ ὀρίζοντος διακρίνομεν καί δευτερεύοντα σημεῖα ἴτιοι τὸ *βορειοανατολικόν*, μεταξὺ βορρᾶ καί ἀνατολῆς, τὸ *βορειοδυτικόν* μεταξὺ βορρᾶ καί δύσεως, τὸ *νοτιοανατολικόν* μεταξὺ νότου καί ἀνατολῆς καί τὸ *νοτιοδυτικόν* μεταξὺ νότου καί δύσεως.

2. Γνώσεις ἐκ τῆς φυσικῆς γεωγραφίας.

Ἡ Ἐπιφάνεια τῆς γῆς διαιρεῖται εἰς *ξηρὰν* καί εἰς *θάλασσαν*. Ἡ ξηρὰ εἰς ἄλλα μὲν μέρη αὐτῆς εἶνε ἀνώμαλος, εἰς ἄλλα δὲ εἶνε ὀμαλή· εἰς τὰ ἀνώμαλα καί ὀμαλὰ μέρη τῆς ξηρᾶς ἔχουσι ὀνόματα.

Λόφος καλεῖται μικρὸν ὕψωμα γῆς, τὸ ὁποῖον δὲν ὑπερβαίνει τὰ 500 μέτρα.

ὄρος καλεῖται μέγα ὕψωμα τῆς γῆς, τὸ ὁποῖον ὑπερβαίνει τὰ 500 μέτρα. Τὸ ὄρος λέγεται συνήθως καί βουνόν.

Κορυφή ὀνομάζεται τὸ ὑψηλότερον μέρος τοῦ ὄρους.

Πρόποδες ἢ **ὕπωρεια** ὀνομάζονται τὸ χαμηλότερον μέρος τοῦ ὄρους.

Κλιτύες ἢ **κατωφέρεια** ὀνομάζονται αἱ πλευραὶ ἢ τὰ πλάγια μέρη τοῦ ὄρους.

Φάραγξ ἢ **χαράδρα** καλεῖται στενὸν καί ἀπότομον ἄνοιγμα τοῦ ὄρους. Πολλὰ ὄρη τὰ ὁποῖα ἐκτείνονται κατὰ μίαν διεύθυνσιν καί ἔχουσι συνέχειαν μεταξὺ των καλοῦνται **ὄροσειρὰ** ἢ **ὄροστοιχία**.

Ἠφαίστειον ὀνομάζεται τὸ ὄρος τὸ ὁποῖον ἔχει κατὰ τήν κορυφήν του μίαν ἢ πολλὰς ὀπὰς, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐκσφενδονίζονται καπνοί, χόματα, λίθοι καί πύρινοι ποταμοί. Τὰ Ἠφαίστεια τὰ ὁποῖα πρὸ πολλοῦ ἔπαυσαν νά ἐκπέμπωσι τοιαύτας ὕλας λέγονται **ἐσβεσμένα**, τὰ δὲ ἄλλα **ἐνεργά**.

Πεδιάς λέγεται έκτασις τῆς ξηρᾶς ὀμαλῆ· ὅταν ἡ πεδιάς εὐρίσκειται ἐπάνω εἰς τὰ ὄρη ὀνομάζεται **ὄροπέδιον**.

Κοιλιάς λέγεται ἡ πεδιάς ἡ ὁποία εὐρίσκεται μεταξὺ δύο ὀρέων ἢ λόφων.

Ἐρημος ὀνομάζεται μεγάλη έκτασις τῆς ξηρᾶς ἀμμώδους θερμῆ, ἀνυδρῶς, ἄγονοις καὶ ἀκατοίκητος.

Ὄσας ὀνομάζεται ὁ τόπος τῆς ἐρήμου εἰς τὸν ὁποῖον ὑπάρχει ὕδωρ καὶ γῆ γόνιμος (κατάλληλος εἰς βλάστησιν).

Στέππη καλεῖται πεδιάς ἄδενδρος καὶ ἀκαλλιέργητος ἔχουσα μόνον χόρτα ἢ θάμνους.

3. Τὰ ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ὕδατα.

Τὸ ὕδωρ τῆς βροχῆς τὸ ὁποῖον πίπτει ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς κατὰ μέγα μέρος ἐξατμίζεται· ἀπὸ τὸ ὑπόλοιπον μέρος μὲν ῥέει ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς, μέρος δὲ εἰσχωρεῖ ἐντὸς τοῦ ἐδάφους.

Πηγῆ λέγεται τὸ μέρος τοῦ ἐδάφους ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐξέρχεται ὕδωρ. **Θερμαὶ** λέγονται αἱ πηγαί, ὅταν ἔχωσι θερμὸν ὕδωρ, **μεταλλικαὶ** δὲ ἢ **ἱαματικαὶ**, ὅταν χρησιμεύωσι πρὸς θεραπείαν ἀσθενῶν. **Πίδακες** δὲ λέγονται αἱ θερμαὶ πηγαί, αἱ ὁποῖαι εὐρίσκονται εἰς ἡφαιστειώδεις τόπους, τὸ δὲ ὕδωρ αὐτῶν ἀναπηθᾷ εἰς ἀρκετὸν ὕψος. Ἀπὸ τὸ ὕδωρ τῶν πηγῶν σχηματίζονται αἱ **ρύακες**· πολλοὶ δὲ ρύακες ὅταν ἐνωθῶσι σχηματίζουσι **ποτάμιον**· ὅταν δὲ ἐνωθῶσι πολλὰ ποτάμια σχηματίζουσι **ποταμόν**.

Παραπόταμος λέγεται ὁ ποταμὸς ὁ ὁποῖος χύνεται εἰς ἄλλον μεγαλύτερον ποταμόν.

Χεῖμαρρος ὀνομάζεται ὁ ποταμὸς, ὁ ὁποῖος σχηματίζεται ἀπὸ τὰ ὕδατα τῶν βροχῶν, ἢ ἀπὸ τὰς τηχομένας χιόνας καὶ ῥέει ὀρητικῶς μόνον κατὰ τὸν χειμῶνα, τὸ δὲ θέρος ξηραίνεται.

Πηγῆ τοῦ ποταμοῦ λέγεται τὸ μέρος ἀπὸ τὸ ὁποῖον πηγάζει οὗτος, τὸ δὲ μέρος, ἐπου τὰ ὕδατά του χύνονται εἰς τὴν θάλασσαν ἢ τὴν λίμνην λέγεται **ἐκβολή**.

Κοίτη ὀνομάζεται ἡ μεγάλη αὐλαξ, ἐντὸς τῆς ὁποίας ῥέει τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ.

Ὀχθαὶ λέγονται τὰ χεῖλη τῆς κοίτης τοῦ ποταμοῦ.

Δεξιὰ ὄχθη λέγεται ἐκεῖνη τὴν ὁποίαν ἔχομεν πρὸς τὰ δεξιὰ, ὅταν βλέπωμεν πρὸς τὸ μέρος πρὸς τὸ ὁποῖον τρέχει ὁ ποταμὸς, ἀριστερὰ δὲ **ὄχθη** τὸ μέρος τὸ ὁποῖον ἔχομεν πρὸς τὰ ἀριστερὰ μας.

Καταρράκτης σχηματίζεται όταν τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ κατακρημνίζεται ὀρμητικῶς ἀπὸ τινος ὕψους. Ὁ μέγιστος καταρράκτης τοῦ κόσμου εἶνε ὁ λεγόμενος τοῦ **Νιαγάρα**, τὸν ὁποῖον σχηματίζει ὁ ποταμὸς **Ἅγιος Λαυρέντιος** εἰς τὴν βόρειον Ἀμερικὴν· τὸ ὕψος του εἶνε 50 μέτρα περίπου.

Συμβολή ὀνομάζεται τὸ μέρος, ὅπου δύο ποταμοὶ ἐνοῦνται καὶ σχηματίζουν ἓνα μεγαλύτερον. Τινὲς ποταμοὶ διακλαδοῦνται εἰς δύο ἢ περισσοτέρους **βραχίονας** κατὰ τὴν ἐκβολὴν των. Ὁ τόπος δὲ ὁ ὁποῖος περικλείεται μεταξὺ τῶν βραχιόνων αὐτῶν ὀνομάζεται **δέλτα**, διότι ὁμοιάζει πολὺ πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν γράμμα Δ.

Λίμνη καλεῖται ἐκτασις ὕδατος, ἣ ὁποία περικλείεται ὑπὸ ξηρᾶς. **Γλυκεῖαι** λίμναι λέγονται ὅσαι ἔχουσι πόσιμον ὕδωρ, **ἄλμυραι** δέ, ὅσαι ἔχουσι ὕδωρ ἄλμυρόν. Ἡ μέγιστη ἄλμυρὰ λίμνη εἶνε ἡ **Κασπία** εἰς τὴν Ἀσίαν, ἣ ὁποία δι' αὐτὸ λέγεται καὶ **Κασπία θάλασσα**.

Ἔβλη ἢ τέλματα ὀνομάζονται τὰ ὕδατα τὰ ὁποία εἶνε στάσιμα καὶ ἀβαθῆ, ἐντὸς τῶν ὁποίων φυτρώνουσιν ὑδρόβια φυτὰ (χόρτα καὶ κάλαμοι) καὶ ἀναπτύσσονται μιάσματα πυρετῶν καὶ ἄλλων ἀσθενειῶν.

Καταβόθρα λέγεται χάσμα γῆς, ἐντὸς τοῦ ὁποίου καταπίπτει τὸ ὕδωρ ποταμοῦ ἢ λίμνης.

4. Ἡ θάλασσα.

Ὅλα τὰ ἄλμυρὰ ὕδατα τὰ ὁποία εἶνε ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς λέγονται μὲ μίαν λέξιν **θάλασσα**. Αἱ θάλασσαι ἔχουσι διάφορα ὀνόματα ὡς **Μεσόγειος** θάλασσα, **Μαύρη** θάλασσα κλπ.

Πελάγη ὀνομάζονται τὰ μικρότερα τμήματα τῆς θαλάσσης, τὰ ὁποία χωρίζουσι συνήθως δύο ξηρὰς (**Αἰγαῖον** πέλαγος, **Ἴόνιον** πέλαγος).

Παραλία καλεῖται ἡ ἄκρα τῆς ξηρᾶς, ἣ ὁποία βρέχεται ὑπὸ θαλάσσης. Ὅταν ἡ παραλία εἶνε χαμηλὴ καὶ ἀμμώδης, λέγεται **αἰγιαλός**, ὅταν δὲ εἶνε βραχώδης, ὕψηλὴ καὶ ἀπότομος, λέγεται **ἀκτὴ**.

Κόλπος ὀνομάζεται μέρος θαλάσσης, τὸ ὁποῖον εἰσχωρεῖ βαθέως εἰς τὴν ξηρὰν· τὸ μέρος δὲ τοῦ κόλπου τὸ ὁποῖον εἶνε πρὸς τὴν γῆν λέγεται **μυχός**.

Λιμὴν ὀνομάζεται κόλπος μικρός, ἐντὸς τοῦ ὁποίου τὰ πλοῖα δύνανται νὰ προφυλάσσωνται ἀπὸ τῶν ἀνέμων καὶ τῶν τρικυμιῶν. Οἱ λιμένες εἶνε ἢ **φυσικοί**, ὡς ὁ τοῦ **Πειραιῶς**, ἢ **τεχνητοί**, κατασκευα-

ζόμενοι υπό τῶν ἀνθρώπων, ὡς οἱ λιμένες τῶν *Πατρῶν, Καλαμῶν,*

Ὄρμος λέγεται πᾶν μέρος θαλάσσης, ἔπου δύνανται νά ἀγκυροβολῶσι πλοῖα· ὁ ὄρμος δὲν δύναται νά προφυλάττῃ τὰ πλοῖα ἀπὸ πάντων τῶν ἀνέμων. (π. χ. ὁ ὄρμος τοῦ *Φαλήρου*).

Πορθμός καλεῖται στενὸν μέρος θαλάσσης, τὸ ὁποῖον ἐνώνει φυσικῶς (καὶ ὄχι τεχνητῶς) δύο θαλάσσας καὶ χωρίζει δύο ξηράς, ὡς ὁ πορθμός τοῦ *Εὐβοίου* μεταξὺ *Εὐβοίας* καὶ *Στερεᾶς Ἑλλάδος*.

Διωρυξ ὀνομάζεται ἡ τεχνητὴ ἀῦλαξ, ἡ ὁποία ἐνώνει δύο θαλάσσας ἢ θάλασσαν μὲ ποταμὸν ἢ δύο ποταμούς· ἡ διωρυξ τοῦ ἰσθμοῦ τῆς *Κορίνθου* ἐνώνει τὸν *Σαρωνικὸν κόλπον* μὲ τὸν *Κορινθιακόν*.

Ἴσθμός λέγεται στενὸν μέρος ξηράς, τὸ ὁποῖον συνδέει δύο ξηράς καὶ χωρίζει δύο θαλάσσας. (π. χ. ὁ ἰσθμὸς τῆς *Κορίνθου*).

Νῆσος λέγεται μέρος ξηράς τὸ ὁποῖον βρέχεται πανταχόθεν υπό θαλάσσης.

Χερσόνησος ὀνομάζεται μέρος ξηράς, τὸ ὁποῖον ἐνοῦται μετὰ τῆς λοιπῆς ἀπὸ ἓν μέρος, ἐνῶ τὰ ἄλλα βρέχονται υπό τῆς θαλάσσης.

Ἀρχιπέλαγος ἢ συστάς νήσων καλεῖται ἄθροισμα νήσων, αἱ ὁποῖαι κείνται πλησίον ἀλλήλων.

Σκόπελος καλεῖται βράχος, ὁ ὁποῖος ὀλίγον ἐξέχει τῆς θαλάσσης.

Ῥφαλος καλεῖται βράχος, ὁ ὁποῖος κείται ὀλίγον υπό τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης.

Τέναγος καλεῖται μέρος τῆς θαλάσσης ἀδαθές.

Σύρτεις καλοῦνται κινητοὶ σωροὶ ἄμμου ἐντὸς τῆς θαλάσσης.

5. Ὑδατώδη μετέωρα (ὀμίχλη, νέφος, βροχή, δρόσος, πάχνη, χιών, χάλαζα) ἄνεμοι.

Ἐὰν βράσωμεν ὕδωρ ἐντὸς χύτρας, βλέπομεν ἀτμοὺς ὕδατος νά ἐξέρχωνται ἐξ αὐτῆς. Ἐὰν ἐπάνω ἀπὸ τοὺς ἀτμοὺς αὐτοὺς πλησιάσωμεν ψυχρόν τι ἀντικείμενον, π. χ. τὸ κάλυμμα τῆς χύτρας, παρατηροῦμεν ὅτι εἰς αὐτὸ ἐπικάθηνται πολλὰ σταγονίδια ὕδατος, τὰ ὁποῖα μετ' ὀλίγον ἀρχίζουν νά πίπτουν πάλιν ἐντὸς τῆς χύτρας υπό μορφήν ψιλῆς βροχῆς. Ἐὰν ἀφήσωμεν τὸ ὕδωρ νά βράζῃ ἐπὶ πολλὴν ὥραν, οἱ ἀτμοὶ θὰ ἐξακολουθοῦν νά ἐξέρχωνται, ἕως ὅτου θὰ ἔλθῃ μία στιγμὴ, ὅποτε παρατηροῦμεν ὅτι δὲν ἔμεινε καθόλου ὕδωρ ἐντὸς τῆς χύτρας. Ὡστε, ὡς βλέπομεν, οἱ ἀτμοὶ τοῦ ὕδατος οἱ ὁποῖοι ἐξήρχοντο ἀπὸ τὴν χύτραν δὲν ἦσαν τίποτε

ἄλλο παρὰ τὸ ἴδιον τὸ ὕδωρ τῆς χύτρας· πράγματι δὲ αὐτὸ συμβαίνει· ὅταν τὸ ὕδωρ θερμανθῇ πολὺ καὶ ἀρχίξει νὰ βράζῃ, τότε μεταβάλλεται εἰς πάρα πολὺ λεπτὰ σταγονίδια, τὰ ὅποια δὲν τὰ βλέπομεν, διότι εἶνε εἰς ἀερῶδη κατάστασιν· τὰ σταγονίδια αὐτά, τὰ ὅποια ὀνομάζονται *ὕδρατμοί*, ἀνέρχονται, διότι εἶνε πολὺ ἐλαφρά. Ὅταν δὲ οἱ ὕδρατμοὶ αὐτοὶ συναντήσουν ψυχρὸν τι ἀντικείμενον ψύχονται καὶ αὐτοὶ· ἐπειδὴ δὲ ψύχονται ἐνοῦνται ἢ καὶ μὲ ἄλλην λέξιν συμπυκνοῦνται καὶ ἀποτελοῦν ὀλίγον μεγαλύτερα σταγονίδια, δηλαδὴ ἔγιναν πάλιν ὕδωρ. Ὅταν λοιπὸν τὸ ὕδωρ θερμαίνεται πολὺ μεταβάλλεται εἰς ὕδρατμούς, ὅταν δὲ οἱ ὕδρατμοὶ συναντήσουν ψυχρὸν ἀντικείμενον ψύχονται καὶ ὡς ἐκ τούτου συμπυκνοῦνται καὶ μεταβάλλονται πάλιν εἰς ὕδωρ.

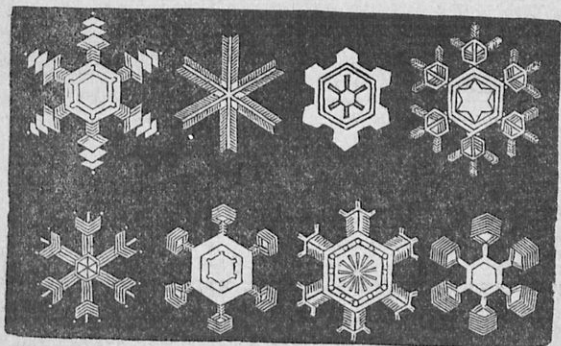
Ὁμίχλη. Αὐτὴν τὴν ἐργασίαν τὴν ὁποίαν ἔκαμε τὸ πῦρ καὶ μὲ τὴν θερμότητά του μετέβαλε τὸ ὕδωρ τῆς χύτρας εἰς ὕδρατμούς, τὴν κάμνει καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ ὁ ἥλιος, ὁ ὅποιος μὲ τὴν πολὺ μεγάλην θερμότητα ποῦ ἔχει, θερμαίνει τὰ ὕδατα τῶν θαλασσῶν, λιμνῶν καὶ ποταμῶν· θερμαίνει δὲ ὁ ἥλιος τὸ ἐπάνω μέρος ἀπὸ τὰ ὕδατα ἤτοι τὴν ἐπιφανείαν των, ἐπειδὴ αἱ ἀκτίνες του δὲν δύνανται νὰ προχωρήσουν εἰς πολὺ βάθος. Ὅταν λοιπὸν τὰ ὕδατα αὐτὰ θερμανθοῦν ἀπὸ τὸν ἥλιον, μεταβάλλονται εἰς ὕδρατμούς, οἱ ὅποιοι ἀνέρχονται εἰς μικρὸν ὕψος ἀπὸ τὴν ἐπιφανείαν τῶν θαλασσῶν, λιμνῶν καὶ ποταμῶν· δὲν τοὺς βλέπομεν ὅμως, διότι εἶνε εἰς ἀερῶδη κατάστασιν. Ὅταν ὅμως, κατὰ τὰς ψυχρὰς ἰδίως νύκτας, ὁ ἀήρ ὁ ὅποιος εἶνε ὑπεράνω αὐτῶν ψυχθῇ ὀλίγον, τότε ψύχονται καὶ αὐτοὶ καὶ ἔνεκα τούτου συμπυκνοῦνται, ὑγροποιοῦνται καὶ μεταβάλλονται εἰς λεπτότατα σταγονίδια ὕδατος. Τοιουτοτρόπως βλέπομεν ὅτι οἱ ἀτμοὶ ἐπικάθηται ἄνωθεν τῆς ἐπιφανείας τῶν ὑδάτων, ὡς καὶ τῶν λειμῶνων καὶ τῶν δασῶν, ὡς στακτόχρουν ἐπικάλυμμα. Τὸ ἐπικάλυμμα αὐτὸ καλεῖται **ὀμίχλη**. Ὁμίχλη παράγεται ἰδίως κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ φθινοπώρου. Ἡ ὀμίχλη κοινῶς λέγεται *καταχνιά*, ἀντὶ τὰ καὶ *ποῦσι*.

Νέφος. Ἐὰν ἡ συμπύκνωσις τῶν ὕδρατμῶν συμβῇ εἰς τὰ ὑψηλὰ στρώματα τῆς ἀτμοσφαιρας, ὡς καὶ ἐπάνω εἰς τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων, σχηματίζονται τὰ *νέφη*· δηλαδὴ ὀμίχλη καὶ νέφος εἶνε τὸ ἴδιον πρᾶγμα· ὅταν οἱ ὕδρατμοὶ εἶνε χαμηλά, ἤτοι ἐπάνω ἀπὸ τὴν ἐπιφανείαν τῶν λιμνῶν, θαλασσῶν, ποταμῶν, πεδιάδων, δασῶν ἢ εἰς τὰ πλάγια τῶν βουνῶν, λέγονται ὀμίχλη· ὅταν δὲ οὗτοι εἶνε κατὰ τὰς κορυφὰς τῶν βουνῶν ἢ ἄνωθεν αὐτῶν λέγονται νέφη.

Δρόσος. Κατὰ τὰς καθαρὰς καὶ διαυγεῖς νύκτας τοῦ θέρους, τὸ ἔδαφος τῆς γῆς εἶνε περισσότερον ψυχρὸν ἀπὸ τὴν ἡμέραν· τοῦτο

συμβαίνει, διότι κατά τὴν νύκτα τὸ ἔδαφος χάνει μέρος ἀπὸ τὴν θερμότητα τοῦ τοῦ εἶχε δώσει ὁ ἥλιος κατά τὴν ἡμέραν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἔδαφος εἶνε ψυχρὸν, γίνεται ψυχρὸς καὶ ὁ ἀήρ ὁ ὁποῖος εἶνε ὀλίγον ἐπάνω ἀπὸ τὸ ἔδαφος, καθὼς καὶ τὰ δένδρα καὶ τὰ φυτά. Ὡς ἐκ τούτου οἱ ὑδρατμοί, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκονται ἐντὸς τοῦ ψυχροῦ αὐτοῦ ἀέρος, ψυχραίνονται καὶ συμπυκνοῦνται καὶ τοιουτοτρόπως ἐπικαθιῆνται ἐπὶ τῶν φύλλων τῶν δένδρων καὶ τῆς χλόης, ὡς μικρόταται σταγόνες· αἱ μικρόταται αὗται σταγόνες ἀποτελοῦσι τὴν λεγομένην **δρόσον**.

Πάχνη. Ὅταν ἡ θερμοκρασία κατά τὰς νύκτας τῆς ἀνοιξέως καὶ τοῦ φθινοπώρου κατέρχεται κάτω τοῦ 0°, τότε παρατηροῦμεν ὅτι ἡ δρόσος, ἡ ὁποία ἐπικαθιῆτο ἐπὶ τῶν φυτῶν καὶ τῶν διαφόρων ἄλλων ἀντικειμένων, μεταβάλλεται εἰς λευκοῦς κρυστάλλους. Τὸ φαινόμενον αὐτὸ καλεῖται **πάχνη**.

Χιόν. Ὅταν τὰ νέφη φθάσωσιν εἰς στρώματα τῆς ἀτμοσφαιράς, τὰ ὁποῖα ἔχουσι θερμοκρασίαν κάτω τοῦ 0°, τότε ταῦτα ψύχονται καὶ μεταβάλλονται εἰς κρυστάλλους, οἱ ὁποῖοι ἔχουσι σχῆμα βελόνης· ἔπειτα οἱ κρύσταλλοι οὗτοι ἐνοῦνται καὶ σχηματίζουσι τὰς **νεφάδας τῆς χιόνος**, αἵτινες ἔχουν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μορφὴν ἀστεροειδῆ.

Διὰ τὴν μεταβληθῶσιν ὅμως οἱ ἀτμοὶ εἰς χιόνα πρέπει ἢ συμπύκνωσις αὐτῶν νὰ γίνῃ ὀλίγον κατ' ὀλίγον.

Χάλαζα. Ὅταν ἡ συμπύκνωσις τῶν ἀτμῶν, οἱ ὁποῖοι πρόκειται νὰ μεταβληθῶσιν εἰς χιόνα γίνῃ ταχύτατα, τότε σχηματίζονται μάζαι ἄμορφοι. Αἱ μάζαι αὗται καλοῦνται **χάλαζα**.

Ἄνεμοι. Ὅταν δύο δωμάτια συγκοινωνῶσι διὰ θύρας, τὸ ἐν δὲ τούτων θερμαίνεται διὰ πυρός, τὸ δὲ ἄλλο εἶνε ψυχρὸν, σχηματίζεται ρεῦμα ἀέρος ἐκ τοῦ ψυχροῦ πρὸς τὸ θερμὸν ἐκ τῶν κάτω μερῶν, ὡς καὶ ἄλλο ἐκ τοῦ θερμοῦ πρὸς τὸ ψυχρὸν ἐκ τῶν ἄνω με-

ρων. Τοῦτο παρατηροῦμεν, ἐὰν κρατήσωμεν τὴν θύραν ἡμίκλειστον καὶ τοποθετήσωμεν εἰς αὐτὴν τρία κηρία ἀνημμένα, τὸ ἐν εἰς τὸ κατώτερον μέρος τῆς θύρας, τὸ δὲ ἄλλο εἰς τὸ μέσον καὶ τὸ τρίτον εἰς τὸ ἄνω μέρος αὐτῆς. Ἡ φλόξ τοῦ κάτω κηρίου στρέφεται πρὸς τὸ δωμάτιον, τὸ ὁποῖον θερμαίνεται, ἡ φλόξ τοῦ μέσου μένει κατακόρυφος καὶ ἡ φλόξ τοῦ ἄνω στρέφεται πρὸς τὸ ψυχρόν.

Τὸ αὐτὸ φαινόμενον συμβαίνει καὶ εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν. Ὅταν δηλαδὴ μέρος τῆς ἀτμοσφαίρας θερμανθῇ, ἐπειδὴ γίνεται ἀραιότερον, ἀνέρχεται εἰς αὐτὴν τὸ μέρος τῶρα αὐτὸ ἔμεινε σχεδὸν κενὸν ἀέρος· ὁ ἀήρ ὁ ὅποιος εὑρίσκεται πέριξ τοῦ κενοῦ τούτου χώρου, προχωρεῖ διὰ τὰ τὸν καταλάβῃ καὶ τοιοιτοτρόπως σχηματίζεται βρῦμα ἀέρος, τὸ ὁποῖον καλεῖται ἄνεμος.

Ἐκαστος ἄνεμος διακρίνεται ἐκ τοῦ μέρους τοῦ ὀρίζοντος ἐκ τοῦ ὁποίου πνέει. Διακρίνονται δὲ κυρίως ὀκτὼ ἄνεμοι.

- 1) Ὁ Βορρῶς κοινῶς τραμουντάνα.
- 2) Ὁ Βορειοανατολικὸς ἢ ἀπηλιώτης κοινῶς γραίγος.
- 3) Ὁ Ἀνατολικὸς κοινῶς λεβάντες.
- 4) Ὁ Νοτιοανατολικὸς » σιρόκος.
- 6) Ὁ Νότιος » ὄστρια.
- 6) Ὁ Νοτιοδυτικὸς » γαρμπίνι.
- 7) Ὁ Δυτικὸς ἢ Ζέφυρος » πονέντες.
- 8) Ὁ Βορειοδυτικὸς ἢ Σκίρων » μαέστρος.

Ὅταν ὁ ἄνεμος τρέχῃ 2—4 μέτρα κατὰ δευτερόλεπτον καλεῖται ἀσθενής, ὅταν 6—8 μέτροις, ὅταν 12—14 σφοδρός, ὅταν 20—30 θύελλα καὶ ἄνω τῶν 30 λαίλαψ, ὅτε ἀφαιρεῖ τὰς στέγας τῶν οἰκιῶν, θραύει δένδρα κ.λπ.

ΤΕΤΑΡΤΗ ΤΑΞΙΣ

Η ΕΛΛΑΣ

(133,186 τετρ. χιλίωμ. 5,000,000 κάτοικοι).

Ἡ Ἑλλάς μέχρι τοῦ 1453 ἦτο μία μεγάλη αὐτοκρατορία με πρωτεύουσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν. Οἱ Τούρκοι ἀφοῦ κατὰ τὸ ἔτος αὐτὸ ἐκυρίευσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὑπέταξαν ὅλας τὰς Ἑλληνικὰς Χώρας· ἐπὶ 379 ἔτη ἀναριθμητὰ βάσανα ὑπέφερον οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Τέλος τῷ 1821, ὅτε ἐγένεν ἡ μεγάλη Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις, οἱ πρόγονοί μας μετὰ ἐπταετῆ

πόλεμον κατώρθωσαν να ἐλευθερώσωσι μικρὸν μόνον μέρος τῆς ὅλης Ἑλληνικῆς χώρας.

Τὸ Ἑλληνικὸν κράτος περιελάμβανε τότε μόνον τὴν Πελοπόννησον, τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, τὴν Εὐβοίαν, τὰς βορείους Σποράδας καὶ τὰς Κυκλάδας νήσους. Αἱ δὲ ἄλλαι Ἑλληνικαὶ χῶραι καὶ νῆσοι κατεδικάσθησαν ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν καὶ πάλιν να πέσωσιν ὑπὸ τὸν σκληρὸν καὶ ἀγριὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων. Τὸ Ἑλληνικὸν κράτος ἐν ἀρχῇ ἐκυβερνήθη ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου Ἰωάννου Καποδιστρίου, ἀπὸ τοῦ 1828 μέχρι τοῦ 1831. Κατόπιν δὲ ἐδρασιεύθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ὁθωνος ἀπὸ τοῦ 1833 μέχρι τοῦ 1862. Κατόπιν δὲ ὑπὸ τοῦ βασιλέως Γεωργίου ἀπὸ τοῦ 1863 μέχρι τοῦ 1913. Καὶ τώρα βασιλεύεται ὑπὸ τοῦ ἐνδόξου βασιλέως καὶ στρατηλάτου Κωνσταντίνου τοῦ ΙΒ΄.

Ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν κάθοδον τοῦ βασιλέως Γεωργίου, ἡ Ἀγγλία ἀπέδωκε τῇ 1864 εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν Ἐπτάνησον. Τῇ δὲ 1881 παρεχωρήθη εἰς τὴν Ἑλλάδα κατ' ἀπόφασιν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων τὸ πλεῖστον μέρος τῆς Θεσσαλίας καὶ μικρὸν μέρος τῆς Ἡπείρου· τῷ 1897 ἐγένετο αὐτόνομος ἡ Κρήτη κατόπιν ἐπαναστάσεως καὶ τῇ 1913 προσηρθήθη εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 1913 ἐδιπλασιάσθη σχεδὸν ἡ Ἑλλάς, κατόπιν δύο ἐνδόξων πολέμων κατὰ τῶν Τούρκων καὶ τῶν Βουλγάρων.

Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς καὶ κατὰ τοὺς δύο αὐτοὺς πολέμους ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Ἀρχιστρατήγου καὶ νῦν λατρευτοῦ μας βασιλέως Κωνσταντίνου, ἐπέδειξε θαύμιχα ἀνδρείας καὶ ἡρωϊσμόν τοιαῦτα, ὥστε να προκαλῆ τὸν θαυμασμὸν ὅλου τοῦ κόσμου. Καὶ ὁ Ἑλληνικὸς δὲ στόλος ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Παύλου Κουντουριώτου κατὰ τὸν Βαλκανοτουρκικὸν πόλεμον, ἐνίκησεν εἰς δύο ναυμαχίας τὸν Τουρκικὸν στόλον, ὅστις διὰ να σωθῆ ἀπὸ μεγαλυτέρας βλάβας καὶ καταστροφάς, ἐτράπη εἰς φυγὴν καὶ κατέφυγεν ἐντὸς τῶν στενῶν τοῦ Ἑλλησπόντου.

Ὁῦτω λοιπὸν ἡ Ἡπειρος σχεδὸν ὀλόκληρος, τὸ πλεῖστον τῆς Μακεδονίας καὶ ὅλαι αἱ εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας νῆσοι (πλὴν τῶν κατεχομένων ὑπὸ τῆς Ἰταλίας), ἀναπνέουσι τώρα τὸν ἀέρα τῆς ἐλευθερίας. Νῦν τὰ βλέμματα τοῦ ἔθνους στρέφονται πρὸς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὴν Θράκην μας, τὴν Ἑλληνικωτάτην ταύτην χώραν, ἣτις στεναίξει ἀκόμη ὑπὸ τὸν βαρὺν ζυγὸν δύο τυράννων, τῶν Τούρκων καὶ τῶν Βουλγάρων.

1. Γενικὴ ἐπισκόπησις τῆς Ἑλλάδος.

☉ **Ἔσεις.** — Τὸ Βασίλειον τῆς Ἑλλάδος κεῖται πρὸς Ν. τῆς Εὐρώπης καὶ κατέχει τὸ νότιον μέρος τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου. Διὰ

τῶν δύο δὲ τελευταίων νικηφόρων πολέμων κατὰ τῶν Τούρκων καὶ Βουλγάρων ἐπεξέτεινε τὰ ὄρια αὐτοῦ μέχρι τῆς λίμνης Πρέσπας, τῶν ὄρεων Κερκίνης (Μπέλες) καὶ Ροδόπης, καὶ πρὸς Α μέχρι τοῦ ποταμοῦ Νέστου.

Ἡ Ἑλλάς περιβρέχεται ὑπὸ τοῦ Ἰονίου, Αἰγαίου καὶ Κρητικοῦ πελάγους, τὰ ὅποια σχηματίζουν πολλοὺς κόλπους καὶ ἀποχωρίζουσι πολλὰς χερσονήσους καὶ νήσους. Εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος κείνται ἡ νήσος Εὐβοία, οἱ βόρειαι σποράδες, οἱ Κυκλάδες καὶ αἱ εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εὐρισκόμεναι. Εἰς τὸ Κρητικὸν ἡ μεγαλόνησος Κρήτη, εἰς δὲ τὸ Ἰόνιον, αἱ Ἰόνιοι νῆσοι.

Κόλποι. Οἱ κυριώτεροι κόλποι τῆς Ἑλλάδος εἶνε ὁ τῆς Καβάλλας, ὁ Στρυμονικός, ὁ Θερμαϊκός, ὁ Παγασητικός, ὁ Μαλιακός, ὁ Εὐβοϊκός, ὁ Σαρωνικός, ὁ Ἀργολικός, ὁ Λακωνικός, ὁ Μεσσηνιακός, ὁ Κυπαρισσιακός, ὁ κόλπος τῶν Πατρῶν, ὁ Κορινθιακός καὶ ὁ Ἀμβρακικός.

Χερσόνησοι. Ἡ χερσόνησος τῆς Χαλκιδικῆς, ἡ τῆς Μαγνησίας, ἡ τῆς Ἀττικῆς καὶ ἡ Πελοπόννησος.

Ἀκρωτήρια. Τὸ Νυμφαῖον, τὸ Δρέπανον, τὸ Ποσειδαιον καὶ τὸ Καραμπουρνοῦ ἐπὶ τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου· ἡ Σηπιὰς, τὸ Αἰάντειον ἐν Μαγνησίᾳ, τὸ Ἀρτεμισιον, ὁ Καφηρεὺς καὶ ὁ Γεραιστὸς ἐν Εὐβοίᾳ, τὸ Σούνιον ἐν Ἀττικῇ, τὸ Σκύλλαιον, ἡ Μαλέα, τὸ Ταίναρον, ὁ Ἀκρίτας, ὁ Χελωνάτας, ὁ Ἄραξος, τὸ Ῥίον ἐπὶ τῆς Πελοποννήσου, τὸ Ἀντίρριον καὶ τὸ Ἄκτιον ἐπὶ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος.

Πορθμοί. Ὁ πορθμὸς τοῦ Τρίκερι, ὁ τοῦ Εὐρίπου, ὁ τοῦ Ῥίου καὶ Ἀντιρρίου, ὁ τοῦ Ἄκτιου καὶ ἡ διώρυξ τῆς Κορίνθου.

Ὄρη. Ἡ Ἑλλάς ἀναλόγως τῆς ἐκτάσεώς της ἔχει ὄρη πολλὰ καὶ ὑψηλά· εἶνε δὲ ταῦτα ὡς καὶ ἅπαντα τὰ ὄρη τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου προέκτασις τῶν Ἄλπεων· τὸ ὑψηλότερον ὄρος τῆς Ἑλλάδος εἶνε ὁ Ὄλυμπος (2985 μ.) ἄλλα ὑψηλὰ ὄρη εἶνε ἡ Πίνδος, ἡ Γκιώνα, ὁ Κόραξ, ὁ Παρνασσός, ὁ Τυμφρηστὸς ἐν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι, καὶ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ὁ Ταῦγετος καὶ ἡ Κυλλήνη.

Πεδιάδες. Αἱ σπουδαιότεραι πεδιάδες εἶνε ἡ τῆς Ἀργολίδος, Μεσσηνίας καὶ Ἠλείας ἐν Πελοποννήσῳ, ἡ τῆς Αἰτωλοακαρνανίας καὶ Φθιώτιδος ἐν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι, ἡ Θεσσαλικὴ ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ αἱ εὐφορώτατοι πεδιάδες τῶν Σερρῶν, Δράμας καὶ Καβάλλας ἐν Μακεδονίᾳ.

Ποταμοί. Τὴν Ἑλλάδα διαρρέουσι πλεῖστοι ποταμοί, τῶν ὁποίων κυριώτεροι εἶνε ὁ Πηνειὸς ἐν Θεσσαλίᾳ, ὁ Ἀχελῷος καὶ ὁ Σπερχειὸς ἐν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι, ὁ Πηνειός, ὁ Ἄλφειός καὶ ὁ Εὐ-

ρώτας, ἐν Πελοποννήσῳ, ὁ Ἄραχθος καὶ ὁ Ἄφως ἐν Ἠπειρῷ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ ὁ Ἀλιάκμων, ὁ Ἄξιός, ὁ Στρυμῶν καὶ ὁ Νέστος.

Λέμνα. Αἱ κυριώτεραι τούτων εἶνε ἡ Βοιθιῆς ἐν Θεσσαλίᾳ, ἡ Τριχωνίς καὶ ἡ Λυσιμαχία ἐν Αἰτωλοσακαρνανίᾳ, ἡ Κωπαῖς ἐν Βοιωτίᾳ, ἣτις κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπεξηράνθη, ἡ Φενεὸς καὶ ἡ Στυμφαλὶς ἐν Πελοποννήσῳ, ἡ Παμβώτις (Ἰωαννίνων) ἐν Ἠπειρῷ, ἡ Πρέσπα ἀνήκουσα καὶ εἰς τὴν Σερβίαν, ἡ τοῦ Ὀστρόδου, ἡ Βόλβη καὶ ἡ Κερκινίτις ἐν Μακεδονίᾳ.

Κλίμα. Τὸ κλίμα τῆς Ἑλλάδος γενικῶς εἶνε εὐκρατον καὶ ὑγιεινόν· εἰς τὰς ὄρεινὰς μόνον χώρας ὁ χειμὼν εἶνε ψυχρὸς, τὸ θέρος ὅμως εἶνε ὀροσερόν· τὸ δὲ κλίμα τῶν παραλίων καὶ τῶν νήσων εἶνε γλυκύτατον.

Ἔδαφος καὶ προϊόντα. Τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος εἶνε ποικίλον, διότι διασχίζεται κατὰ διαφόρους διευθύνσεις ὑπὸ πλείστων ὄροσειρῶν. Τὰ περισσότερα ἐκ τῶν ὄρεων εἶνε ὠραία καὶ κατάφυτα ἐκ διαφόρων δένδρων, μεταξὺ τῶν ὁποίων εὐρίσκονται κοιλάδες τερπνά καὶ εὐφοροὶ, αἵτινες διαρρέονται ὑπὸ ποταμῶν μικρῶν καὶ μεγάλων. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ πεδιάδες εὐφορώταται ὡς ἡ τῆς Ἠλείας, τῆς Ἀργολίδος καὶ Μεσσηνίας ἐν Πελοποννήσῳ, ἡ μεγάλη Θεσσαλικὴ καὶ αἱ τρεῖς εὐφορώταται καὶ ἐκτεταμέναι πεδιάδες ἐν Μακεδονίᾳ, ἡ τῶν Σερρῶν, Δράμας καὶ ἡ τοῦ Σαρισσαμπάν, αἵτινες παράγουσι ποικίλα προϊόντα καὶ τρέφουσι διάφορα ζῷα.

1) **Φυσικὰ προϊόντα·** ὡς δημητριακοὺς καρπούς, σῦκα, σῖνον, ἔλαιον, ἐλαίας, ἐσπεριδοειδῆ (λεμόνια, πορτοκάλια, κίτρα, νεράντζια κλπ.) καὶ ἄλλας ὀπώρας, καπνὸν εἰς μεγάλην ποσότητα, καὶ κατ' ἐξοχὴν σταφίδα, ἣτις ἰδίως καλλιέργεῖται ἐν Πελοποννήσῳ καὶ εἰς τινὰς τῶν νήσων τοῦ Ἰονίου πελάγους.

2) **Ζῷα·** ὡς αἴγας, πρόβατα, χοίρους, βοῦς, βουβάλους, ἵππους, ἡμιόνους, ὄνους κλπ.

3) **Ὄρυκτά.** Τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος ἐγκλείει διάφορα ὄρυκτά, ὡς ἀργυροῦχον μόλυβδον, χαλκόν, ψευδάργυρον, θεῖον, σμύριδα καὶ θηραϊκὴν γῆν (πορσελάνην) ἣτις ἀπαντᾷ εἰς τινὰς τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους, λιγνίτην, (κατωτέρας ποιότητος γαιάνθρακας) ἐν Ἀλιβερίῳ, Κύμῃ καὶ Ὠρωπῷ ἐν Εὐβοίᾳ· περιέχει δὲ καὶ λευκὰ ὡς καὶ ποικιλόχροα μάρμαρα καὶ οἰκοδομησίμους λίθους.

Οἱ κάτοικοι. Οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος ἦσαν οἱ Πελασγοί, περὶ τῶν ὁποίων πολὺ ὀλίγα γνωρίζομεν ἐκ τῆς ἱστορίας. Οὗτοι ἀνῆκον εἰς τὴν Ἰνδοευρωπαϊκὴν φυλὴν καὶ κατῴκουν πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων τὴν Ἑλλάδα. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως οὗτοι ὑπεχώρησαν εἰς ἕτερον λαόν, τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες ἦσαν συγγενεῖς

τῶν Πελασγῶν, ἀλλ' ἦσαν γενναιότεροι, καὶ πολεμικότεροι αὐτῶν. Καὶ οἱ σημερινοὶ δὲ Ἕλληνοὶ ἐκ τῶν Πελασγῶν κατάγονται καὶ ἐπομένως οὗτοι εἶνε συγγενεῖς μὲ τοὺς Ἕλληνας. Οἱ Ἕλληνες ὑπῆρξαν ὁ εὐγενέστερος λαὸς τῆς Εὐρώπης, διότι παρήγαγε τοὺς μεγαλύτερους σοφοὺς καὶ τοὺς μεγαλύτερους ἥρωας. Ἡ Ἑλλὰς ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἤκμασε καὶ ἐδοξάσθη, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ὑπετάγη εἰς τοὺς Ῥωμαίους καὶ κατόπιν εἰς τοὺς Τούρκους ὑπὸ τὸν ἀγριὸν ζυγὸν τῶν ὁποίων ἐστέναζον ἐπὶ 370 ἔτη, μέχρις ὅτου ἡ ἠρωϊκὴ γενεὰ τοῦ 1821, διὰ πολλῶν καὶ ἠρωϊκῶν ἀγῶνων ἠλευθέρωσε μικρὸν μέρος τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.

2. Ὅρια.

Τὸ Ἑλληνικὸν βασίλειον ὀρίζεται πρὸς Β. ὑπὸ τῆς Βουλγαρίας, Σερβίας καὶ Ἀλβανίας, πρὸς Α. ὑπὸ τῆς Θράκης, τοῦ Θρακικοῦ πελάγους καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, πρὸς Ν. ὑπὸ τῆς Μεσογείου θαλάσσης καὶ τοῦ Λιθυκοῦ πελάγους καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ Ἴονίου πελάγους.

3. Φυσικὴ διαίρεσις τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ Βασίλειον τῆς Ἑλλάδος φυσικῶς διαιρεῖται εἰς *συνεχῆ Ἑλλάδα*, εἰς *Πελοπόννησον* καὶ εἰς *νήσους*· ἀποτελεῖται δὲ ἐκ τῆς *Παλαιᾶς Ἑλλάδος* καὶ τῆς *Νέας Ἑλλάδος*.

Ἡ μὲν *Παλαιὰ Ἑλλὰς* ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ πλείστου μέρους τῆς Θεσσαλίας, τῆς μικρᾶς λωρίδος τῆς Ἠπείρου, ἐκ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, τῆς Πελοποννήσου, τῶν νήσων Εὐβοίας, βορείων Σποράδων καὶ Κυκλάδων, καὶ ἐκ τῶν Ἴονίων νήσων.

Ἡ δὲ *Νέα Ἑλλὰς* ἀποτελεῖται ἐκ τῆς Ἠπείρου (μέχρι τῶν Κεραυνίων καὶ Κανδουῶν ὀρέων), τῆς βορείου Θεσσαλίας (Ἐλασσῶνος), τοῦ πλείστου μέρους τῆς Μακεδονίας, μερικῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους, ὡς τῆς Θάσου, Σαμοθράκης, Λέσβου, Χίου, Σάμου κλπ. καὶ τῆς μεγαλονήσου Κρήτης, τὰ ὅποια ἠλευθερώθησαν κατόπιν τῶν δύο ἐνδόξων πολέμων κατὰ τῶν Τούρκων καὶ Βουλγάρων τῷ 1913 καὶ 1914.

4. Πολιτικὴ διαίρεσις τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Ἑλλὰς πολιτικῶς διαιρεῖται εἰς 30 νομούς, οἱ ὅποιοι διαιροῦνται εἰς 124 ἐπαρχίας.

Αἱ ἐπαρχίαι διαιροῦνται εἰς *κοινότητας* ἢ εἰς *δήμους*, αἵτινες διοικοῦνται ὑπὸ κοινοτικῶν συμβούλων ἢ δημάρχων, ἐκλεγομένων ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἀνὰ πᾶν τέταρτον ἔτος.

ΣΥΝΕΧΗΣ ΕΛΛΑΣ

Ἡ *Συνεχὴς Ἑλλάς* ἀπατελεῖται 1) ἐκ τῆς *Σιτιοῦ* Ἑλλάδος· 2) ἐκ τῆς Ἡπείρου· 3) ἐκ τῆς Θεσσαλίας· καὶ 4) ἐκ τοῦ πλείστου μέρους τῆς *Μακεδονίας*.

Ἡ ΚΑΤΑ ΝΟΜΟΥΣ ΕΞΕΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΣΥΝΕΧΟΥΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Α' ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΣ

Ἡ *Στερεὰ Ἑλλάς* διαιρεῖται εἰς Ἀνατολικὴν καὶ Δυτικὴν καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ 3 νομῶν· 1) Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας· 2) Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, οἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν Ἀνατολικὴν Σιτιοῦ Ἑλλάδα· καὶ 3) Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ὅστις ἀποτελεῖ τὴν Δυτικὴν Σιτιοῦ Ἑλλάδα.

1. Νομὸς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας.

Ὅρια. Ὁ νομὸς οὗτος βρέχεται ὑπὸ τοῦ Κορινθιακοῦ καὶ Σαρωνικοῦ κόλπου, οἵτινες συγκοινωνοῦσι διὰ τῆς διώρυγος τῆς Κορίνθου καὶ τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου. Πρὸς Β. καὶ Δ. συνορεύει μὲ τὸν νομὸν Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος.

Νῆσοι. Ἡ *Σαλαμίς*, ὀνομαστὴ διὰ τὴν ναυμαχίαν τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν τῷ 480 π. Χ. Ἡ *Αἴγινα* καὶ τὸ Ἀγκίστριον.

Κόλποι. Ὁ Σαρωνικὸς καὶ ὁ Κορινθιακός, οἵτινες ἐνοῦνται διὰ τῆς διώρυγος τῆς Κορίνθου, καὶ ὁ Εὐβοϊκός.

Πορθμός. Ὁ τοῦ Εὐβοίου, εἰς τὸν ὁποῖον συμβαίνει παλίρροια κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ ὕδατα φέρονται μὲ ὀρμὴν ἄλλοτε πρὸς βορρᾶν καὶ ἄλλοτε πρὸς νότον.

Ἀκρωτήρια. Τὸ Σούνιον, τὸ ὁποῖον σχηματίζεται ἀπὸ τὴν προέκτασιν τοῦ ὄρους Λαυρείου, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου σφίζονται ἀκόμη 12 στύλοι τοῦ ναοῦ τοῦ Ποσειδῶνος.

Ὅρη.—Τὸ *Λαύρειον*, τὸ ὁποῖον περιέχει πολλὰ μέταλλα ἦτοι ἀργυροῦχον μόλυβδον, ψευδάργυρον καὶ μαγγάνιον. Ὁ Ὑμητός, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου φύονται εὐώδη θυμάρια, ἐκ τῶν ἀνθέων τῶν ὁποίων τρέφονται μέλισσαι, αἵτινες μᾶς δίδουσι εὐώδες καὶ περίφημον μέλι. Τὸ *Πεντελικόν*, ὀνομαστὸν διὰ τὰ λευκά του μάρμαρα. Ὁ *Πάρνης*, κατάφυτος ἐξ ἐλατῶν καὶ πευκῶν. Ὁ *Κιθαιρῶν*, κατάφυτος ἐξ ἐλατῶν τρέφει ἐλάφους, ἀγριοχοίρους καὶ ἄλλα ζῷα. Ὁ *Ἐλικῶν*, κατάφυτος ἐξ ἐλατῶν καὶ ἐν τῶν ὠραιότερων ὁρέων τῆς Ἑλλάδος.

Ἐπὶ τούτου ἐπίστευον οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληγες ἔτι κατέφικον αἱ Μούσαι. Ὁ Παρνασσός (2459 μ.), (κ. Λιάκουρα), κατάφυτος ἐξ ἐλατῶν. Ἐπὶ τοῦ ὄρους τούτου βόσκουσι πολλὰ ποίμνια προβάτων καὶ αἰγῶν, ἐκ τοῦ γάλακτος τῶν ὁποίων κατασκευάζουσιν ἐξαιρετον τυρὸν καὶ βούτυρον. Εἰς τοὺς πρόποδας αὐτοῦ σφίζονται τὰ ἐρείπια τοῦ Μαντείου τῶν Δελφῶν. Ἡ Γεράνεια, ἥτις κατὰ τὸν Σαρωνικὸν κόλπον σχηματίζει τὸν ἀπότομον βράχον, ὅστις λέγεται *Κακὴ Σκάλα*. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὠνομάζετο Σκειρωνίδες πέτραι, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐκάθητο ὁ ληστής Σκειρών, ὅστις ἐκρήμνιζε τοὺς διαβάτας εἰς τὴν θάλασσαν.

Πεδιᾶδες. — Ἡ τῆς Ἀττικῆς (Ἀθηνῶν), κατάφυτος ἐξ ἐλαιῶν καὶ ἀμπέλων. Ἡ τῆς Ἑλευσίνος, (Θριάσιον πεδῖον). Εἰς τὴν πεδιάδα ταύτην ἡ θεὰ Δημήτηρ ἐδίδαξεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὴν καλλιέργειαν τῶν δημητριακῶν καρπῶν (σίτου, κριθῆς, βρώμης κλπ.) Εἰς ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης οἱ Ἑλευσῖνοι ἀνήγγειραν ναὸν εἰς τὴν θεάν, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐτελοῦντο τὰ Ἑλευσίνια μυστήρια τοῦ ναοῦ τούτου σφίζονται σήμερον τὰ ἐρείπια. Ἡ τῶν *Μεγάρων*, ἥτις παράγει οἶνον καὶ ἔλαιον. Ἡ τῶν *Μεσογείων*, ἥτις παράγει οἶνον καὶ δημητριακοὺς καρπούς. Ἡ τοῦ *Μαραθῶνος*, ὀνομαστή διὰ τὴν νίκην τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν τῷ 490 π. Χ. Ἡ τῶν *Θηβῶν*, ἥτις παράγει δημητριακοὺς καρπούς καὶ βάμβακα. Καὶ ἡ τῆς *Λεβαδείας*, ἥτις παράγει πολὺν βάμβακα οἶνον καὶ δημητριακοὺς καρπούς.

Ποταμοί. Ὁ Κηφισός, ὅστις πηγάζει ἐκ τῆς Πάρνηθος καὶ χύνεται εἰς τὸν Σαρωνικὸν κόλπον ὁ Ἰλισσός, ὅστις πηγάζει ἐκ τοῦ Ὑμητοῦ καὶ χύνεται εἰς τὸν αὐτὸν κόλπον. Ὁ Ἀσωπός, ὅστις πηγάζει ἐκ τοῦ Κιθαιρῶνος, ποτίζει τὴν πεδιάδα τῶν Θηβῶν καὶ χύνεται εἰς τὸν Εὐβοϊκὸν κόλπον. Ὁ Κηφισός τῆς Βοιωτίας, ὅστις πηγάζει ἐκ τοῦ Παρνασσοῦ, ποτίζει τὰς πεδιάδας τῆς Λοκρίδος καὶ Λεβαδείας καὶ χύνεται εἰς τὴν Κοπαΐδα λίμνην.

Λίμναι. Ἡ Κοπαΐς, ἥτις ἦτο ἡ μεγίστη τῶν Λιμνῶν τῆς Ἑλλάδος. Αὕτη ἀπεξηράνθη κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ οὕτω τὸ κλίμα τῆς Βοιωτίας κατὰ πολὺ ἐβελτιώθη, οἱ δὲ γεωργικοὶ πληθυσμοὶ ἀπέκτησαν εὐφορότατον ἔδαφος ἐκ 240,000 στρεμμάτων. Ἡ Ὑλίκη καὶ ἡ Παρὰλίμνη, εἰς τὰς ὁποίας διοχετεύονται διὰ διωρύγων τὰ ὕδατα τῆς Κοπαΐδος καὶ ἐξ αὐτῶν εἰς τὸν Εὐβοϊκὸν κόλπον.

Κλίμα. Τὸ κλίμα τῆς Ἀττικῆς εἶνε ἐκ τῶν ὠραιότερων καὶ γλυκυτέρων τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν, ὁ δὲ οὐρανὸς εἶνε σχεδὸν πάντοτε ἀνέφελος. Τὸ κλίμα ὅμως τῆς Βοιωτίας εἶνε κατὰ τὸ Β. Δ. μέρος ἰδίως νοσηρὸν καὶ ὑγρὸν κατὰ τὸ θέρος, ἐνεκα τῶν λιμναζόντων ὑδάτων τοῦ ἔδαφους.

Ἔδαφος καὶ προϊόντα. Τὸ ἔδαφος τῆς Ἀττικῆς δὲν εἶνε

πολύ εὐφορον· εὐδοκιμεῖ ὅμως ἡ ἄμπελος καὶ ἡ ἐλαία. Τὸ δὲ ἔδαφος τῆς Βοιωτίας εἶνε πεδινὸν καὶ εὐφορον· παράγει δὲ βάμβακα, καπνόν, δημητριακοὺς καρποὺς, καὶ τρέφει πολλὰ ποίμνια προβάτων καὶ αἰγῶν.

Ἀσχολίαι τῶν κατοίκων. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν, κτηνοτροφίαν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν.

Πολιτικὴ ἐξέτασις. Ὁ Νομὸς οὗτος διαιρεῖται εἰς 5 ἑπαρχίας· 1) Ἀττικῆς, 2) Μεγαρίδος, 3) Θηβῶν 4) Λεβαδείας καὶ 5) Αἰγίνης.

1) **Ἐπαρχία Ἀττικῆς.** Αὕτη ἔχει πρωτεύουσαν τὰς Ἀθήνας (200,000 κατ.), αἵτινες εἶνε πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ καὶ τοῦ βασιλείου. Αἱ Ἀθηναὶ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἦσαν ἡ ἐνδοξότερα καὶ λαμπρότερα πόλις τῆς Ἑλλάδος· διότι ὄχι μόνον εἶχε περικαλλέστατα οἰκοδομήματα, ναοὺς καὶ ἀγάλματα, ἀλλὰ καὶ διότι ἦτο τὸ κέντρον τῶν γραμμάτων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἀρχαιότητος. Καὶ αἱ σημεριναὶ Ἀθηναὶ ἔχουσι πολλὰ ὄρατια καὶ μεγαλοπρεπῆ οἰκοδομήματα, ὅπως εἶνε τὰ Ἀνάκτορα, τὸ Βουλευτήριον, ἡ Βασιλιάνειος βιβλιοθήκη, τὸ Πανεπιστήμιον, ἡ Συναία Ἀκαδημία, τὸ Ἀρσάκειον, τὸ Μετσόβιον Πολυτεχνεῖον, τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον, ἡ Ἀβερῶφειος Στρατιωτικὴ σχολὴ τῶν Ἐδελπίδων, τὸ Μαράσλειον Διδασκαλεῖον, ἡ Ῥιζάρειος σχολὴ, τὸ Ζάππειον, τὸ Βασιλικὸν καὶ Δημοτικὸν Θέατρον, τὸ Μέγαρον τῶν Ταχυδρομείων καὶ Τηλεγράφων, ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα, τὸ Ἀστεροσκοπεῖον, ὁ Μητροπολιτικὸς ναὸς καὶ ἄλλα πολλὰ. Ἄλλ' ὅλα ταῦτα δὲν ἔχουσιν οὔτε τὴν τέχνην, οὔτε τὴν ὀραιότητα, τὴν ὁποίαν εἶχον τὰ ἀρχαῖα καλλιτεχνήματα, ὅπως εἶνε τὰ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως Προπύλαια, ὁ ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης, τὸ Ἐρέχθειον καὶ ὁ Παρθενών, τὸ τελειότερον ἀριστούργημα τῆς ἀρχαίας τέχνης. Ἐκτὸς δὲ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ οὐχὶ μακρὰν αὐτῆς κεῖται τὸ Θέατρον τοῦ Διονύσου, τὸ Ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ τὸ Ὀδεῖον Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ· πρὸς Β σφίζεται ἀκέραιον σχεδὸν τὸ Θηρεῖον· πρὸς Α τῆς Ἀκροπόλεως σφίζεται τὸ μνημεῖον τοῦ Λυσικράτους, ἡ πύλη τοῦ Ἀδριανοῦ, ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς, τοῦ ὁποίου σφίζονται 16 στῦλοι καὶ ἄλλα πολλὰ.

Τὰ περισσότερα τούτων εἶνε κατεστραμμένα. Ἀλλὰ καὶ εἰς τοιαύτην κατάστασιν εὐρισκόμενα, δὲν παύουσι νὰ κινῶσι τὸν θαυμασμὸν ὄλων ὅσοι ἐπισκέπτονται αὐτά.

Ἐκτὸς τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τοῦ Λυκαδητοῦ ὑφῶνται καὶ ἄλλοι χαμηλότεροι λόφοι περὶ τὰς Ἀθήνας, ὡς εἶνε ὁ Ἄρειος Πάγος, ἡ Πνύξ, ὁ λόφος τῶν Νυμφῶν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου κεῖται τὸ Ἀστεροσκοπεῖον, ὁ λόφος τῶν Μουσῶν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου κεῖται τὸ μνημεῖον τοῦ

Φιλοπάππου και πέραν τοῦ Ἰλισσοῦ ὁ Ἄρδηττός, κάτωθεν τοῦ ὁποίου κεῖται τὸ Παναθηναϊκὸν Στάδιον, ἐν τῇ ὁποίῃ τελοῦνται οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες. Αἱ Ἀθῆναι εἶνε ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανικὴ πόλις, φημίζονται δὲ διὰ τὸν ἀνέφελον σχεδὸν καὶ γλυκὺν οὐρανὸν τῶν καὶ τὸ θαυμάσιον κλίμα τῶν. Ἄλλη σπουδαία πόλις ἐν τῇ Ἀττικῇ εἶνε καὶ ὁ Πειραιεὺς (80,000 κ.), ὁ ὁποῖος ἔχει ἀσφαλέστατον λιμένα καὶ εἶνε ἐπίνειον τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ Πειραιεὺς ἔχει ὠραίας πλατείας εἰς μίαν τῶν ὁποίων εἶνε ἐστημένος ὁ ἀνδριὰς τοῦ Καραϊσκάκη, εὐθείας ὁδοῦς, λαμπρὰ οἰκοδομήματα, ὅπως εἶνε τὸ Ζάννειον νοσοκομεῖον, τὸ Χατζηκυριάκειον ὄρφανοτροφεῖον, ἡ Βασάνειος ναυτικὴ σχολὴ τῶν Δοκίμων καὶ τὸ Δημοτικὸν θέατρον. Ἐχει δὲ τὸ ζωηρότερον ἐμπόριον τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν ἀκμαιοτέραν βιομηχανίαν, χάριν τῆς ὁποίας ὑπάρχουσιν ἐν τῇ πόλει μεγάλα βιομηχανικὰ κταστήματα, ὡς μηχανουργεῖα, ναυπηγεῖα, κλωστήρια, ὑφαντουργεῖα, οἶνοπνευματοποιεῖα, σιδηρουργεῖα, χαρτοπωλεῖα, ἀτμόμυλοι καὶ ἄλλα. Συγκοινωνοὶ δὲ μετὰ τῶν Ἀθηνῶν δι' ἀμαξιτῆς ὁδοῦ καὶ διὰ σιδηροδρόμου ἠλεκτρικοῦ. Ἐκ Πειραιῶς ἀρχίζουσιν καὶ δύο σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ, ἡ γραμμὴ τῆς Πελοποννήσου καὶ ἡ γραμμὴ Λαρίσσης—παλαιῶν συνόρων—Θεσσαλονίκης.

Τὸ Νέον Φάληρον, τὸ ὁποῖον κεῖται εἰς θέσιν παράλιον καὶ μαγευτικὴν τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου καὶ εἶνε εὐχάριστος διαμονὴ κατὰ τὸ θέρος, διότι ἔχει ὠραίας καὶ κομψὰς οἰκίας, θέατρον καὶ θαλάσσια λουτρά· εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Νέου Φαλήρου ἐφρονεῦθη μαχόμενος κατὰ τῶν Τούρκων ὁ ἥρως τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος Γεώργιος Καραϊσκάκης. Τὸ Παλαιὸν Φάληρον, τὸ ὁποῖον ἔχει ὠραίας ἐπαύσεις καὶ θαλάσσια λουτρά. Τὸ Ἀμαροῦσιον, ἡ Κηφισσιὰ καὶ τὸ Χαλάνδριον, εὐχάριστοι θερινὰ διαμοναί, μὲ ὠραίους κήπους καὶ κομψὰς ἐπαύσεις· αἱ κῶμαι αὗται συνδέονται μετὰ τῶν Ἀθηνῶν διὰ σιδηροδρόμου. Ὅχι μακρὰν τῆς Κηφισσιᾶς κεῖται ἡ ἀρχαία θέσις Δεκέλεια, (κ. Τατόιον), ὅπου τῶρα ὑπάρχει ὠραιότατῃ ἐπαυλις τοῦ Βασιλέως. Μενίδιον (4,000 κ.), Μαραθῶν (1,000 κ.) πλησίον τῆς ἐνδόξου πεδιάδος ὅπου οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Πλαττεῖς ἐνίκησαν τοὺς Πέρσας (490 π. Χ.). Λιόπεσι (2,500 κ.), Κορωπί (5,000 κ.), Μαρκόπουλον (2,500 κ.), Κερατεῖα (3,500 κ.). Ὅλαι αἱ κῶμαι αὗται κείνται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀθηνῶν-Λαυρείου. Λαύρειον (10,000 κ.), ὅπου ὑπάρχουσι λαμπρὰ μεταλλουργεῖα καὶ μεταλλοπλυντήρια τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Γαλλικῆς μεταλλευτικῆς ἐταιρείας.

2) Ἐπαρχία Μεγαρίδος.— Αὕτη ἔχει πρωτεύουσαν τὰ Μέγαρα (8,000 κατ.) τὰ ὁποῖα κείνται παρὰ τὴν γραμμὴν τοῦ σιδηροδρόμου Πελοποννήσου καὶ ὄχι μακρὰν, τῆς θαλάσσης. Τὰ Μέγαρα

ἤκμασαν τὴν παλαιὰν ἐποχὴν ὡς πόλις ναυτικὴ καὶ ἔδρυσαν πολ-
 λὰς ἀποικίας μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ *Βυζάντιον* (Κωνσταντινούπολις)
 καὶ τὴν ἀπέναντι αὐτοῦ *Χαλκηδόνα*. Ἡ Ἑλευσίς (2,500 κ.), ἐν τῇ
 ὁποία σφύζονται ἐρείπια τοῦ ναοῦ τῆς Δήμητρος, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐτε-
 λούντο τὰ Ἑλευσίνια μυστήρια εἶνε κώμη παράλιος καὶ ἔχει σα-
 πωνοποιεῖον καὶ ἀτμομύλους, συγκοινωνεῖ δὲ μὲ τὰς Ἀθήνας καὶ
 τὰ Μέγαρα διὰ σιδηροδρόμου. Ἡ *Μάνδρα* (4,000 κ.). Τὰ *Βύλλια*
 (3000 κ.). Τὸ *Κριεκούκιον* (3.000 κ.). Πρὸς Δ. τοῦ Πειραιῶς
 κεῖται ἡ ἔνδοξος νήσος *Σαλαμίς* (κ. Κούλουρη), ὅπου κεῖται σήμερον
 ὁ πολεμικὸς ναύσταθμος τοῦ κράτους· πλησίον τοῦ ναυστάθμου καὶ
 μεταξὺ τῆς νήσου καὶ τῆς Ἀττικῆς παραλλίας σχηματίζονται τὰ πε-
 ρίφημα στενά, ὅπου οἱ Ἕλληγες κατέστρεψαν τὸν Περσικὸν στόλον
 τῷ 480 π. X. Οἱ κάτοικοι τῆς νήσου ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ὕλοτομίαν,
 ἀλιεῖαν καὶ γεωργίαν.

3) **Ἐπαρχία Αἰγίνης.** — Αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ τῶν νήσων Αἰ-
 γίνης, Ἀγκιστρίου καὶ τινῶν ἄλλων, αἵτινες εἶνε ἀκατοίκητοι. Ἡ
 νήσος Αἶγινα ἦτο ὀνομαστή κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν διὰ τὴν με-
 γάλην τῆς ναυτικῆς δύναμιν. Αὕτη ἐχρημάτισε καὶ πρωτεύουσα τοῦ
 Ἑλληνικοῦ κράτους ἐπ' ὀλίγον χρόνον, διότι εἰς αὐτὴν ἀπεδιδάσθη
 τὸ πρῶτον καὶ ἔμεινεν ὁ πρῶτος Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος Ἰωάννης
 Καποδίστριας· πρωτεύουσα εἶνε ἡ πόλις *Αἶγινα* (5,000 κ.). Οἱ
 κάτοικοι δὲ τῆς νήσου ἀσχολοῦνται εἰς τὴν συλλογὴν ῥητίνης, τὴν
 σπογγαλιεῖαν καὶ τὴν κατασκευὴν ὕδριων.

4) **Ἐπαρχία Θηβῶν.** — Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε αἱ *Θῆβαι*
 (4,000 κατ.), πόλις ἀρχαιότατη τῆς Βοιωτίας καὶ πατρίς τοῦ ποιη-
 τοῦ Πινδάρου καὶ τῶν στρατηγῶν Ἐπαμεινώνδου καὶ Πελοπίδου.
 Ἐπὶ τῶν στρατηγῶν τούτων αἱ Θῆβαι ἤκμασαν, διότι ἀφῆρσαν ἀπὸ
 τῆς Σπάρτης τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος. Ἡ πόλις αὕτη ἔπαθε πολ-
 λὰς ζημίας κατὰ τὰ ἔτη 1893, 1894 καὶ 1914 ὑπὸ τῶν σεισμῶν.
 Συγκοινωνεῖ δὲ μετὰ τῶν Ἀθηνῶν διὰ σιδηροδρόμου. Τὸ *Ἐρομό-
 καστρον* (1,000 κατ.), πλησίον τῶν ἀρχαίων Θεσπιῶν τῶν ὁποίων 700
 κάτοικοι ἐφονεύθησαν ἐν Θερμοπύλαις γενναίως ἀγωνισθέντες μετὰ
 τοῦ Λεωνίδου καὶ τῶν 300 Σπαρτιατῶν ἐναντίον τῶν Περσῶν τῷ
 480 π. X. Πλησίον τῶν Θεσπιῶν ἦσαν τὰ *Λεῦκτρα*, ὅπου οἱ Θηβαῖοι
 ἐνίκησαν τοὺς Λακεδαιμονίους τῷ 371 π. χ. Πρὸς Ν. τῶν Θηβῶν
 ἐκεῖντο αἱ *Πλαταιαὶ* (νῦν Κόκλα), ὀνομασταὶ διὰ τὴν ἐκεῖ μεγάλην
 νίκην τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν τῷ 479 π. X. *Λομβραῖνα*
 πρὸς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον. *Σχηματᾶρι*, πρὸς Α. τῶν Θηβῶν, ἐκ
 τοῦ ὁποίου ἀρχίζει ἡ διακλάδωσις τοῦ σιδηροδρόμου Πειραιῶς-Λα-
 ρίσης, ἣτις φθάνει εἰς Χαλκίδα· παρὰ τὸ *Σχηματᾶρι* ἔκειτο ἡ ἀρ-

χαία *Τανάγρα*, ἐν τῇ ὁποία κατόπιν ἀνασκαφῶν ἀνευρέθησαν πολυάριθμα πηλίνα ἀγαλμάτια, ἀγγεῖα καὶ ἄλλα. Ἡ *Ἀδύλις* (Βαθύ), ἔνθα συνηθροίσθησαν οἱ Ἕλληνες, οὔτινες ἐξεστράτευσαν κατὰ τῆς *Τροίας*.

5) **Ἐπαρχία Λεβαδείας.**—Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε ἡ *Λεβάδεια*, πόλις ὠραία, ἔχουσα ἄφθονα ὕδατα καὶ πολλὰ ἐργαστήσια εἰς τὰ ὁποία γίνεται ἐπεξεργασία τοῦ βάμβακος, ὅστις παράγεται εἰς τὴν εὐφορον πεδιάδα τῆς. Ἔχει 7,000 κατοίκους, οὔτινες ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ὑφαντουργίαν, καὶ συγκοινωνεῖ μετὰ τῶν *Θηβῶν* διὰ σιδηροδρόμου. Ἡ *Λεβάδεια* εἶνε ἡ πατρὶς τοῦ περιφήμου *Λάμπρου Κατσώνη*. Ἡ *Χαιρώνεια* (*Κάπραινα*), πατρὶς τοῦ *Πλουτάρχου*. Πλησίον αὐτῆς κεῖται μαρμάρινος λέων, πρὸς τιμὴν τῶν ἡρωϊκῶς φονευθέντων ἐνταῦθα Ἀθηναίων καὶ *Θηβαίων* κατὰ τοῦ *Φιλίππου τοῦ Μακεδόνο* (338 π. Χ.). Ἡ *Ἀράχωβα*, ὀνομαστὴ διὰ τὴν νίκην τοῦ *Καραϊσκάκη* κατὰ τῶν *Τούρκων* τῷ 1826 μὲ 4,000 κατοίκους. *Δίστομον* (1,500 κατ.), ἔπου πάλιν ὁ *Καραϊσκάκης* ἐνίκησε τοὺς *Τούρκους*. Ὁ Ἅγιος *Γεώργιος* (1,000 κατ.) παρὰ τὴν *Πέτραν*, παρὰ τὴν ὁποίαν ὁ Δ. *Υψηλάντης* τῷ 1829 ἐνίκησε τοὺς *Τούρκους* τὴν τελευταίαν νίκην.

Συγκοινωνία. Ἡ συγκοινωνία τοῦ νομοῦ τούτου μετὰ τῶν γειτονικῶν νομῶν γίνεται δι' ἁμαξιτῶν ὁδῶν, σιδηροδρόμων καὶ ἀτμοπλοίων. Σιδηροδρόμους ἔχει τὸν μεταξὺ *Ἀθηνῶν*—*Λαυρείου*, τὸν μεταξὺ *Πειραιῶς*—*Ἀθηνῶν*—*Λαρίσης*—*Θεσσαλονίκης*· διακλάδωσις τοῦ σιδηροδρόμου τούτου ἀρχομένη ἐκ τοῦ *Σχηματαρίου*, φθάνει εἰς τὴν *Χαλκίδα*. Αἱ *Ἀθῆναι* καὶ ὁ *Πειραιεὺς* συγκοινωνοῦσι δι' ἡλεκτρικοῦ σιδηροδρόμου· τροχιόδρομος προσέτι συνδέει τὰς *Ἀθήνας* μὲ τὸ *Παλαιὸν* καὶ *Νέον Φάληρον* ὡς καὶ τοῦτο μὲ τὸν *Πειραιᾶ*.

2. Νομὸς Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος.

Ὄρια. Ὁ νομὸς οὗτος συνορεύει πρὸς Β μὲ τοὺς νομοὺς *Τρικάλων* καὶ *Λαρίσης*· Ν.Α. μὲ τὸν νομὸν *Ἀττικῆς* καὶ *Βοιωτίας* καὶ πρὸς Δ μὲ τὸν νομὸν *Αἰτωλίας* καὶ *Ἀκαρνανίας*. Βρέχεται δὲ πρὸς τὰ ΒΑ ὑπὸ τοῦ *Μαλιακοῦ* καὶ τοῦ *Εὐβοϊκοῦ κόλπου*, καὶ πρὸς Ν ὑπὸ τοῦ *Κορινθιακοῦ κόλπου*.

Κόλποι. Ὁ *Εὐβοϊκός*, ὁ *Μαλιακός* καὶ ὁ *Κορινθιακός*.

Ὄρη. Ἡ Ὄρη, ἥτις χωρίζει τὸν νομὸν τούτον ἀπὸ τῆς *Θεσσαλίας* περιέχει ὄρυκτὰ χαλκοῦ καὶ ἀπετέλει τὰ ὄρια τοῦ βασιλείου μας πρὸ τοῦ 1881. Ἡ *Ὄιτη* (κ. *Καταδόθρα*) (2,150 μ.). Ὁ *Καλλιδρομος*, ὅστις διευθύνεται ἀποτόμως πρὸς τὸν *Μαλιακὸν κόλπον*, ἔνθα σχηματίζει τὰ στενὰ τῶν *Θερμοπυλῶν*, εἰς τὰ ὁποία πολεμῶν ὁ

Λεωνίδας μετὰ 300 Σπαρτιατῶν καὶ 700 Θεσπίων κατὰ τῶν Περσῶν τῷ 480 π. χ. ἔπεσεν ἀνδρείως. Ὁ Κόραξ (Βαρδούσια), τὸ πλείστον δασώδης, ὑψηλὸς καὶ ἀπόκρημνος (2,495 μ.). Ἡ Γκιῶνα (2,512) τὸ πλείστον δασώδης. Ὁ Παρνασσὸς καὶ ὁ Τυμφρηστοὸς (Βελουχι) ὄρος ὑψηλόν.

Πεδιᾶδες. Ἡ τῆς Λαμίας μεγάλη καὶ εὐφορος. Παράγει δημητριακοὺς καρπούς, καπνὸν καὶ πέπονας ἐκλεκτοὺς. Ἡ τῆς Ἀταλάντης, παράγουσα δημητριακοὺς καρπούς, οἶνον καὶ ἔλαιον. Ἡ τῆς Λοκρίδος, παράγουσα δημητριακοὺς καρπούς, οἶνον καὶ βάμβακα. Καὶ ἡ τῆς Ἀμφίσσης, ἣτις εἶνε κατάφυτος ἀπὸ ἀμπελώνας καὶ ἐλαιῶνας.

Ποταμοί. Ὁ Σπερχειὸς (Ἀλαμάνα), ὅστις πηγάζων ἐκ τοῦ Τυμφρηστοῦ, διαρρέει τὴν Λαμιακὴν πεδιάδα καὶ χύνεται εἰς τὸν Μαλιακὸν κόλπον. Ἐπὶ τῆς γεφύρας τοῦ Σπερχειοῦ πολεμῶν ὁ Ἀθανάσιος Διάκος τῷ 1821 συνελήφθη καὶ ὑπέστη ἐν Λαμίᾳ μαρτυρικώτατον θάνατον. Ὁ Κηφισσὸς, ὅστις πηγάζων ἐκ τοῦ Παρνασσοῦ διαρρέει τὴν πεδιάδα τῆς Λοκρίδος καὶ χύνεται εἰς τὴν Κωπαῖδα λίμνην. Καὶ ὁ Δάφνος (Μόρνος καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ὑλαιθος), ὅστις πηγάζει ἐκ τῆς Οἴτης καὶ τοῦ Κόρακος καὶ χύνεται εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον.

Λίμναι. Ἡ Ξυνιάς, ἣτις τρέφει πολλοὺς ἰχθύς.

Τὸ κλῆμα τοῦ νομοῦ εἶνε ὑγιεινὸν καὶ μόνον εἰς τινα ἀνατολικὰ παράλια εἶνε νοσώδες.

Ἔδαφος καὶ προϊόντα. Τὸ ἔδαφος τοῦ νομοῦ εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ὀρεινόν· ἔχει ὅμως καὶ πεδιάδας εὐφορωτάτας, αἵτινες παράγουσι δημητριακοὺς καρπούς, καπνόν, οἶνον, ἔλαιον καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα· περιέχει δὲ καὶ μεταλλεύματα χαλκοῦ καὶ σιδήρου.

Ἀσχολίαι τῶν κατοίκων. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν κτηνοτροφίαν, εἰς τὴν γεωργίαν καὶ εἰς τὴν ναυτιλίαν ἐν μέρει.

Πολιτικὴ ἐξέτασις. Ὁ νομὸς οὗτος διαιρεῖται εἰς 5 ἐπαρχίας· 1) Φθιώτιδος, 2) Λοκρίδος, 3) Παρνασσίδος, 4) Λωορίδος καὶ 5) Δομοκοῦ.

1) Ἐπαρχία Φθιώτιδος. Αὕτη ἔχει πρωτεύουσαν τὴν Λαμίαν (10,000 κατ.), ἣ ὅποια εἶνε πρωτεύουσα καὶ τοῦ νομοῦ· ἡ πόλις ἔχει ὠραίας οἰκοδομὰς καὶ πλατείας, εἰς μίαν τῶν ὁποίων εἶνε ἐστημένος ὁ ἀνδριὰς τοῦ Διακού, σιδηρουργεῖα, ὑφαντήρια, βυρσοδεψεῖα καὶ συγκοινωνεῖ μετὰ τῶν Ἀθηνῶν διὰ σιδηροδρόμου. Ἐπίκειον τῆς Λαμίας εἶνε ἡ Στυλὶς μετὰ τῆς ὁποίας συνδέεται δι' ἀμαξιτῆς ὁδοῦ καὶ σιδηροδρόμου καὶ ἔχει νηματοποιεῖον, ἀτμόμυλον καὶ μέγαν ἐλαιῶνα. Ὑπάτη (1,500 κ.) γνωστὴ διὰ τὰ πλησίον αὐτῆς λαματικά

λουτρά. Τὸ Γαυδίκιον παρὰ τὴν ἀρχαίαν κρεμαστὴν Λάρισσαν. Ἡ Σπερχειὰς (Ἄγᾶ) κωμόπολις ποιμενική.

Ἐπαρχία Λοκρίδος. Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε ἡ Ἀταλάντη (2,000 κατ.), εἰς τὸ ἄκρον εὐφόρου πεδιάδος· μετὰ ταύτης συνέχεται καὶ ἡ Νέα Πέλλα ὑπὸ Μακεδόνων κτισθεῖσα. Αἱ Λειβανᾶται (1,500 κατ.), πατρὶς τοῦ Ὁδ. Ἀνδρουτσου. Ὁ Μῶλος (1,500 κ.), πλησίον τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου. Ἐλάτεια (κ. Δραχμάνι) (1,500 κατ.), ἣτις ἐθεωρεῖτο σπουδαία στρατηγικὴ θέσις. Δαδίον (4,000 κατ.) καὶ Βελίτσα (1,500 κατ.), εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Γκιώνας. Αὕτη ἔχει ἀτμοκίνητα ἐλαιοτριβεῖα, βυρσοδεφεῖα καὶ χαλκεῖα καὶ συγκοινωνεῖ μετὰ τῆς Λαμίας καὶ Ἀραχώδης δι' ἀμαξιτῶν ὁδῶν. Ἰτέα, ἐπίνειον τῆς Ἀμφίσσης, μετὰ τῆς ὁποίας συγκοινωνεῖ δι' ἀμαξιτῆς ὁδοῦ. Κασσιὶ (1,000 κατ.), ἔνθα ἔκειτο τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν· τὸ Χρισὸν (1,500 κατ.), πλησίον τοῦ ὁποίου ἐτελοῦντο οἱ ἀγῶνες τὰ Πύθια. Τὸ (Γαλαξειδίον, κωμόπολις παράλιος ἔχουσα ναυπηγεῖα, εἰς τὰ ὁποία κατασκευάζονται ἱστιοφόρα πλοῖα· ἔχει 4,000 κατοίκους, οἷτινες φημίζονται διὰ τὴν ναυτικὴν των ἱκανότητα. Ἡ Γραβιά (1,000 κατ.), πλησίον τῆς ὁποίας κεῖται τὸ ὀνομαστὸν Χάνι, ἔνθα ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρουτσοῦς τῇ 1821 κατετρόπωσε μὲ 120 συντρόφους του τὸν στρατὸν τοῦ Ὁμῆρ Βρυώνη.

4) Ἐπαρχία Δωρίδος. Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε τὸ Διδωρίκιον μὲ 1,000 κατοίκους, ποιμένας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Ἡ Ἀρτοίτινα (1,300 κατ.), ὑπὸ τὰ Βαρδούσια ὄρη, πατρὶς τοῦ Ἀθαν. Διακου. Βιτριτίτσα (1,000 κ.), κωμόπολις παράλιος παρὰ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον.

Ἐπαρχία Δομοκοῦ. Αὕτη ἔχει πρωτεύουσαν τὸν Δομοκὸν (1,500 κατ.), κατὰ τοὺς βορείους πρόποδας τῆς Ὀθρουοῦ. Ἐχει ὄχυρον φρούριον, ἐκ τοῦ ὁποίου βλέπει τις ἄλλην τὴν Θεσσαλίαν.

Συγκοινωνία. Τὸν νομὸν τοῦτον διασχίζει ὁ σιδηρόδρομος Πειραιῶς—Λάρισσης, τοῦ ὁποίου μία διακλάδωσις ἀρχομένη ἀπὸ τὸ Λιανοκλάδι φθάνει εἰς Λαμίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Στυλίδα. Αἱ κυριώτεραι δὲ ἀμαξιτοὶ ὁδοὶ εἶνε ἡ τῆς Λεθαδείας—Ἀταλάντης—Λαμίας, ἡ τῆς Λαμίας—Δομοκοῦ—Θεσσαλίας· ἡ τῆς Λαμίας—Υπάτης—Καρπενησίου καὶ ἡ τῆς Λαμίας—Ἀμφίσσης.

3. Νομὸς Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας.

Ὅρια. Ὁ νομὸς οὗτος κατέχει τὸ δυτικὸν μέρος τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ βρέχεται πρὸς τὰ ΒΔ. ὑπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ Ἴονίου πελάγους καὶ πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ Πατραϊκοῦ

καὶ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου· συνορεύει δὲ πρὸς Β μὲ τοὺς νομοὺς Ἄρτης καὶ Τρικκάλων, καὶ πρὸς Α μὲ τὸν νομὸν Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος.

Νῆσοι. — Ἡ Κλείσοβα καὶ τὸ Βασιλάδι ὀνομαστὰ διὰ τὰς νίκας τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τὸν Κίτσον Τζαβέλλαν κατὰ τῶν Τούρκων τῷ 1826.

Κόλποι. — Ὁ Ἀμβρακικὸς καὶ ὁ τῶν Πατρῶν.

Ἀκρωτήρια. — Τὸ Ἀκτιον καὶ τὸ Ἀντίρριον.

Ὅρη. — Τὸ Μακρονόρος, τὰ Ἀκαρνανικά, τὸ Παγαيتωλικὸν (Ἀραποκέφαλα καὶ Κυρὰ Βγένα), ὁ Ἀράκωνθος (Ζυγός), ὁ Τυμφορηστὸς (Βελοῦχι) (2,320 μ.), ἡ Ὄξυά (Σαράντινα) καὶ τὰ Ἄγραφα (2,130 μ.).

Πεδιάδες. — Ἡ τοῦ Ἀγρωίου, ἥτις παράγει σίτον, ἀραβόσιτον καὶ καπνὸν ἐκλεκτόν. Ἡ τοῦ Μεσολογγίου, παράγουσα σταφίδα· δημητριακοὺς καρποὺς καὶ ὑδροπέπονας, ἡ μικρὰ τῆς Ναυπάκτου, ἥτις παράγει οἶνον, ἔλαιον καὶ σταφίδα ἐκλεκτῆς ποιότητος καὶ ἡ τῆς Λεπεροῦς εἰς τὴν Ἀκαρνανίαν,

Ποταμοί. — Ὁ Ἀχελῷος (Ἀσπροπόταμος), ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος· οὗτος πηγάζει ἐκ τῆς Πίνδου καὶ χύνεται εἰς τὸ Ἴόνιον πέλαγος παρὰ τὰς Ἐχινάδας νήσους· ὁ Ἀχελῷος ὅστις χωρίζει εἰς δύο τὸν νομὸν, καὶ τὸ μὲν κείμενον πρὸς τὸ Ἴόνιον πέλαγος λέγεται Ἀκαρνανία, τὸ δὲ ἄλλο Αἰτωλία. Ὁ Ἐῦηρος (Φεΐδαρις), ὅστις πηγάζει ἐκ τοῦ Κόρακος καὶ χύνεται εἰς τὸν κόλπον τῶν Πατρῶν. Καὶ ὁ Δάφνος (Μόρνος), ὅστις πηγάζει ἐκ τῆς Οἴτης καὶ τοῦ Κόρακος καὶ χύνεται εἰς τὸν Κορινθιακὸν πρὸς Α. τῆς Ναυπάκτου.

Λίμνες. — Ἡ Τριχωνίς. Ἡ Λυσιμαχία ἢ Ὑρία (κοινῶς Ἀγγελοκάστρου). Ἡ Ἀμβρακία καὶ ἡ Ὄζηρός.

Κλίμα. — Τὸ κλίμα τοῦ νομοῦ ἰδίως τὰ ΒΑ. εἶνε ψυχρὸν ἄλλ' ὑγιεινόν, εἰς δὲ τὰ ΒΔ. νοσῶδες ἕνεκα τῶν ἐλῶν.

Ἔδαφος καὶ προϊόντα. — Τὸ ἔδαφος τοῦ νομοῦ πρὸς μὲν τὰ νότια καὶ δυτικὰ εἶνε πεδινόν, τὸ δὲ λοιπὸν πρὸς τὰ βόρεια καὶ βορειοανατολικά ὄρεινόν. Παράγει δὲ δημητριακοὺς καρποὺς, βαλανίδια, ἐσπεριδοειδῆ (πορτοκάλια, λεμόνια καὶ ἐξάιρετα κίτρα), πολὺν καὶ ἐκλεκτὸν καπνόν, ὀλίγην σταφίδα, οἶνον, ἔλαιον ἐκλεκτόν καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα· εἰς δὲ τὴν λιμνοθάλασσαν τοῦ Μεσολογγίου, ἀλιεύονται οἱ ἔξοχοι ἰχθύες, κέφαλοι, ἐκ τῶν φῶν τῶν ὁποίων παρασκευάζεται τὸ ἔξοχον αὐγοτάραχον (Μεσολογγίου).

Ἀσχολίαι τῶν κατοίκων. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν κτηνοτροφίαν, τὴν γεωργίαν τὴν ἀλιεῖαν καὶ τὸ ἐμπόριον.

Πολιτική εξέταση. Ὁ νομὸς οὗτος διαιρεῖται εἰς 6 ἐπαρχίας· 1) *Μεσολογγίου*, 2) *Ναυπακτίας*, 3) *Τριχωνίας*, 4) *Εἰδοιανίας*, 5) *Βάλτου καὶ* 6) *Βοιότισης καὶ Σηρομέρου*.

1) **Ἐπαρχία Μεσολογγίου.** Τῆς ἐπαρχίας ταύτης πρωτεύουσα εἶνε τὸ **Μεσολόγγιον** (8,000 κατ.), τὸ ὁποῖον εἶνε καὶ πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ· κεῖται πλησίον λιμνοθαλάσσης καὶ ἔχει γυμνάσιον καὶ πρωτοδικεῖον. Τὸ Μεσολόγγιον κατέστη ἐνδοξον διὰ τὰς δύο πολιορκίας, τὰς ὁποίας ὑπέστη ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὰ ἔτη 1822 καὶ 1825—1826, ἀλλὰ πρὸ παντὸς διὰ τὴν ἥρωϊκὴν ἐξοδον τῆς φρουρᾶς τῆς πόλεως (10 Ἀπριλίου 1826), ἡ ὁποία προεκάλεσε τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν συμπάθειαν τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου διὰ τὰς θυσίας αὐτῶν ὑπὲρ τῆς Ἐλευθερίας. Ἐντὸς δὲ καταφύτου κήπου, ὅστις ὀνομάζεται **Ἡρώιον**, εἶνε τεθαμμένα τὰ ὀστέα τῶν πεσόντων ἐνδόξως ὑπερασπιστῶν αὐτοῦ κατὰ τὴν ἥρωϊκὴν ἐξοδον, προσέτι δὲ οἱ τάφοι τῶν ἡρώων τοῦ ἀγῶνος *Μάρκου Βότσαρη*, *Κυριακούλη Μανρομιχάλη* καὶ τοῦ Ἄγγλου φιλέλληγος λόρδου *Βύρωνος*, πρὸς τὸν ὁποῖον ἡ Ἑλλὰς εὐγνωμονοῦσα διὰ τὰς πρὸς αὐτὴν ὑπηρεσίας καὶ θυσίας του, ἀνήγειρε τὸν ἀνδριάντα του ἐν τῷ Ἡρώϊῳ· Ἐμπροσθεν τοῦ Μεσολογγίου καὶ ἐν τῇ λιμνοθαλάσῃ κεῖνται αἱ νησιδὲς *Κλείσοβα* καὶ *Βασιλάδι*, ὀνομασταὶ διὰ τὰς νίκας τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Τούρκων. Τὸ Μεσολόγγιον συνδέεται μετὰ τοῦ Ἄγρινιου διὰ σιδηροδρόμου, ὃ ὁποῖος ἄρχεται ἀπὸ τὸ Κρουονέριον ἀπὸ τούτου δὲ διὰ πλοίου μεταβαίνει τις ἀπέναντι εἰς τὰς Πάτρας. Τὸ *Αἰτωλικὸν* (4,000 κατ.), τὸ ὁποῖον κεῖνται ἐπὶ νησιδὸς καὶ συνδέεται μετὰ τῆς ξηρᾶς διὰ δύο γεφυρῶν· *Σταμνά* (1,000 κατ.) καὶ *Νεοχώριον* (2,000 κατ.).

2) **Ἐπαρχία Ναυπακτίας.** Αὕτη ἔχει πρωτεύουσαν τὴν **Ναύπακτον**, ἣτις κεῖται παρὰ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον καὶ ἔχει φρούριον Ἑνετικὸν καὶ 3,500 κατοίκους. Παράγει δὲ οἶνον, ἔλαιον καὶ ἐξαιρετον σταφίδα καὶ συγκοινωνεῖ μετὰ τοῦ Μεσολογγίου δι' ἀμαξιτῆς ὁδοῦ. Ὁ *Πλάτανος* (1,500 κατ.), κωμόπολις γεωργικὴ καὶ ὄρεινῃ. Ἄλλαι κῶμαι εἶνε ἡ *Κλεπᾶ*, ἡ *Λομποτινά*, ἡ *Βοϊτσά* καὶ ἡ *Ζηλίστα*.

3) **Ἐπαρχία Τριχωνίας.** Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε τὸ **Ἄγρινιον** (Βραχωῖρι) (8,000 κατ.), τὸ ὁποῖον κεῖται πλησίον τῆς λίμνης Λυσιμαχίας καὶ ἐν μέσῳ εὐφορωτάτης πεδιάδος, ἡ ὁποία παράγει ἐξαιρετον καπνόν, οἶνον καὶ ἔλαιον ἐκλεκτόν. Ἡ πόλις ἔχει γυμνάσιον καὶ συνδέεται μετὰ τοῦ Μεσολογγίου διὰ σιδηροδρόμου. Τὸ *Μουσταφοῦλι* (1,500 κατ.), κωμόπολις γεωργικὴ. Τὸ *Θέρομον* (Κεφαλόβρυσον 1,000 κατ.)· ἐνταῦθα δι' ἀνασκαφῶν αἵτινες ἔγιναν πρὸ τινων

ἐτών, ἀνεκαλύφθη ὄλος ὁ χῶρος εἰς τὸν ὁποῖον συνήρχετο τὸ συνέδριον τῶν Αἰτωλῶν· οὕτω δὲ ἤλθον εἰς φῶς τὰ θεμέλια τοῦ ναοῦ τοῦ Θεοσμίου Ἀπόλλωνος καὶ πλείστα ἀρχαιολογικὰ ἀντικείμενα.

4) **Ἐπαρχία Εὐρύτανίας.** Πρωτεύουσα ταύτης εἶνε τὸ **Καρπενήσιον** (3,000 κατ.) κατὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ Τυμφρηστοῦ. Κάτωθεν τοῦ Καρπενησίου εἰς τὴν σημερινὴν θέσιν Κεφαλῶδρουσον, ἐφονεύθη ὁ ἥρωϊς Μάρκος Βότσαρης, εἰς μίαν ἠρωϊκωτάτην ἐφοδὸν αὐτοῦ κατὰ τῶν Τούρκων τῇ 1823. Ὁ *Προυσός* (1,230 κατ.), τὸ *Κεράσορον* (1,500 κατ.), ἡ *Φουρνᾶ* (1,500 κατ.) καὶ τὰ *Ἄγραφα* (700 κατ.), ἀπασαὶ κωμοπόλεις ὄρειναι καὶ γεωργικαί.

5) **Ἐπαρχία Βάλτου.** Αὕτη ἔχει πρωτεύουσαν τὴν **Ἀμφιλοχίαν** (Καρθασαράν), ἡ ὁποία κεῖται εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου· ἐξάγει βαλανίδια, καπνόν, ξυλάνθρακας καὶ ἔχει 2,500 κατοίκους. *Λεπενοῦ* (1,500 κατ.)

6) **Ἐπαρχία Βονίτης καὶ Ξηρομέρου.**—Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε ἡ **Βόνιτσα** (1,500 κ.), ἡ ὁποία κεῖται παρὰ τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον ἐπὶ λαμπρᾶς τοποθεσίας. Ἐξάγει βαλανίδια, τυρὸν καὶ βούτυρον. Ἡ *Ζαβέδα* (2,000 κ.), παράλιος. Ὁ Ἀσιακὸς (3,000), κωμόπολις παράλιος. Ἡ *Κατοῦνα* (2,000 κατ.), παράγουσα ἐξαίρετα καπνά. Καὶ ἡ *Κατοχή* (1,500 κατ.).

Συγκοινωνία. Ὁ νομὸς οὗτος ἔχει τὸν σιδηρόδρομον Ἀγρινίου—Μεσολογγίου—Κρουσίου καὶ πολλὰς ἀμαξιτὰς ὁδοὺς, τῶν ὁποίων κυριώτεραι εἶνε, ἡ Μεσολογγίου—Ἀγρινίου—Ἀμφιλοχίας—Ἄρτης· ἡ Ἀγρινίου—Θέρμου (Κεφαλοδρύσου), καὶ ἡ Καρπενησίου—Λαμίας.

Β' ΗΠΕΙΡΟΣ

Ἄπασα ἡ χώρα, ἡ ὁποία κεῖται εἰς τὰ βορειοδυτικὰ τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας μέχρι τοῦ Γενούσου (Σκοῦμπι) ποταμοῦ καλεῖται Ἠπειρος καὶ εἶνε Ἑλληνική. Ἐκ ταύτης ὁ νομὸς Ἄρτης παρεχωρήθη εἰς τὸ βασιλεῖόν μας τῇ 1881· τὸ δὲ τμήμα τὸ ὁποῖον κεῖται μεταξὺ τοῦ νομοῦ Ἄρτης, τῶν Κεραυνίων καὶ τῶν Κανδουῶν ὁρέων, κατελήφθη ὑπὸ τοῦ ἠρωϊκοῦ στρατοῦ μας τῇ 1912—1913· τὸ δὲ ὑπόλοιπον τμήμα, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνεται μεταξὺ τῶν Κεραυνίων καὶ Κανδουῶν ὁρέων καὶ τοῦ Γενούσου ποταμοῦ δὲν ἠλευθερώθη ἀκόμη καὶ σήμερον ἀποτελεῖ μέρος τοῦ βασιλείου τῆς Ἀλβανίας. Εἰς τὸ βασιλεῖον τῆς Ἀλβανίας ὑπήχθη ὑπὸ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων καὶ τμήμα τῆς βορείου Ἠπείρου, ἡ περιοχὴ Ἀργυροκάστρου καὶ Κορυτσᾶς, ἀλλ' οἱ ἠρωϊκοὶ κάτοικοι τῶν ἐλευθερωθέντων μερῶν, μὴ ἀνεχόμενοι τοῦτο ἠμῦνθησαν μετὰ τοσαύτης ἀνδρείας καὶ αὐτα-

παρνήσεως, ὥστε τὸ τμήμα τοῦτο ἀνεγνωρίσθη ὡς αὐτόνομον, ἐσχάτως δὲ κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

4. Νομὸς Ἄρτης.

Ὅρια.— Ὁ νομὸς Ἄρτης συνορεύει πρὸς Α μετὸν νομὸν Τρικάλων, πρὸς Δ μετὴν λοιπὴν Ἠπειρον καὶ πρὸς τὰ ΝΔ βρέχεται ὑπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου.

Ὅρη. Τὰ Τζουμέρκα, κατάφυτα ἐξ ἐλατῶν.

Πεδιὰς μία καὶ μόνη, ἡ τῆς Ἄρτης, ἥτις ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς πόλεως Ἄρτης μέχρι τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου καὶ εἶνε ἐλώδης· παράγει δὲ ἀραβόσιτον καὶ ἄλλους δημητριακοὺς καρπούς, καπνὸν καὶ ἔλαιον.

Ποταμός. Ὁ Ἄραχθος, ὅστις πηγάζει ἐκ τῆς Πίνδου καὶ χύεται εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον.

Τὸ **Κλῆμα** τοῦ νομοῦ εἶνε εἰς μὲν τὰ βόρεια ὑγεινὸν καὶ ψυχρὸν, εἰς δὲ τὰ νότια ὑγρὸν καὶ νοσώδες.

Ἔδαφος καὶ προϊόντα. Τὸ ἔδαφος τοῦ νομοῦ εἶνε κατὰ τὸ πλείστον ὄρειόν· μόνον δὲ ἐν μέρος πρὸς Ν. εἶνε πεδινὸν καὶ εὐφορον. Τὰ δὲ κυριώτερα προϊόντα εἶνε καπνός, ἀραβόσιτος, ἐσπεριδοειδῆ καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα.

Ἀσχολίαι τῶν κατοίκων. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν καὶ ἰδίως εἰς τὴν κτηνοτροφίαν.

Πολιτικὴ ἐξέτασις. Ὁ νομὸς οὗτος ἔχει μίαν μόνην ἐπαρχίαν, τὴν τῆς Ἄρτης.

Ἐπαρχία Ἄρτης. Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε ἡ Ἄρτα (7,000 κ.), ἥτις εἶνε καὶ πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ. Εἶνε πόλις παλαιὰ καὶ κεῖται παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἀράχθου ποταμοῦ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑπάρχει λιθίνη γέφυρα, διὰ τῆς ὁποίας ἐπικοινωνεῖ μετὰ τῆς λοιπῆς Ἠπέρου. Ἐπίκειον τῆς Ἄρτης εἶνε ἡ *Κόπρανα*, ἡ ὁποία κεῖται εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου καὶ συκοινωνεῖ μετ' αὐτῆς δι' ἀμαξιτῆς ὁδοῦ. *Πέτα*, χωρίον ὀνομαστὸν διὰ τὴν πλῆθειν αὐτοῦ γενομένην μάχην τῷ 1822 τῶν Ἑλλήνων καὶ φιλελλήνων κατὰ τῶν Τούρκων. *Σκουληκαριά* (1,000 κατ.), πατρίς τοῦ Καραϊσκάκη καὶ *Βουλγαρέλιον* (1,500), κωμοπόλεις γεωργικαί. *Ἄγναντα*, *Πράμαντα* καὶ *Καλαροῦται* κωμοπόλεις ὄρειαι.

Συκοινωνία. Ἀμαξιταὶ ὁδοὶ ὑπάρχουσιν, Ἄρτης—Ἀμφιλοχίας—Ἄγρινίου—Μεσολογγίου καὶ ἡ Ἄρτης—Ἰωαννίνων.

5. Νομός Πρεβέζης.

Ὁ νομός Πρεβέζης κατέχει τὸ νότιον μέρος τῆς Ἠπείρου ἀπὸ τοῦ κάτω Θυάμιδος καὶ τοῦ ὄρους Τομάρου μέχρι τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου· πρὸς Α. συνορεύει μὲ τὸν νομὸν Ἄρτης, καὶ πρὸς Δ. βρέχεται ὑπὸ τοῦ Ἴονιου πελάγους.

Κόλποι. Ὁ Ἀμβρακικός.

Πορθμός. Ὁ τῆς Πρεβέζης.

Λιμὴν. Ὁ τῆς Σαλαώρας.

Ὄρη. Ὁ Τομάρος (κ. Ὀλύτσικα) καὶ τὰ ὄρη τοῦ Σουλίου.

Μεδιάδες. Ἡ Ἀμβρακικὴ καὶ ἡ τοῦ Φαναρίου, αἵτινες παράγουσι δημητριακοὺς καρπούς, καπνόν, ἔλαιον καὶ οἶνον.

Ποταμοί. Ὁ Λοῦρος, ὅστις πηγάζων ἐκ τοῦ Τομάρου, ποτίζει τὴν Ἀμβρακικὴν πεδιάδα καὶ χύνεται εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον. Ὁ Ἀχέρων, ὅστις πηγάζων ἐκ τῶν ὄρων τοῦ Σουλίου, δέχεται τὸν παραπόταμον Κωκυτόν, ποτίζει τὴν πεδιάδα τοῦ Φαναρίου καὶ χύνεται εἰς τὸ Ἴόνιον πέλαγος· καὶ ὁ Ἀραχθός, ὅστις χωρίζει τὸν νομὸν Πρεβέζης ἀπὸ τὸν νομὸν Ἄρτης.

Λίμνες. Ἡ Ἀχερουσία, ἡ ὁποία εἶνε μικρά.

Τὸ κλίμα τοῦ νομοῦ εἶνε ὑγιεινόν.

Ἔδαφος καὶ προϊόντα. Τὸ ἔδαφος τοῦ νομοῦ πρὸς τὰ βόρεια μὲν εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὄρεινόν, πρὸς τὰ νότια δὲ πεδινόν· τὰ δὲ προϊόντα τὰ ὁποία παράγει εἶνε κτηνοτροφικά, δημητριακοὶ καρποί, καπνός, οἶνος, ἔλαιον καὶ ἐσπεριδοειδή.

Ἀσχολίαι τῶν κατοίκων. Οἱ κάτοικοι τοῦ νομοῦ ἀσχολοῦνται εἰς τὴν κτηνοτροφίαν, τὴν γεωργίαν καὶ τὸ ἐμπόριον.

Πολιτικὴ ἐξέτασις. Ὁ νομός οὗτος διαιρεῖται εἰς δύο ἐπαρχίας· 1) Πρεβέζης, 2) Μαργαριτίου.

1) **Ἐπαρχία Πρεβέζης.** Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε ἡ Πρέβεζα (8,000 κατ.), ἣτις εἶνε πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ, πόλις παράλιος καὶ ἐμπορικὴ παρὰ τὴν εἰσοδὸν τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, ἐπὶ λαμπρᾶς πεδινής τοποθεσίας. Αὕτη εἶνε ἐπίνειον τῶν Ἰωαννίνων, μετὰ τῶν ὁποίων συγκοινωνεῖ δι' ἀμαξιτῆς ὁδοῦ. Ἡ Πρέβεζα κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ τὴν 21 Ὀκτωβρίου 1912. Πρὸς Β. τῆς Πρεβέζης κεῖται τὸ ἱστορικὸν βουνὸν Ζάλογγον ὅπου αἱ γενναῖαι Σουλιώτισσαι ἐχόρευσαν τὸν τραγικὸν χορὸν (χορὸς τοῦ Ζαλόγγου). Λοῦρος παρὰ τὸν ποταμὸν Λοῦρον, καὶ Φιλιππιάς (3,000 κατ.), κωμότητες γεωργικαὶ καὶ εὐφροῦντατοι.

2) **Ἐπαρχία Μαργαριτίου.** Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε ἡ

Πάργα (3,500 κατ.), κωμόπολις παράλιος, παράγουσα πολλά πορτοκάλια, λεμόνια. κίτρα και έλαιον. Ταύτην οί Άγγλοι επώλησαν τῷ 1819 εἰς τὸν Ἄλῃ-πασσάν ἀντὶ χρημάτων, οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῆς ἀφοῦ ἐξέθραψαν τὰ ὀστᾶ τῶν πατέρων των και ἔκαυσαν αὐτά, ἔλαβον τὴν κόνιν και ἀπῆλθον εἰς τὰς Ἰονίους νήσους. Συγκοινωνεῖ δὲ ἡ πόλις αὕτη μετὰ τῆς Πρεβέζης δι' ἀμαξιτῆς ὁδοῦ. **Μαργαρίτι** (3,000 κατ.), κωμόπολις ὀρεινῆ και τὸ ἡρωϊκὸν Σοῦλι ἐπὶ ἀποκρήμνων βράχων, πατρὶς τῶν *Τζαβελλαίων* και *Μποτσαράϊων*.

6. Νομὸς Ἰωαννίνων.

Ὅρια. Ὁ νομὸς οὗτος ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ νομοῦ Πρεβέζης μέχρι τῆς αὐτονόμου Ἠπείρου και ἀπὸ τῆς Μακεδονίας μέχρι τοῦ Ἰονίου πελάγους.

Λιμένες. Ὁ τῶν Ἁγίων Σαράντα και ὁ τῆς Σαγιάδας.

Ὅρη. Ὁ *Τόμαρος*, ἡ *Πίνδος*, ὁ *Λάκμων*, ἡ *Τύμφη* και τὸ *Βόϊον*, ἅπαντα κατάφυτα ἐκ καστανεῶν, δρυῶν, πεύκων και ἐλατῶν.

Πεδιόδες. Ἡ τῶν Ἰωαννίνων, ἣτις παράγει καπνὸν και δημητριακοὺς καρπούς· τρέφει δὲ και πολλὰ ποίμνια προβάτων και αἰγῶν.

Ποτάμοι. Ὁ *Θύαμις* (Καλαμᾶς), ὅστις πηγάζει ἀπὸ τὰ ὄρη *Νεμέρτζικα* και χύνεται εἰς τὸ Ἰόνιον πέλαγος· ὁ *Ἄφιος* ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς τῆς Ἠπείρου, ὅστις πηγάζει ἐκ τῆς *Τύμφης* και χύνεται εἰς τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος (πρὸς Β. τοῦ *Αὐλώνος*), και ὁ *Ἄφιος*, ὅστις πηγάζει ἐκ τοῦ *Βοῦ* και χύνεται εἰς τὸ αὐτὸ πέλαγος.

Λίμναι. Ἡ *Παμβῶτις* (Ἰωαννίνων), ἣτις τρέφει περιφῆμους ἐγγέλεις και ἰχθῦς. Τὰ ὕδατα ταύτης διὰ καταδοθρῶν χύνονται εἰς τὸν *Θύαμιν* ποταμὸν.

Κλίμα. Εὐκρατον και ὑγιεινόν.

Ἔδαφος και προϊόντα. Τὸ ἔδαφος τοῦ νομοῦ εἶνε ὡς ἐπὶ ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὀρεινόν· ἔχει ὅμως πολλὰς κοιλάδας και πεδιάδας εὐφόρους, αἵτινες παράγουσι καπνὸν και δημητριακοὺς καρπούς· τρέφονται δὲ εἰς αὐτάς και πολλὰ ποίμνια αἰγῶν και προβάτων και ἀγέλαι βοῶν.

Ἀσχολίαι τῶν κατοίκων. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν κτηνοτροφίαν, τὴν γεωργίαν και εἰς τὸ ἐμπόριον.

Πολιτικὴ ἐξέτασις. Ὁ νομὸς οὗτος διαιρεῖται εἰς 6 ἐπαρχίας· 1) Ἰωαννίνων, 2) *Μετοόβου*, 3) *Παραμυθίας*, 4) *Φιλιαιῶν*, 5) *Παγωνίου* και 6) *Κονίτης*.

1) **Ἐπαρχία Ἰωαννίνων.** Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε τὰ

Ίωάννινα (20,000 κατ.), τὰ ὁποῖα εἶνε πρωτεύουσα καὶ τοῦ νομοῦ* εἶνε πόλις ὠραιστάτη καὶ κεῖται πλησίον τῆς Παμβώτιδος λίμνης· κατελήφθη δὲ ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ τῇ 21 Φεβρουαρίου 1913 δι' ἡρωϊκωτάτης ἐφόδου· ἔχει γυμνάσιον, παρθεναγωγεῖον καὶ ἄλλα ἐκπαιδευτήρια· εἶνε δὲ ἡ πατρίς τῶν *Καπλιανῶν*, *Ζωσιμαδῶν* καὶ ἄλλων ἐθνικῶν εὐεργετῶν. Πρὸς Ν. τούτων κεῖται τὸ ὀχυρώτατον φρούριον *Μπιζάνι*, τὸ ὁποῖον, ἀπόρθητον θεωρούμενον, ἐξεπόρθησεν ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ θαφνοσνεφούς βασιλέως Κωσταντίνου. Παρὰ τὰ ΝΑ. τῶν Ἰωαννίνων καὶ ὑπὸ τὸν Τόμαρον ἔκειτο ἡ ἀρχαία πόλις *Λωδῶνη*, ὅπου ὑπῆρχε τὸ ἀρχαιότατον μαντεῖον τοῦ Διὸς. *Ζαγόριον*, μία περιοχὴ ἐκ 46 χωρίων μεμεταξὺ Μιτσεκελίου καὶ Τύμφης. *Συράκων* πρὸς Ν., κωμόπολις ὄρεινῆ.

2) **Ἐπαρχία Μετσόβου.** Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε τὸ *Μέτοβον*, (8,500 κατ.), κατὰ τὴν δίοδον τοῦ Λάκμωνος, ἣτις φέρει ἐξ Ἠπείρου εἰς Θεσσαλίαν· εἶνε δὲ πατρίς τῶν Ἐθνικῶν εὐεργετῶν *Τοσίτσα*, *Στουρνάρα* καὶ *Ἀβέρωφ*.

3) **Ἐπαρχία Παραμυθιάς.** Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε ἡ *Παραμυθιά* (5,000 κατ.)· ΝΑ. ταύτης κεῖται ἡ περιοχὴ τοῦ ὄρεινου *Σουλίου* τῆς πατρίδος τῶν *Τζαβελαιῶν*, *Μποτσαραῶν* καὶ ἄλλων ἠρώων.

4) **Ἐπαρχία Φιλιατῶν.** Πρωτεύουσα ταύτης εἶνε αἱ *Φιλιᾶται* (3,000 κατ.), κωμόπολις εὐφορωτάτη, ἔχουσα ἐπίνειον τὸν λιμένα *Σαγιαῶς*. *Σαγιάς*, κώμη εὐφορος, ἀπέχουσα τῆς θαλάσσης μίαν ὥραν. *Κονίσπολις* (2,000 κατ.), κώμη ὄρεινῆ.

5) **Ἐπαρχία Πωγωνίου.** Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε τὸ *Πωγωνιον* κωμόπολις εὐφορος καὶ γεωργικῆ· *Βοστίνα*, κώμη ποιμενικῆ.

6) **Ἐπαρχία Κονίτσης.** Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε ἡ *Κόνιτσα* (6,000 κατ.), ἐπὶ λαμπρᾶς τοποθεσίας καὶ παρὰ τὸν Ἄφρον ποταμόν, κωμόπολις γεωργικῆ καὶ ποιμενικῆ· μετὰ τῶν Ἰωαννίνων συγκοινωνεῖ δι' ἀμαξιτῆς ὁδοῦ.

ΑΥΤΟΝΟΜΟΣ ΗΠΕΙΡΟΣ

Ἡ αὐτόνομος Ἠπειρος περιλαμβάνει τὴν περιοχὴν τοῦ Ἀργυροκάστρου καὶ τὰς ἐπαρχίας *Κορυθαῖς* καὶ *Κολωνίας*.

Ὄρη. Τὰ *Κεραῖνια* (βουνὰ τῆς Χειμάρρας), τὰ *Νεμέριτζικα* καὶ τὰ *Καρδοῦϊα*.

Πεδιὰς. Ἡ πεδιάς τοῦ *Λαμπόβου* καὶ τὰ ὄρηπείδια τοῦ *Δελ-*

βίνου καὶ τῆς Φράσσεως, τὰ ὅποια παράγουσι δημητριακοὺς καρπούς καὶ τρέφουσι πολλὰ ποίμνια προβάτων καὶ αἰγῶν.

Ποταμοί. Ὁ Ἄφος καὶ ὁ Ἄφος.

Λίμναι. Ἡ τοῦ Βουθρωτοῦ, ἥτις εἶνε μικρά.

Κλίμα. Ὑγιεινόν, ἀλλὰ ψυχρὸν εἰς τὰ βόρεια.

Ἔδαφος καὶ προϊόντα. Τὸ ἔδαφος τοῦ νομοῦ εἶνε ὡς ἐπὶ πλείστον ὄρεινόν πεδινὸν ἰδίως εἶνε πρὸς Α. Τὰ προϊόντα τοῦ ἔδαφους εἶνε δημητριακοὶ καρποί, ὄσπρια καὶ κτηνοτροφικά.

Ἀσχολίαι τῶν κατοίκων. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν.

Πόλεις ἄξιαι λόγου εἶνε. Τὸ Ἀργυρόκαστρον (12,000 κατ.), παρὰ τὸν Ἄφον, πόλις ἐμπορικὴ καὶ ὄχυρά. Τὸ Δέλβινον (3,000 κατ.), τὸ ὅποσον ἔχει πολλοὺς κήπους ἐκ λεμονεῶν, ἐλαιῶν καὶ ῥοδῶν. Ἀγιο Σαράντα, λιμὴν τῆς Δυτικῆς Ἡπείρου. Χειμάρρα, ἐπὶ ὄρεινῆς τοποθεσίας, ὀνομαστὴ διὰ τὴν ἀνδρείαν τῶν κατοίκων τῆς. Τεπελέμιον (800 κατ.), πατρὶς τοῦ διαδοχικοῦ Ἀλῆ-Πασσᾶ. Λάμποβον, πατρὶς τῶν Ἐδεργετῶν τοῦ ἔθνους Ζαππῶν. Λιμπόχωβον (2,500 κατ.). Προμέτη (4,000 κατ.). Καταχόβα, πατρὶς τοῦ Ἐδεργετοῦ τοῦ ἔθνους μας Ἀρσάκη. Λεσκοβίκι, κώμη ὄρεινή. Φράσσαρι. Ἐρσέκκα. Κορυτοιά (15,000 κατ.), παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Λεβόλη ἔχει γυμνάσιον καὶ πολλὰ ἄλλα κατώτερα σχολεῖα, ζωηρὸν ἐμπόριον καὶ λαμπρὰν βιομηχανίαν ἐντοπίων ὑφασμάτων. Μοσχόπολις (2,000 κατ.), κωμόπολις ὠραία, πατρὶς τοῦ Ἐδεργετοῦ τοῦ ἔθνους μας Σίνα.

Ἄλλαι πόλεις τῆς Ἡπείρου, αἵτινες δὲν ἠλευθερώθησαν ἀκόμη εἶνε ἡ Ἀθλῶν (6,000 κατ.), παρὰ τὸν Ἄφον καὶ πολλὰ ἄλλα μικρότερα.

Συγκοινωνία. Ἡ συγκοινωνία ἐν Ἡπείρῳ δὲν εἶνε τόσον ἀνεπτυγμένη, ὅσον εἰς τὰ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος διότι γίνεται δι' ἀμαξιδίων καὶ δι' ἡμιονικῶν ὁδῶν. Αἱ κυριώτεραι δὲ ὁδοὶ τῆς Ἡπείρου εἶνε: ἡ Ἰωαννίνων—Πρεβέζης, ἡ Ἰωαννίνων—Δελδίνου—Ἀγίων Σαράντα, μία διακλάδωσις τῆς ὁποίας φέρει εἰς Ἀργυρόκαστρον, ἡ Ἰωαννίνων—Κολωνείας—Κορυτσᾶς ἡ Ἰωαννίνων—Ἄρτης, καὶ ἡ Ἄρτης—Ἀμφιλοχίας—Ἀγρινίου—Μεσολογγίου.

Γ' ΘΕΣΣΑΛΙΑ

Ἡ Θεσσαλία καλεῖται ἡ χώρα ἡ ὅποια περιλαμβάνεται μεταξὺ τῆς Μακεδονίας, Ἡπείρου καὶ Στερεᾶς Ἑλλάδος. Αὕτη βρέχεται ὑπὸ θαλάσσης μόνον πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ τοῦ Παγασητικοῦ κόλπου.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Τὸ πλεῖστον μέρος τῆς Θεσσαλίας παρεχωρήθη εἰς τὸ βασιλείον μας τῷ 1881, τὸ δὲ ὀλιγώτερον (ἢ Ἐλασσών) κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ τῷ 1912.

Ἡ Θεσσαλία διαιρεῖται εἰς δύο νομούς· 1) *Τρικκάλων*, 2) *Λαρίσης*.

7. Νομὸς *Τρικκάλων*.

Ὅρια. Ὁ νομὸς *Τρικκάλων* συνορεύει πρὸς Β. μὲ τὸν νομὸν *Κοζάνης*, πρὸς Δ. μὲ τὸν νομὸν Ἄρτης, πρὸς Ν. μὲ τὸν νομὸν Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας καὶ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος καὶ πρὸς Α. μὲ τὸν νομὸν Λαρίσης.

Ὅρη. Ἡ Πίνδος, εἰς τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ νομοῦ, κατάφυτος ἐκ ὄρυων, καστανεῶν, πευκῶν καὶ ἐλατῶν· τρέφει δὲ πολλὰ ποίμνια αἰγῶν καὶ προβάτων· ἐπ' αὐτῶν ζῶσι καὶ πολλὰ ἄγρια ζῷα, ὡς ἔλαφοι, δορκάδες, λύκοι καὶ ἀγριόχοιροι. Τὰ Χάσια πρὸς Β. καὶ ἢ Ὄθους πρὸς Ν.

Πεδιόδες. Ἡ τῶν *Τρικκάλων*, ἢ τῆς *Καλαμπάκας* καὶ ἢ τῆς *Καρδίσης*, αἵτινες ἀποτελοῦσι μέρος τῆς μεγάλης Θεσσαλικῆς πεδιάδος καὶ παράγουσι δημητριακοὺς καρπούς, σήσαμον, ὄρυζαν εἰς τὰ ἐλώδη μέρη καὶ τρέφει πολλὰ ποίμνια προβάτων καὶ αἰγῶν καὶ ἀγέλας βοῶν, βουδάλων καὶ ἵππων.

Ποταμοί. Ὁ Πηνειὸς (κ. Σαλαμβριά), ὅστις πηγάζων ἐκ τῆς Πίνδου, δέχεται πολλοὺς παραποτάμους ἐκ τῶν ὁπίων σπουδαιότεροι εἶναι ὁ *Ληθαῖος* (*Τρικκαλιγός*) καὶ ὁ *Ἐνιπεύς*. Ὁ Πηνειὸς διαρρέων τὸν νομὸν *Τρικκάλων* καὶ *Λαρίσης*, χύνεται διὰ τῆς κοιλάδος τῶν *Τεμπῶν* εἰς τὸν *Θερμαϊκὸν κόλπον*.

Λίμνες ὁ νομὸς οὗτος δὲν ἔχει.

Κλίμα. Τὸ κλίμα τοῦ νομοῦ τούτου εἶνε ὑγιεινόν· ψυχρὸν μὲν καὶ ὑγρὸν τὸν χειμῶνα, θερμὸν δὲ κατὰ τὸ θέρος.

Ἔδαφος καὶ προϊόντα. Τὸ ἔδαφος εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον πεδινὸν καὶ εὐφορον· μόνον εἰς τὰ ΒΔ. εἶνε ὀρεινόν· τὰ δὲ προϊόντα τοῦ ἔδαφους εἶνε, δημητριακοὶ καρποί, καπνός, σήσαμον, μέταξα καὶ κτηνοτροφικά· καλλιεργοῦνται δὲ σήμερον καὶ τεύτλα (*κοκκινόγούλια*), ἐκ τῶν ὁπίων παράγεται σάκχαρις.

Ἀσχολίαι τῶν κατοίκων. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν, κτηνοτροφίαν καὶ τὸ ἐμπόριον.

Πολιτικὴ ἐξέτασις. Ὁ νομὸς *Τρικκάλων* διαιρεῖται εἰς 3 ἐπαρχίας. 1) *Τρικκάλων*, 2) *Καλαμπάκας* καὶ 3) *Καρδίσης*.

1) **Ἐπαρχία *Τρικκάλων*.** Αὕτη ἔχει πρωτεύουσαν τὰ **Τρίκ-**

καλα (18,000 κατ.), τὰ ὅποια εἶνε καὶ πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ. Εἶνε ὠραία πόλις κειμένη παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ληθαίου ποταμοῦ καὶ ἔχει ζωηρὸν ἐμπόριον σιτηρῶν, κτηνῶν καὶ καπνοῦ. Μετὰ τοῦ Βόλου συνδέεται σιδηροδρομικῶς.

Ἄλλαι κῶμαι εἶνε τὸ **Ζάροκον** (1,500 κατ.), **Τοῦτι** (1,500 κατ.), τὰ **Μεγάλα Καλόβια** (1,500 κατ.) καὶ ἡ **Βαρυμπόση** (1,000 κατ.).

2) Ἑπαρχία **Καλαμπάκας**. Αὕτη ἔχει πρωτεύουσαν τὴν **Καλαμπάκην** (2,500 κατ.), ἣτις κεῖται πλησίον τοῦ Πηγειοῦ ποταμοῦ· οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν, κτηνοτροφίαν καὶ μεταξοσκωληκτοτροφίαν καὶ συγκοινοῦσι μὲ τὰ Τρίκκαλα διὰ σιδηροδρόμου. Πλησίον τῆς Καλαμπάκας καὶ πρὸς Β αὐτῆς ὑψοῦνται βράχοι ὑψηλοὶ καὶ ἀπόκρημνοι, τὰ ὀνομαζόμενα **Μετέωρα**, εἰς τὰς κορυφὰς τῶν ὁποίων ἐκτίσθησαν ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν χρόνων 21 μοναστήρια, ἐκ τῶν ὁποίων σήμερον σφύζονται μόνον 7. Ἡ ἀνάβασις εἰς τὰ μοναστήρια αὐτὰ γίνεται ἢ διὰ κοφίνων ἢ διὰ κρεμαστῶν κλιμάκων ἢ διὰ δικτύων, τὰ ὅποια ἀνασύρουν οἱ μοναχοί. Ἄλλαι κῶμαι καὶ χωρία εἶνε. Ἡ **Καστανιά** (1,200 κατ.), τὸ **Μαλακάσιον** (1,000 κατ.) καὶ ἡ νέα **Κουτσούφλιανη** πλησίον τῶν Πηγῶν τοῦ Πηγειοῦ.

3) Ἑπαρχία **Καρδίτσης**. Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε ἡ **Καρδίτσα**· αὕτη κεῖται ἐν μέσῳ πεδιάδος καὶ εἶνε κατάφυτος ἐκ πολλῶν δένδρων, συγκοινοῦει δὲ μετὰ τῶν Τρικκάλων διὰ σιδηροδρόμου. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν, κτηνοτροφίαν καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον τῶν σιτηρῶν, τῶν κουκουλιῶν καὶ τῶν ζῶων. Τὸ **Φανάριον** (2,000 κατ.) οἱ **Σοφάδες** (2,500 κατ.) τὸ **Μουζάκιον** (1,800 κατ.), ὁ **Παλαμᾶς** (2,500 κατ.) ἡ **Ρεντίνα** (1,500 κατ.) καὶ ὁ **Μεσενικόλας** (1,400 κατ.), κωμοπόλεις κατὰ τὸ πλεῖστον γεωργικαί.

Συγκοινωνία. Ὁ νομὸς οὗτος ἔχει πολλὰς ἀμαξιτὰς ὁδοὺς, διὰ τῶν ὁποίων συνδέονται αἱ πόλεις καὶ αἱ κῶμαι αὐτοῦ. Σπουδαιότεραι ἐκ τούτων εἶνε ἡ Τρικκάλων—Λαρίσσης, Τρικκάλων—Καρδίτσης, Τρικκάλων—Καλαμπάκας· ἔχει δὲ καὶ σιδηροδρόμον, ὁ ὁποῖος ἀναχωρεῖ ἐκ Βόλου καὶ φθάνει Βελεστινὸν· ἀπ' ἐκεῖ δὲ διακλαδοῦνται καὶ ἡ μὲν ἄνω γραμμὴ φθάνει εἰς Λάρισσαν, ἡ δὲ ἑτέρα διέρχεται ἀπὸ τὰς πόλεις Φάρσαλα, Καρδίτσαν καὶ Τρίκκαλα καὶ φθάνει εἰς τὴν Καλαμπάκην.

8. Νομὸς Λαρίσης.

Ἦρα. Ὁ νομὸς οὗτος συνορεύει πρὸς Β. μὲ τὸν νομὸν Κοζάνης, πρὸς Δ. μὲ τὸν νομὸν Τρικκάλων, πρὸς Ν. μὲ τὸν νομὸν Φθιώτιδος

και Φωκίδος και προς Α. βρέχεται υπό του Θερμαϊκού και του Παγασητικού κόλπου.

Κόλποι. Ὁ Παγασητικός.

Χερσονήσοι. Ἡ τῆς Μαγνησίας και ἡ ἐξ αὐτῆς σχηματιζομένη τοῦ Τρίκερι.

Ἀκρωτήρια. Ἡ Σηπιάς, τὸ Αἰάντειον και τὸ Ποσειδαίον.

Ὄρη. Τὰ Καμβούνια και τὸ Τιτάριον, τὰ ὁποῖα σχηματίζουσι τὰ περίφημα στενά τοῦ Σαρανταπόρου, ἔνθα ἐγένετο ἡ πρώτη μεγάλη μάχη μεταξὺ Ἑλλήνων και Τούρκων (9 Ὀκτωβρίου 1912) κατὰ τὴν ὁποίαν κατετροπώθη ὁ Τουρκικὸς στρατὸς και ἐτράπη εἰς αἰσχρὰν φυγὴν. Ὁ Πιερός, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου, καθὼς ἐπίστευον οἱ ἄρχαιοι, κατῆκον αἱ Μοῦσαι. Ὁ Ὀλυμπος, ὅστις εἶνε τὸ ὑψηλότερον τῶν ὄρέων τῆς Ἑλλάδος (2,985 μ.), κατάφυτος εἰς τὰ χαμηλότερα μέρη ἐκ διαφόρων δένδρων, ἰδίως δρυῶν. Ὁ Ὀλυμπος, κατὰ τὴν μυθολογίαν, ἦτο ἡ κατοικία τῶν ἀρχαίων θεῶν, κατὰ δὲ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας, ἦτο τὸ καταφύγιον τῶν κλεφτῶν. Ὁ Ὀλυμπος τρέφει πολλὰ ποίμνια αἰγῶν και προβάτων· ζῶσι δὲ ἐπ' αὐτοῦ και πολλὰ ἄγρια ζῶα, ὡς δορκάδες, λύκοι, ἀγριόχοιροι και ἄλλα. Ἡ Ὄσσα (κ. Κίσαβος), ὄρος δασῶδες, τὸ ὁποῖον ἦτο ἐπίσης καταφύγιον τῶν κλεφτῶν. Μεταξὺ τοῦ Ὀλύμπου και τῆς Ὄσσης σχηματίζεται ἡ γραφικωτάτη και ὄραιωτάτη κοιλάς τῶν *Τεμπῶν*, ἣτις διαρρέεται ὑπὸ τοῦ Πηγειοῦ ποταμοῦ και εἶνε κατάφυτος ἐκ δαφνῶν, πλατάνων και ἄλλων δένδρων. Τὸ Πήλιον, τὸ ὁποῖον εἶνε κατάφυτον ἐξ ὀπωροφόρων δένδρων.

Πεδιᾶδες. Ἡ τῆς Λαρίσσης και ἡ τῶν Φαρσάλων, αἵτινες εἶνε ξηραὶ και ἀδενδροὶ, ἀλλ' εὐφορώταται παράγουσαι πολλοὺς δημητριακοὺς καρπούς, σήσαμον, ὄσπρια, και χόρτον· τρέφουσι δὲ πολλὰς ἀγέλας βοῶν, βουβάλων και ἵππων και πολλὰ ποίμνια προβάτων.

Ποταμοί. Ὁ Πηγειός, ὅστις πηγάζει ἐκ τῆς Πίνδου, δέχεται ἐν τῇ νομῇ Λαρίσσης τὸν ποταμὸν Τιταρήσιον (Ξεριᾶν) πηγάζοντα ἐκ τοῦ Τιταρίου ὄρους, και χύνεται διὰ τῆς κοιλάδος τῶν *Τεμπῶν* εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον.

Λίμναι. Ἡ Ἀσκουρίς, ἡ Νεσσωνίς, ἣτις εἶνε ἐλώδης, και ἡ Βοιβηίς, (Κάρλα), ἣτις συγκοινωνεῖ μετὰ τοῦ Πηγειοῦ.

Κλίμα. Τὸ κλίμα τοῦ νομοῦ τούτου πρὸς μὲν τὰ δυτικὰ μέρη εἶνε ὑγρὸν και ψυχρὸν τὸν χειμῶνα, τὸ δὲ θέρος θερμὸν· πρὸς δὲ τὰ ἀνατολικὰ μέρη εἶνε ὑγιεινὸν και δροσερόν.

Ἐδαφος και προϊόντα. Τὸ ἔδαφος τοῦ νομοῦ εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πεδινὸν και μόνον πρὸς Β. και Α. εἶνε ἐν μέρει ὄρεινόν.

Τὰ προϊόντα τοῦ νομοῦ τούτου εἶνε ἄφθονοι δημητριακοὶ καρποί, βιάμαξ, σήσμιμον, γεώμηλα, ὄσπρια, καπνός, ἔλαιον, μέταξ, διάφοροι ὀπώραι καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα.

Ἀσχολίαι τῶν κατοίκων. Οἱ κάτοικοι τοῦ νομοῦ τούτου ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν, κτηνοτροφίαν, ὑλοτομίαν καὶ τὸ ἐμπόριον.

Πολιτικὴ ἐξέτασις. Ὁ νομὸς οὗτος διαιρεῖται εἰς 7 ἐπαρχίας. 1) *Λαρίσης*, 2) *Τυρνάβου*, 3) *Ἐλασσῶνος*, 4) *Ἀγυιάς*, 5) *Βόλου*, 6) *Ἀλμυροῦ* καὶ 7) *Φαρσάλων*.

1) **Ἐπαρχία Λαρίσης.** Πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας καὶ ὄλου τοῦ νομοῦ εἶνε ἡ *Λάρισα* (20,000 κατ.) παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Πηνειοῦ, ἐν μέσῳ ἐκτεταμένης καὶ εὐφόρου πεδιάδος· ἔχει μέγαν στρατῶνα, ἐφετεῖον, πρωτοδικεῖον, γυμνάσιον καὶ Ἀρσάκειον. Συνδέεται δὲ μετὰ τοῦ Παιραιῶς διὰ σιδηροδρόμου ὡς καὶ δι' ἄλλης γραμμῆς μετὰ τοῦ Βόλου. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶνε καὶ τινες Ἑβραῖοι καὶ Τούρκοι, ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν, τὴν κτηνοτροφίαν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν. Τὸ *Μέγα Κεσερλίη* (1,700 κατ.), εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Ὀσσης, κατάφυτον ἐξ ὀπωροφόρων δένδρων. Τὰ *Ἀμπελάκια* (1,500 κατ.) ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῆς Ὀσσης, κωμόπολις ὠραία καὶ ὀνομαστή διὰ τὰ ἄλλοτε ὑφαντουργεῖα τῆς *Νεμπεργιῆ* (1,300 κατ.) Αἱ *Νέαι Καρναὶ* μικρὸν χωρίον κτισθὲν ὑπὸ τῶν προσφύγων, οἵτινες ἐξεδιώχθησαν ἐκ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. *Γκερλίη*, τὸ ὁποῖον συγκοινωνεῖ μετὰ τῆς Λαρίσης διὰ σιδηροδρόμου.

2) **Ἐπαρχία Τυρνάβου.** Ταύτης πρωτεύουσα εἶναι ὁ *Τύρναβος* (7,000 κατ.), πόλις κατάφυτος ἐκ μωρεῶν καὶ ἀμπέλων, παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ *Τιταρῆσιου* (Ἑριῶ).

Οἱ κάτοικοι τοῦ Τυρνάβου ἀσχολοῦνται εἰς τὸ ἐμπόριον, τὴν βομβυκοτροφίαν, τὴν ὑφαντουργίαν καὶ τὴν γεωργίαν. Τὸ *Καζακλάφ* (2,600 κατ.), ἡ *Ραυάνη* (2,200 κατ.), εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ὀλύμπου παράγουσα καλὸν οἶνον.

3) **Ἐπαρχία Ἐλασσῶνος.** Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε ἡ *Ἐλασσών* (2,000 κατ.), ἥτις ἠλευθερώθη πρώτη κατὰ τὸν Βαλκανοτουρκικὸν πόλεμον, διότι ἐνταῦθα εἰσέβαλε τὸ κύριον σῶμα τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ἡ *Τσαρίτσαινα*, κωμόπολις εὐφορος καὶ γεωργικῆ. Τὸ *Λιβάδιον* (τοῦ Ὀλύμπου 4,000 κατ.), κωμόπολις ὀρεινῆ· οἱ κάτοικοι τοῦ Λιβαδίου φημίζονται διὰ τὴν φιλοπατρίαν καὶ τὴν φιλοξενίαν των καὶ ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν, τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὸ ἐμπόριον.

4) **Ἐπαρχία Ἀγυαῖς.** Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε ἡ Ἀγυαὶ (3,000 κ.), παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς Ὀσσης· ἔχει ἄφθονα ὕδατα καὶ πολλὰ καρποφόρα δένδρα. Ἦτο ἄλλοτε ὀνομαστή διὰ τὰ λαμπρὰ τῆς ὑφάσματα· τώρα δὲ παράγει οἶνον καὶ βάμβακα. Τσάγξει χωρίον ναυτικόν, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Πηγειοῦ.

5) **Ἐπαρχία Βόλου.** Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε ὁ Βόλος (23,000 κατ.), κατὰ τὸν μυχὸν τοῦ Παγασητικοῦ κόλπου, ὅστις ἔχει εὐρύχωρον καὶ ἀσφαλῆ λιμένα, ὁδοὺς εὐρείας καὶ ὠραίας οἰκοδομὰς. Εἶνε ἡ ἐμπορικωτέρα πόλις τῆς Θεσσαλίας καὶ ὁ λιμὴν ἔλου τοῦ νομοῦ· συνδέεται δὲ μετὰ τῆς Λαρίσης καὶ μετὰ τῶν Φαρσάλων, τῆς Καρδίτσης, τῶν Τρικάλων καὶ τῆς Καλαμπάκας διὰ σιδηροδρόμου. Ὑπεράνω τοῦ Βόλου κεῖται ὁ Ἄνω Βόλος, πλησίον τοῦ ὁποίου ἔκειτο ἡ ἀρχαία ἡ Ἰωλκός, ἡ πατρίς τοῦ ἥρωος τῆς Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας Ἰάσωνος. Πρὸς Δ. τοῦ Βόλου καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς κεῖται τὸ Βελεστίνον (2,000 κατ.), (παλαιὰ Φεραί), ἡ πατρίς τοῦ πρωτομάρτυρος τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας ῤῥήγα τοῦ Φεραίου. Ἐπὶ δὲ τοῦ Πηλίου κείνται 24 πλοῦσαι καὶ ὠραῖαι κῶμαι, ἐν μέσῳ κασταναῶν, μηλεῶν καὶ ἄλλων ὀπωροφόρων δένδρων. Τούτων σπουδαιότεραι: ἐπὶ μὲν τῆς δυτικῆς πλευρᾶς εἶνε· ἡ Μακρονίτσα (3,000 κατ.), ἡ Πορταριά, (2,000 κατ.), τὰ Λεχόνια (500 κατ.), ἡ Λορέκια (2,600 κατ.) ὁ Ἅγιος Λαυρέντιος (1,700 κατ.), αἱ Μηλέαι (2,000 κατ.), ἡ Ἀργαλασιή (2,000 κατ.) καὶ τὸ Τρίκερι. Ἐπὶ δὲ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς, ἡ Ζαγορά (3,000 κατ.), ὁ Κισσὸς καὶ ἡ Τσαγγοράδα.

6) **Ἐπαρχία Ἀλμυροῦ.** Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε ὁ Ἀλμυρὸς (6,400 κατ.), ὄχι μακρὰν τοῦ Παγασητικοῦ κόλπου καὶ ἐν τῷ μέσῳ εὐφόρου πεδιάδος, ἣτις παράγει ἐξαιρετον καπνόν, βάμβακα καὶ δημητριακοὺς καρπούς. Πλησίον τοῦ Ἀλμυροῦ κεῖται τὸ χωρίον Ἀϊδίνιον, ἐνθὰ ὑπάρχει γεωργικὴ σχολή. Εὐξεινούπολις καὶ Νέα Ἀγχιάλος, κῶμαι συνοικισθεῖσαι ὑπὸ Ἑλλήνων προσφύγων ἐκ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας μετὰ τὴν ἀγρίαν καταδίωξιν αὐτῶν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Ἀμαλιούπολις ἢ Νέα Μιζέλα, παρὰ τὸν Παγασητικόν. Σούρη (1,800 κατ.), κωμόπολις γεωργικὴ, παράγουσα ἔλαιον καὶ καπνὸν ἐξαιρετον.

7) **Ἐπαρχία Φαρσάλων.** Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε τὰ Φάρσαλα (2,500 κατ.), πλησίον τοῦ Ἀπιδανοῦ ποταμοῦ. Παρὰ τὰ Φάρσαλα ὁ Ἰούλιος Καίσαρ ἐνίκησε κατὰ τὸ ἔτος 48 π. Χ. τὸν Πομπήιον. ΒΑ. τῶν Φαρσάλων κείνται δύο λόφοι λεγόμενοι Κυνὸς Κεφαλαί, ὅπου ὁ Ρωμαῖος στρατηγὸς Φλαμινῖνος ἐνίκησε τὸν βα-

σιλέα τῆς Μακεδονίας Φίλιππον τὸν Ε'. Τὰ Φάρσαλα συγκοινωνοῦσι μετὰ τοῦ Βόλου καὶ τῆς Καρδίτσης διὰ σιδηροδρόμου.

Συγκοινωνία. Ἡ συγκοινωνία εἰς τὸν νομὸν τοῦτον εἶνε πολὺ ἀνεπτυγμένη διότι ἔχει πολλὰς ἀμαξιτὰς ὁδοὺς, αἱ ὁποῖαι συνδέουσι τὴν Λάρισαν μὲ τὰς σπουδαιότερας πόλεις τοῦ νομοῦ, ὡς ἐπίσης πυκνὴ εἶνε καὶ ἡ διὰ θαλάσσης συγκοινωνία τοῦ Βόλου μὲ τὸν Πειραιᾶ, τὴν Θεσσαλονίκην καὶ ἄλλους λιμένας τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Ἑλλάδος. Πυκνὴ ἐπίσης εἶνε καὶ ἡ σιδηροδρομικὴ συγκοινωνία, ἣτις διενεργεῖται διὰ τῶν γραμμῶν Βόλου—Βελεστίνου—Λαρίσης—Θεσσαλονίκης· Βόλου—Τρικκάλων—Καλαμπάκας· Βόλου—Μηλεῶν· καὶ Βόλου—Δεμερλή—Πειραιῶς.

Δ' ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Ἡ Μακεδονία κεῖται πρὸς βορρᾶν τῆς Θεσσαλίας καὶ τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ εἶνε χώρα μεγίστη καὶ πλουσιωτάτη. Ἐκ ταύτης τὸ νότιον μέρος κατελήφθη ὑπὸ τοῦ στρατοῦ μας κατὰ τὸν Βαλκανοτουρκικὸν πόλεμον τῷ 1912. Τὸ δὲ πλεῖστον τοῦ ἀνατολικοῦ τῷ 1913 μετὰ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον.

Ἡ Ἑλληνικὴ Μακεδονία ὀρίζεται πρὸς Β. ὑπὸ τῆς Σερβικῆς καὶ Βουλγαρικῆς Μακεδονίας, πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς Ἡπείρου, ἀπὸ τῆς ὁποίας χωρίζεται διὰ τῶν ὄρεων Τύμφης, Βεῖτου καὶ Γράμμου, πρὸς Ν. ὑπὸ τῆς Θεσσαλίας καὶ τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ πρὸς Α. ὑπὸ τῆς Ῥοδόπης καὶ τοῦ ποταμοῦ Νέστου.

Ἡ ἔκτασις τῆς Ἑλληνικῆς Μακεδονίας εἶνε περίπου 31,000 τετραγωνικὰ χιλιόμετρα, ὃ δὲ πληθυσμὸς αὐτῆς ἀνέρχεται 1,150,000 κατοίκους, ὅλους Ἑλληνας κατὰ τὴν καταγωγὴν, τὸ φρόνημα καὶ τὴν γλῶσσαν. Ἐκτὸς τῶν Ἑλλήνων κατοικοῦσι καὶ ὀλίγοι Τούρκοι καὶ Ἑβραῖοι. Εἰς τινὰ μέρη τῆς Μακεδονίας εἶνε ἐγκατεστημένοι καὶ ὀλίγοι Κουτσόβλαχοι, οἵτινες πάντες ὁμιλοῦσι τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ εἶνε Ἑλληνας κατὰ τὸ φρόνημα.

Διοικητικὴ διαίρεσις.

Ἡ Ἑλληνικὴ Μακεδονία διαιρεῖται εἰς πέντε νομοὺς· 1) Θεσσαλονίκης 2) Κοζάνης 3) Φλωρίνης, 4) Σερραῶν καὶ 5) Δράμας.

9. Νομὸς Θεσσαλονίκης.

Όρια. Ὁ νομὸς οὗτος κατέχει τὸ ἡμισυ σχεδὸν ἑλῆς τῆς Μακεδονίας καὶ ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς Σερβικῆς Μακεδονίας μέχρι τοῦ

Αιγαίου πελάγους, και από του νομού Σερρών μέχρι των νομών Κοζάνης και Φλωρίνης, από των οποίων χωρίζεται δια των όρέων Όλύμπου, Πιέρου, Βερμίου και Βόρα.

Κόλποι. Ο Στριμονικός, ό Σιγγιτικός, (Αγ. Όρους), ό Τορωναίος (Κασσάνδρας) και ό Θερμαϊκός.

Χερσονήσοι. Η Χαλκιδική, ήτις καταλήγει εις τρεις μικρότερας χερσονήσους: την της Παλλήνης (Κασσάνδρας), την της Σιθωνίας (Λόγγου) και την της Ακτιής (Αγίου Όρους ή Αθω).

Άκρωτήρια. Τό άκρωτήριον Αράτης, τό Νυμφαίον, (Αγ. Γεώργιος), τό Λέροισ, (Δρέπανον), τό Καναστραίον (Καλογρηγᾶς), τό Ποσιδίον (Κασσάνδρας) και τό Αιναίον (Καραμπουρνό).

Όρη. Ο Χοροιάτης, ό Χολομών και ό Αθως επί της Χαλκιδικής. Η Κερκίνη (Μπέλες) και ή Αζένα προς τά βόρεια. Ο Βόρρας (2,525 μ.), τό Βέροιον, ό Πίερος και ό ύψηλός και μεγαλοπρεπής Όλυμπος (2,985 μ.), προς τά δυτικά. Επί των όρέων αυτών, τά όποια είνε όλα κατάφυτα έξ άγρίων δένδρων, ζώσι πολλά άγρια ζῳα, ως έλαφοι, δορκάδες, λύκοι, άρκτοι και άγριοχοιροι.

Πεδιάδες. Η της Θεσσαλονίκης, ήτις είνε μεγίστη και εύφροωτάτη και παράγει δημητριακούς καρπούς, όσπρια και οίνον. Η της Βεροίας, ήτις παράγει λίνον, βάμβακον, όρυζαν και οίνον. Η της Νιαούσης, ήτις παράγει οίνον έξαίρετον και ή της Έδέσσης (Βοδεωνών), ήτις παράγει βάμβακα, κάνναβιν, σήσαμον και όρυζαν.

Ποταμοί. Ο Αλιάκμων, όστις πηγάζει εκ της Τύμφης και του Βοΐου και χύνεται εις τον Θερμαϊκόν κόλπον. Ο Λουδίας, όστις πηγάζει εκ της λίμνης Βορβόρου και χύνεται εις τον αυτόν κόλπον. Ο Αξιός (Βαρδάρ), ό μέγιστος ποταμός της Μακεδονίας, όστις πηγάζων εκ του Σκάρδου, διαρρέει την πεδιάδα της Θεσσαλονίκης και χύνεται εις τον αυτόν κόλπον. Ο Έχέδωρος (Γαλλικός), όστις πηγάζει εκ της Κερκίνης (Μπέλες) και χύνεται εις τον αυτόν κόλπον.

Αίμναι. Η Βόλβη, ή του Λαγκαδά, ή του Βορβόρου ή Λουδία (Γεννιτσών), ήτις είνε έλώδης, ή του Αματόβου ή Βεροζίτις, ήτις άνήκει και εις τον νομόν Φλωρίνης και ή της Δοϊράνης, ήτις άνήκει κατά τό ήμισυ εις την Σερβίαν.

Κλίμα. Τό κλίμα του νομού είνε ύγιεινόν και μόνον εις τина μέρη είνε νοσηρόν ένεκα των έλών.

Έδαφος και προϊόντα. Τό έδαφος του νομού είνε ως επί τό πλείστον πεδινόν, παράγει δέ δημητριακούς καρπούς, όσπρια, καπνόν, οίνον, έλαιον, όπώρας, ξυλείαν χρήσιμον προς ναυπηγίαν και οικόδομάς και κτηνοτροφικά προϊόντα.

Άσχολία των κατοίκων. Οί κάτοικοι του νομού άσχο-

λοϋνται εἰς τὴν γεωργίαν, κτηνοτροφίαν, ὑλοτομίαν, ἐμπόριον καὶ βιομηχανίαν.

Πολιτικὴ ἐξέτασις. Ὁ νομὸς οὗτος διαιρεῖται εἰς ἑπτὰ ἐπαρχίας. 1) Θεσσαλονίκης, 2) Βερροίας, 3) Ἐδέσσης, 4) Νοτίων, 5) Γενισαῶν, 6) Κιλκίς καὶ 7) Χαλκιδικῆς.

1) **Ἐπαρχία Θεσσαλονίκης.** Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε ἡ Θεσσαλονίκη (160,000 κατ.), ἣτις εἶνε πρωτεύουσα καὶ τοῦ νομοῦ, πόλις παράλιος εἰς τὸ βάθος τοῦ θερμαϊκοῦ κόλπου. Ἔχει λιμένα εὐρυχωρότατον καὶ μέγα ἐμπόριον. Ἐνταῦθα καταλήγουσιν οἱ σιδηροδρόμοι τῆς Εὐρώπης. Πολλοὶ τῶν κατοίκων τῆς εἶνε Ἑβραῖοι καὶ ὀλίγοι Τούρκοι. Ἡ πόλις αὕτη ἔχει πολλὰ βιομηχανικὰ καταστήματα, ὡς μεταξοκλωστήρια, μεταξοϋφαντήρια, κλωστήρια βάμβακος, ταπητουργεῖα, βυρσοδεψεῖα, σιδηρουργεῖα καὶ ἄλλα. Ἐξάγει δὲ πολλοὺς δημητριακοὺς καρπούς, ἔρια, βάμβακα, δέρματα ἀγρίων ζῴων, πρόβατα, αἰγας, βοῦς, ξυλάνθρακας καὶ ἄλλα· ἔχει δὲ πολλὰ ἀνώτερα καὶ κατώτερα σχολεῖα, φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα καὶ πολλοὺς ναοὺς μεγαλοπρεπεῖς, ἐκ τῶν ὁποίων μέγιστος εἶνε ὁ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ὅστις εἶνε προστάτης τῆς πόλεως. Τὴν Θεσσαλονίκην ἀνεκτίσαμεν τῇ 26 Ὀκτωβρίου 1912, ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τοῦ προστάτου τῆς πόλεως Ἁγίου Δημητρίου. Λαγκαδᾶς πλησίον τῆς ὁμωνύμου λίμνης, κωμόπολις εὐφορος, παράγουσα πολλοὺς δημητριακοὺς καρπούς. Σωχός, κωμόπολις εὐφορος, παράγουσα οἶνον καὶ πολλὰς ὀπώρας. Λαχανᾶς, κώμη εὐφορος καὶ ὀνομαστή διὰ τὴν μεγάλην νίκην τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Βουλγάρων (Ἰούνιον τῆ 1913). Αἰκατερίνη, μίαν ὥραν μακρὰν τῆς θαλάσσης, κωμόπολις εὐφορος παράγουσα δημητριακοὺς καρπούς, ὄσπρια καὶ σῆσαμον. Διοχώριον, τοῦ ὁποίου οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ναυτιλίαν, τὴν ὑλοτομίαν καὶ τὴν γεωργίαν.

2) **Ἐπαρχία Βερροίας.** Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε ἡ Βέρροια (15,000 κατ.), ὅχι μακρὰν τοῦ Ἀλιάκμονος. Εἶνε πόλις ὠραία καὶ ἀρχαιοτάτη· ἔχει πολλὰ νηματοουργεῖα καὶ ἀλευρομύλους ὑδροκινήτους, παράγει δὲ ὄρυζαν, βάμβακα, λίνον καὶ πολλοὺς δημητριακοὺς καρπούς καὶ συγκοινωνεῖ μετὰ τῆς Θεσσαλονίκης διὰ σιδηροδρόμου. Νιάουσα (6,000 κατ.), ἣτις ἔχει πολλὰ νηματοουργεῖα, ὑφαντουργεῖα καὶ ἀλλαντοποιεῖα· παράγει δὲ ἐξαιρετον οἶνον, τυρόν, βούτυρον, δέρματα, μέταξαν καὶ συγκοινωνεῖ μετὰ τῆς Βερροίας διὰ σιδηροδρόμου.

3) **Ἐπαρχία Ἐδέσσης.** Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε ἡ Ἐδεσσα (Βοδενᾶ 15,000 κατ.). Εἶνε ἀρχαιοτάτη πρωτεύουσα τῆς Μακεδονίας, ὀνομαστή διὰ τοὺς θαυμασίους καταρράκτας τῆς· ἔχει πολλὰ νηματο-

τουργεῖα καὶ σχοινοποιεῖα ὑδροκίνητα· παράγει βάμβακα, μέταξαν, ὄρυζαν, σήσαμον, ὀπώρας, τυρόν, δέρματα καὶ συγκοινωνεῖ μετὰ τῆς Νιαούσης διὰ σιδηροδρόμου. Ὀστροβόν, Κότσανα καὶ Μεσημέρον, κωμοπόλεις εὐφορώταται.

4) Ἐπαρχία Νοτίων. Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε τὰ Νότια (Ἐνωτία), κωμόπολις εὐφορος καὶ ποιμενική, Φούστανι, Λειβάδιον, καὶ Μαγιαδάρη, κωμοπόλεις ποιμενικαὶ καὶ εὐφοροὶ. Καρατζόβα, κωμόπολις εὐφορος· Καρατζόβα λέγεται καὶ ἡ περιοχὴ τῶν χωρίων.

5) Ἐπαρχία Γενιτσῶν. Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε τὰ Γιανιτσὰ (10,000 κατ.), τὰ ὁποῖα κείνται παρὰ τὴν ὁμόνομον λίμνην καὶ εἶνε ὀνομαστὰ διὰ τὴν μεγάλην μάχην τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Τούρκων (20 Ὀκτωβρίου 1912). Πλησίον ταύτης κείνται τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως Πέλλης, ἡ ὁποία ἦτο πρωτεύουσα ἄλλοτε τῆς Μακεδονίας. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐγεννήθη ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος (τῷ 356 π. Χ.). Πέτροβον, κωμόπολις, παράγουσα δημητριακοὺς καρποὺς καὶ οἶνον. Γουμέντζα, κωμόπολις τρέφουσα βουδάλους, πρόβατα καὶ αἴγας.

6) Ἐπαρχία Κιλκίς. Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε τὸ Κιλκίς, κωμόπολις γεωργικὴ καὶ ὀνομαστή, διότι ἐνταῦθα ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς κατετρόπωσε τὸν Βουγαρικὸν κατόπιν ἡρωϊκωτάτης ἐπιθέσεως. Πλησίον τοῦ Κιλκίς ἐκτίσθη ἡ Νέα Στρώμνιτσα ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς παλαιᾶς Στρωμνίτσης, ἐκ τῆς ὁποίας ἔφυγον οἱ κάτοικοι, ἐπειδὴ αὕτη παρεχωρήθη εἰς τοὺς Βουλγάρους.

7) Ἐπαρχία Χαλκιδικῆς. Αὕτη περιλαμβάνει τὴν Χερσόνησον τῆς Χαλκιδικῆς. Ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς χερσονήσου ὑψοῦται τὸ ὄρος Ἄθως ἢ Ἅγιον Ὄρος, κατάφυτον καὶ μὲ ἄφθονα ὕδατα. Ἐπ' αὐτοῦ ὑπάρχουσιν 21 μοναστήρια, τὰ πλεῖστα τῶν ὁποίων ἐκτίσθησαν κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους· ταῦτα κατοικοῦνται ὑπὸ 10.000 μοναχῶν, πρὸ πάντων Ἑλλήνων καὶ Ρώσων, ὀλίγων δὲ Σέρβων καὶ Βουλγάρων. Πλὴν τῶν μονῶν τούτων ὑπάρχουσι καὶ 12 σκῆται, καλύβαι καὶ κελλία. Τὰς μονὰς ταύτας διοικεῖ ἢ ἐν Καραῖς ἐδρεύουσα Ἱερὰ Σύναξις, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκάστη μονὴ πέμπει ἓνα ἀντιπρόσωπον. Πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας εἶνε ἡ Πολύγυρος (3,000 κατ.)· πλησίον ταύτης ἔκειτο ἡ ἀρχαία Ὀλυμθος, ἣτις κατεστράφη τῷ 348 π. Χ. ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Β'. Ἡ Πολύγυρος εἶνε εὐφροωτάτη, παράγουσα ἀραβόσιτον, κριθήν, οἶνον ἐξαιρετόν, ἔλαιον, βάμβακα καὶ μέταξαν· ἔχει δὲ πολλοὺς ὑδρομύλους, ἐλαιοτριβεῖα, ἐριουργεῖα, οἶνοπνευματοποιεῖα καὶ μεταλλεῖα μαγγησίου καὶ χρωμίου. Βασιλικά (2,500 κατ.), κωμόπολις εὐφροωτάτη, παράγουσα δημητριακοὺς καρποὺς, βάμβακα καὶ σήσαμον. Κασσάν-

δρα, παρὰ τὴν ἀρχαίαν Ποτίδαιαν ἀποικίαν τῶν Κορινθίων. Ἱερισός, πλησίον τῆς ὁποίας ἔκειτο ἡ ἀρχαία Ἀκανθα. Πρὸς τὰς ΒΔ τῆς Ἱερισοῦ κείνται τὰ ἐρείπια τῶν Σταγείρων τῆς πατρίδος τοῦ φιλοσόφου Ἀριστοτέλους.

10. Νομὸς Κοζάνης.

Ὁ νομὸς οὗτος κατέχει τὸ νοτιοδυτικὸν μέρος τῆς Μακεδονίας καὶ ἐκτείνεται ἀπὸ τῶν ὀρέων Ὀλύμπου, Πιέρου καὶ Βερμίου, μέχρι τῶν ὀρέων Τύμφης καὶ Βαίου, καὶ ἀπὸ τῶν Χασίων ὀρέων μέχρι τοῦ νομοῦ Φλωρίνης.

Ὄρη. Τὰ Χάσια. Τὸ Βούρουνον. Τὰ Καμβούνια καὶ τὸ Τιτάριον. Μεταξὺ τῶν Καμβουνίων καὶ τοῦ Τιταρίου ὄρους σχηματίζονται τὰ ὀνομαστὰ στενὰ τοῦ Σαρανταπόρου, τὰ ὁποῖα καίτοι ἐθεωροῦντο ἀπόρητα ὑπὸ τῶν Εὐρωπαϊῶν στρατιωτικῶν, ὁ γενναῖος Ἑλληνικὸς στρατὸς ἐκυρίευσε κατόπιν πεισματωδεστάτης μάχης κατὰ τῶν Τούρκων τῇ 9 Ὀκτωβρίου 1912. Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἐκυρίευσε 24 ἔχθρικά τηλεδῶλα καὶ πολλὰ ἄλλα ὑλικά πολέμου. Ὁ Πίερος, ὁ Ὀλυμπος, τὸ Βέρμιον, ἡ Τύμφη καὶ τὸ Βόϊον, ἅτινα εἶνε ὑψηλὰ καὶ δασώδη. Ἐπ' αὐτῶν δὲ ζῶσι λύκοι, ἀγριόχοιροι, αἰγαῖροι (ἀγριόγιδα), δορκάδες καὶ ἔλαφοι.

Πεδιᾶδες. Ἡ τῶν Καϊλαριῶν, ἣτις εἶνε εὐφορωτάτη καὶ παράγει ἀφθότους δημητριακοὺς καρποὺς καὶ τρέφει πολλὰ ποίμνια προβάτων καὶ αἰγῶν καὶ πολλὰς ἀγέλας βοῶν, βουδάλων καὶ ἵππων. Ἡ τῆς Βερροίας, ἣτις παράγει πολλοὺς δημητριακοὺς καρποὺς, λίνον, βάμβακα, ὄρυζαν καὶ τρέφει πολλὰ ποίμνια προβάτων καὶ αἰγῶν καὶ ἀγέλας ἵππων καὶ βοῶν.

Ποταμοί. Ὁ Ἀλιάκμων καὶ ὁ παραπόταμος τούτου Τιταρήσιος.

Κλίμα. Τὸ κλίμα τοῦ νομοῦ εἶνε ὑγιεινὸν καὶ ψυχρὸν κατὰ τὸν χειμῶνα, θερμὸν δὲ κατὰ τὸ θέρος.

Ἔδαφος καὶ προϊόντα. Τὸ ἔδαφος τοῦ νομοῦ εἶνε κατὰ τὸ πλεῖστον πεδινὸν καὶ παράγει δημητριακοὺς καρποὺς καὶ οἶνον· τρέφει δὲ πολλὰ ποίμνια αἰγῶν καὶ προβάτων.

Ἀσχολίαι τῶν κατοίκων. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν, κτηνοτροφίαν καὶ τὸ ἐμπόριον.

Πολιτικὴ ἐξέτασις. Ὁ νομὸς οὗτος διακίρεται εἰς δύο ἐπαρχίας: 1) Κοζάνης, 2) Γρεβενῶν.

1) Ἐπαρχία Κοζάνης. Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε ἡ Κοζάνη

(10,000 κατ.), ἣτις εἶνε πρωτεύουσα καὶ τοῦ νομοῦ. Εἶνε πόλις γεωργικὴ καὶ ἐμπορικὴ καὶ παράγει σίτον, οἶνον, τυρόν, ζῆα καὶ δέρματα· ἔχει δὲ γυμνάσιον καὶ διδασκαλεῖον. *Καϊλάρια*, κωμόπολις εὐφορωτάτη, παράγουσα πολλοὺς δημητριακοὺς καρπούς. *Ναλμπάκιοι* κώμη ὀνομαστὴ διὰ τὴν νίκην τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Τούρκων (1912). *Σέρβια*, πλησίον τῶν στενῶν τοῦ Σαρανταπόρου καὶ οὐχὶ μακρὰν τοῦ Ἀλιάκμωνος.

2) **Ἐπαρχία Γρεβενῶν.** Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε τὰ *Γρεβενά*, κωμόπολις ὄρεινῆ. Ἡ *Σαμαρίνα*. Ἡ Ἀβδέλλα, κώμη ποιμενικαί. Ἡ *Δισκάτη*. Ἡ *Σιάτιστα*, παράγουσα ἐξαιρετον οἶνον· πλησίον αὐτῆς ἐφονεύθη ὁ Παῦλος Μελάς μαχόμενος κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς Μακεδονικῆς ἐλευθερίας. *Τσοτύλιον*, κωμόπολις ἔχουσα γυμνάσιον. *Λαγίστα* (Ἀνασελίτσα), παράγουσα δημητριακοὺς καρπούς.

11. Νομὸς Φλωρίνης.

Ὁ νομὸς οὗτος κατέχει τὸ ΒΔ. μέρος τῆς Ἑλληνικῆς Μακεδονίας καὶ συνορεύει πρὸς Β. μετὰ τὴν Σερβικὴν Μακεδονίαν, πρὸς Α. μετὰ τὸν νομὸν Κοζάνης καὶ πρὸς Δ. μετὰ τὴν Ἥπειρον.

Ὄρη. Ὁ *Βόρας* (2,525 μ.), ὁ *Βάγρος* (2,532 μ.), πρὸς Β. ὕψηλὰ καὶ δασώδη καὶ τὸ *Βόιον* πρὸς Ν.

Πεδιᾶδες. Τὰ ὄροπέδια τῆς Φλωρίνης καὶ τῆς Καστορίας, τὰ ὁποῖα παράγουσι πολλοὺς δημητριακοὺς καρπούς.

Ποταμοί. Ὁ Ἀλιάκμων.

Λίμναι. Ἡ *Βεγορίτις*, ἡ τῆς Καστορίας καὶ ἡ μεγάλη λίμνη *Πρόσπα*, ἣτις ἀνήκει καὶ εἰς τὴν Σερβίαν.

Ἐδαφος καὶ προϊόντα. Τὸ ἔδαφος τοῦ νομοῦ εἶνε κατὰ τὸ πλεῖστον ὄρεινόν· ἔχει ὅμως κοιλάδας καὶ ὄροπέδια εὐφορα εἰς δημητριακοὺς καρπούς· τρέφονται δὲ εἰς αὐτὰ καὶ πολλὰ ποίμνια προβάτων, αἰγῶν καὶ ἀγέλαι ἵππων, βοῶν καὶ βουβάλων.

Ἀσχολίαι τῶν κατοίκων. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν, κτηνοτροφίαν, εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν γουναρικῶν.

Πολιτικὴ ἐξέτασις. Ὁ νομὸς οὗτος διαιρεῖται εἰς δύο ἐπαρχίας· 1) Φλωρίνης καὶ 2) Καστορίας.

1) **Ἐπαρχία Φλωρίνης.** Ταύτης πρωτεύουσα καὶ τοῦ νομοῦ, εἶνε ἡ *Φλώρινα* (10,000 κατ.), ἣτις κεῖται πρὸς τὸ νότιον μέρος τῆς πεδιάδος τοῦ Μοναστηρίου καὶ ἀπέχει μίαν ὥραν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Θεσσαλονίκης-Μοναστηρίου. Εἶνε ἔδρα Μητροπολίτου καὶ ἔχει γυμνάσιον καὶ πρωτοδικεῖον. *Πισοδέριον*, κώμη

γεωργική και ποιμενική. Μπάνιτσα και Σόροβιτς, κωμοπόλεις εύφοροι και ονομασταί διά τας μάχας τών Ἑλλήνων κατά τών Τούρκων.

2) **Ἐπαρχία Καστορίας.** Πρωτεύουσα ταύτης εἶναι ἡ **Καστορία** (13,000 κατ.), πόλις ἐμπορική, ἔχουσα βυρσοδεφεία και ἐργαστήρια μηλωτῶν· οἱ κάτοικοι ταύτης ἀσχολοῦνται εἰς τήν κατασκευήν γουναρικῶν, τήν γεωργίαν και ἀλιείαν ἐπὶ τῆς λίμνης, ἐκ τῆς ὁποίας ἀλιεῦον ἀφθόνους ἰχθύς, ἐκ τῶν ὧν τῶν ὁποίων κατασκευάζουσιν ὀνομαστὸν χαδιάριον. **Λέχοβον**, κωμόπολις εύφορος. **Κλεισοῦρα**, κωμόπολις ὄρεινή. **Ζαγορίτσανη** και **Χροσύιστα**, κωμόπολις πεδινή και εύφορος, παράγουσα πολλοὺς δημητριακοὺς καρπούς, οἶνον, καπνὸν ἐκλεκτὸν, μέταξαν, μέλι, τυρόν, βούτυρον και τάπητας ὀνομαστούς.

12. Νομὸς Σερρῶν.

Ὄρη. Ὁ νομὸς οὗτος συνορεύει πρὸς Β. μετὴν Βουλγαρικὴν Μακεδονίαν, πρὸς Α. μετὸν νομὸν Δράμας, πρὸς Ν. καταλήγει εἰς τὸν Στρυμονικὸν κόλπον και πρὸς Δ. συνορεύει μετὸν νομὸν Θεσσαλονίκης.

Κόλποι. Ὁ Στρυμονικός.

Ὄρη. Ἡ **Κερκίνη** (Μπέλες) (1,608 μ.) πρὸς Β. διακλάδωσις τοῦ ὄρους τούτου εἶνε τὸ πρὸς Ν. **Δύσωρον** ὄρος (Καραδάγ) και τὸ νοτιώτερον τούτου ὄρος **Βερίσκος**. Ἀνατολικῶς τῆς Κερκίνης (Μπέλες) εἶνε τὸ ὄρος **Τσιγκέλι** Ν.Α. τούτου εἶνε τὸ **Μενίκιον** ὄρος και πρὸς Ν. τοῦ Νομοῦ εἶνε τὸ ὄρος **Παγγαῖον** (1,872 μ.) τὸ ὁποῖον εἶνε κλάδος τοῦ Ὄρθήλου και γνωστὸν κατά τήν ἀρχαιότητα, διότι περιεῖχε μεταλλεῖα χρυσοῦ και μολύβδου.

Πεδιάδες. Ἡ μεγάλη πεδιάς τῶν Σερρῶν, ἣτις εἶναι εύφορωτάτη.

Ποταμοί. Ὁ **Στρυμών**, ὅστις εἶνε ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς τῆς Μακεδονίας μετὰ τὸν Ἀξιόν. Πηγάζει ἐκ τοῦ ὄρους Σκομίου τῆς Βουλγαρίας, διέρχεται τὰ στενὰ τῆς Κρέσνας, τήν πεδιάδα τῶν Σερρῶν, και τέλος ἀφοῦ διέλθῃ κατά μήκος τήν Κερκινίτιδα λίμνην (κ. τ' Ἀχινού) χύνεται εἰς τὸν Στρυμονικὸν κόλπον.

Λίμναι. Ἡ **Κερκινίτις** (λίμνη τ' Ἀχινού).

Κλίμα. Τὸ κλίμα τοῦ νομοῦ εἶνε ψυχρὸν και ὑγιεινόν.

Ἐδαφος και προϊόντα. Τὸ ἔδαφος τοῦ νομοῦ εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πεδινὸν και εύφορώτατον, τὰ δὲ προϊόντα τοῦ ἔδαφους εἶνε τὰ ἐξῆς. Καπνὸς ἀρίστης ποιότητος και εἰς μεγάλην ποσότητα, βάμβαξ, ὄρυζα, βομβύκια (κ. κοκούλια) δημητριακοὶ καρποί, οἶνος,

σήσαμον, μέλι, ὄπιον καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα, ὡς τυρός, βούτυρον, ἔρια καὶ δέρματα, διότι τὸ πλούσιον εἰς χόρτον ἔδαφος τοῦ νομοῦ τρέφει πολλὰς ἀγέλας ἵππων, βοῶν καὶ βουβάλων, ὡς καὶ πολλὰ ποίμνια αἰγῶν καὶ προβάτων.

Ἀσχολίαι τῶν κατοίκων. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν καὶ καλλιέργειαν ὄλων τῶν ἀνωτέρω εἰδῶν, τὴν κτηνοτροφίαν, τὴν βιομηχανίαν βαμβακερῶν ὑφασμάτων (ἀλατζάδων) καὶ τὸ ἐμπόριον.

Πολιτικὴ ἐξέτασις.

Ὁ νομὸς Σερρῶν διαιρεῖται εἰς 4 ἐπαρχίας 1) *Σερροῶν*, 2) *Νιγρίτης*, 3) *Ζίχνης* καὶ 4) *Σιδηροκάστρου* (Δεμίρ-Ἰσάρ).

1) **Ἐπαρχία Σερρῶν.** Πόλεις καὶ κῶμαι ἀξία λόγου εἶνε αἱ **Σέρραι** (40 χιλ. κατ.), πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ ἔχει πρωτοδικεῖον, νηπιαγωγεῖον, πολλὰ σχολεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων κατώτερα καὶ ἀνώτερα, γυμνάσιον μετὰ πλουσιωτάτης βιβλιοθήκης, λαμπρὸν γυμναστήριον καὶ ὠραῖον νοσοκομεῖον. Εἶνε πόλις βιομηχανικὴ καὶ ἔχει μέγα ἐμπόριον καπνοῦ, βάμβακος, σιτηρῶν καὶ κουκουλίων. Αἱ Σέρραι συνδέονται σιδηροδρομικῶς μετὰ τῆς Θεσσαλονίκης ὡς καὶ μετὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως διὰ τοῦ σιδηροδρόμου Σερρῶν—Δράμας—Δεδεαγάτς—Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς μετὰ τὴν λαμπρὰν νίκην τοῦ Κιλκίς καὶ τοῦ Λαχανᾶ ἐναντίον τῶν Βουλγάρων, προχωρῶν κατέλαβε τὴν πόλιν τῶν Σερρῶν τῇ 28 Ἰουνίου 1913 τὴν ὁποίαν δυστυχῶς εὗρε κατεστραμμένην, διότι τὴν προηγουμένην ἡμέραν οἱ βάρβαροι Βούλγαροι ἀφοῦ πρῶτον ἐλεηλάτησαν τοὺς κατοίκους ἐκ τῶν ὁποίων καὶ πολλοὺς ἐφόνευσαν, ἔθεσαν πῦρ εἰς τὰς Ἑλληνικὰς συνοικίας βραίνοντες αὐτὰς προηγουμένως με ἀφθονον τῶν ἀποθηκῶν πετρέλαιον οὕτω δὲ ἡ ὠραία πόλις τῶν Σερρῶν κατεστράφη σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου, τώρα δὲ ἀνοικοδομεῖται. *Τζουμαγιά—Μπαϊρακλή* (4,500 κατ.), κωμόπολις ὠραία κειμένη ΒΔ. τῶν Σερρῶν ἔχει σχολεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων ὡς καὶ νηπιαγωγεῖον. *Λεβίστα* (1,600 κατ.), *Σαρμοσακλή* (1,200 κατ.), καὶ *Τοπόλιανη* (1,250 κατ.), τὰ ὁποῖα παράγουν ἀφθονον καὶ ἐξαιρετον καπνὸν πρὸς Β. τῶν Σερρῶν εἶνε ἡ ὄρεινὴ κωμόπολις *Ἄνω Βροστοῦ* με (4,500 κατ.), ἀσχολουμένους εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν ὄρειχαλκουργίαν. Ἡ ἐπαρχία Σερρῶν παράγει κατ' ἔτος περὶ τὸ 1,700,000 δκ. καπνοῦ ἀρίστης ποιότητος.

2) **Ἐπαρχία Νιγρίτης.** Κωμόπολις ἀξία λόγου εἶνε ἡ **Νιγρίτα** (4,000 κατ.), Ν.Δ. τῶν Σερρῶν ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀπέχει 4

ώρας. Έχει Ειρηνοδικεῖον καὶ σχολεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων. Ἡ Νιγρίτα ἐπυρπολήθη ὑπὸ τῶν αἰμοχαρῶν Βουλγάρων τῇ 17 Ἰουνίου 1913 ἀφ' οὗ πρῶτον πολλοὶ τῶν κατοίκων τῆς ἐσφάγησαν ὑπὸ τῶν τεράτων τούτων. Ἄλλαι κῶμαι τῆς ἐπαρχίας εἶνε ἡ Ἀχινὸς καὶ τὸ Ἀηδονοχώρι.

3) **Ἐπαρχία Ζίχνης.** Κωμόπολις ἀξία λόγου εἶνε ἡ Ζηλιάχοβα (2,000 κατ.). Ἐχει Εἰρηνοδικεῖον καὶ σχολεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων. Ῥοδολεῖβος (4,000 κατ.), κωμόπολις κειμένη παρὰ τὰς ὑπερείας τοῦ Παγγαίου καὶ ἔχουσα λαμπρὰ σχολεῖα. Σέμαλτον (2,000 κατ.), πρὸς Ν. τοῦ Ῥοδολείδου. Ἀλιστράτη (2,500 κατ.), πρὸς Β. τοῦ Ῥοδολείδου, κωμόπολις διατηροῦσα ὄρφανοτροφεῖον διὰ τὰ ἀπορφανισθέντα τέκνα τῶν Βουλγαρικῶν ἐπιδρομῶν. Σκρίτσοβον (1,000 κατ.) καὶ Ἐργῆ-Λερί (1,200 κατ.).

4) **Ἐπαρχία Σιδηροκάστρου.** Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε τὸ Σιδηροκάστρον (Δεμίρ Ἰσάρ) (3,500), κωμόπολις ἀπέχουσα ἡμίσειαν ὥραν τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ. Ἐχει Εἰρηνοδικεῖον καὶ σχολεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων καὶ κεῖται ἐπὶ λίαν ὀχυρᾶς τοποθεσίας. Ἡ πόλις κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ τῇ 27 Ἰουνίου 1913, τατόπιν αἰματηρᾶς μάχης ἐναντίον τῶν Βουλγάρων, οἵτινες πρὸ τοῦ νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν πόλιν ἐσφαζαν τὸν Μητροπολίτην, δύο ἱερεῖς καὶ ἄνω τῶν 100 προκρίτων. Ἄλλαι κωμοπόλεις εἶνε ἡ Ἄνω Περόγια (2,500 κατ.). Κάτω Περόγια (1,600 κατ.). Κρούσοβον (2,500 κατ.) καὶ Βετέρονα (3,000 κατ.).

13. Νομὸς Δράμας.

Ὅρια. Ὁ νομὸς Δράμας κατέχει τὸ ἀνατολικώτερον μέρος τῆς Μακεδονίας καὶ συνορεύει πρὸς Β. μετὰ τὴν Μακεδονίαν ἢ ὅποια κατέχεται ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, πρὸς Α. μετὰ τὴν Θράκην, ἢ ὅποια κατέχεται ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καὶ ἀπὸ τῆς ὁποίας χωρίζεται διὰ τοῦ ὄρους Ροδόπης καὶ τοῦ ποταμοῦ Νέστου, πρὸς Ν. καταλήγει εἰς τὸν κόλπον τῆς Καβάλλας καὶ εἰς τὸν Στυμμονικὸν κόλπον καὶ πρὸς Δ. συνορεύει μετὰ τὸν νομὸν Σερρών.

Νῆσοι. Ἡ Θάσος.

Κόλποι. Ὁ τῆς Καβάλλας καὶ ὁ Στυμμονικός.

Ἀκρωτήριον. Τὸ τοῦ Βρασίδα.

Ὅρη. Τὸ Παγγαῖον πρὸς Ν. Καὶ ἡ ὄροσειρὰ τῆς Ροδόπης πρὸς ΒΑ.

Πεδιᾶδες. Ἡ τῆς Δράμας, ἡ τῆς Καβάλλας καὶ ἡ μεγαλυ-

τέρα τούτων πεδιάς τοῦ *Σαρισμπάν*, αἱ ὁποῖα παράγουσιν ἐξόχου ποιότητος καπνὸν καὶ εἰς μεγίστην ποσότητα.

Ποταμοί. Ὁ *Νέστος*, ὅστις πηγάζει ἐκ τῆς Ῥοδόπης καὶ χύνεται εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος ἀπέναντι τῆς νήσου *Θάσου*. ὁ *Νέστος* ἀποτελεῖ τὸ φυσικὸν ὄριον μεταξὺ *Μακεδονίας* καὶ *Θράκης*. Ὁ *Ἀγγίτης*, ὅστις πηγάζει ἐκ τοῦ Ὀρβήλου ποτίζει τὴν πεδιάδα τῆς *Δράμας* καὶ χύνεται εἰς τὴν λίμνην τ' *Ἀχινοῦ* τοῦ νομοῦ *Σερρών*.

Λίμναι. Ἡ τοῦ *Πραβίου*.

Κλίμα. Τὸ κλίμα τοῦ νομοῦ εἶνε ψυχρὸν καὶ ὑγιεινόν· εἰς τὰ παράλια εἶνε μέτριον.

Ἔδαφος καὶ προϊόντα. Τὸ ἔδαφος εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πεδινὸν καὶ εὐφορώτατον, τὰ δὲ προϊόντα του εἶνε ἐξόχου ποιότητος καπνός, φημιζόμενος διὰ τὸ ἀρωμά του· ἄφθονοι δημητριακοὶ καρποί, βάμβαξ, ὄρυζα, κουκούλια, ἄφθονα λαχανικὰ, κτηνοτροφικὰ προϊόντα καὶ μέταλλα (ἐν τῇ νήσῳ *Θάσῳ*), ὡς ἀντιμόνιον, ἄργυρος, χαλκός, καὶ λευκὰ μάρμαρα.

Ἀσχολίαι τῶν κατοίκων. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται κυρίως εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ καπνοῦ, τῶν δημητριακῶν καρπῶν, τοῦ βάμβακος, ὀρύζης, εἰς τὴν μεταξοσκωληχοτροφίαν, εἰς τὴν κτηνοτροφίαν, εἰς τὴν βιομηχανίαν καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον, ἰδίως τοῦ καπνοῦ τοῦ ὁποίου γίνεται μεγίστη ἐξαγωγή.

Πολιτικὴ ἐξέτασις. Ὁ *Νομὸς Δράμας* διαιρεῖται εἰς 4 ἐπαρχίας· 1) *Δράμας*, 2) *Πραβίου*, 3) *Καβάλλας*, καὶ 4) *Νέστου* (*Σαρῆ-Σαμπάν*).

Ἐπαρχία Δράμας. Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε ἡ *Δράμα* (15,000 κατ.), ἣτις εἶνε πρωτεύουσα καὶ τοῦ νομοῦ. Κεῖται ἐπὶ τοποθεσίας ἣτις εἶνε κατάφυτος καὶ μὲ ἄφθονα ὕδατα, ἔχει δὲ εἰρηνοδικεῖον, πρωτοδικεῖον, σχολεῖα ἀνώτερα καὶ κατώτερα, πλουσίαν βιβλιοθήκην καὶ γυμναστήριον. Μετα τῶν *Σερρῶν* συνδέεται διὰ σιδηροδρόμου. Ἡ *Δράμα* κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ τῇ 1ῃ Ἰουλίου 1913 κατόπιν πεισματώδους μάχης ἐναντίον τῶν *Βουλγάρων*. *Τσατάλτσα* (2,500 κατ.), κωμόπολις, ἣτις διατηρεῖ πλουσίαν βιβλιοθήκην καὶ ἔχει μεγάλην ἔκτασιν καπνοφυτειῶν. *Δοξᾶτον* (2,000 κατ.), κωμόπολις κειμένη *Ν.Α.* τῆς *Δράμας* καὶ παράγουσα ἀρίστης ποιότητος καπνόν. Τὸ *Δοξᾶτον* κατεστράφη τῇ 30 Ἰουλίου 1913 ὑπὸ τῶν ἀγριανθρώπων *Βουλγάρων*, οἵτινες ἀφοῦ πρῶτον ἐληλάτησαν τὴν πόλιν καὶ κατέσφαξαν ἀγρίως περὶ τοὺς 2,500 ἐκ τῶν κατοίκων τῆς, μεταξὺ τῶν ὁποίων πολλὰς γυναῖκας καὶ βρέφη, τὰ ὁποῖα ἐκάρφονον εἰς τὰς λόγχας των χάριν διασκεδάσεως, κατόπιν ἔθεσαν πῦρ καὶ κατέκαυσαν τὴν ὡραίαν κωμόπολιν. *Προσωτσάνη* (4,000 κατ.), κωμόπολις κειμένη *Β.Δ.* τῆς *Δράμας* καὶ παράγουσα ἐξαιρετικὴν

ποιότητας καπνόν. Ἡ ἐπαρχία Δράμας παράγει περί 1,500,000 ὀκάδ. καπνοῦ ἐξαιρέτου ποιότητος.

2) **Ἐπαρχία Πραβίου.** Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε τὸ **Πράβιον** (6,000 κατ.), τὸ ὁποῖον εἶνε ἔδρα Μητροπολίτου καὶ εἰρηνοδίκου καὶ ἔχει σχολεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων. *Νικήσιανη* μὲ 1,500 κατοίκους ἀσχολουμένους εἰς τὴν καπνοφυτείαν. *Ποδογόριανη* (1,200 κατ.) *Μεσοδόπη*, (1,700 κατ.). *Σαμάκοβον* (2,300 κάτοικοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον Τούρκοι). *Τσάγεσι*, κώμη, ἦτις κεῖται ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου καὶ πλησίον τῶν ἐκβολῶν τοῦ Στρυμόνος καὶ ἦτις χρησιμοποιεῖται ὡς ἐπίνειον τῶν ἐπαρχιῶν Σερρών, Ζίχνης καὶ Πραβίου. *Ἐλευθεραὶ* (1,000 κατ.), κώμη ἦτις κεῖται ΝΔ. τῆς Καβάλλας ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπέχει περί τὰς 3 ὥρας καὶ ἔχει εὐρύχωρον καὶ ἀσφαλέστατον λιμένα. Ἡ ἐπαρχία Πραβίου παράγει περί τὸ 1 ἑκατομ. ὀκ. καπνοῦ πρώτης ποιότητος.

3) **Ἐπαρχία Καβάλλας.** Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε ἡ **Καβάλλα** (20,000 κατ.), κειμένη εἰς τὸ βάθος τοῦ κόλπου Καβάλλας. Ἐχει εἰρηνοδικεῖον, πολλὰ κατώτερα καὶ ἀνώτερα σχολεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων, γυμναστήριον καὶ λαμπρὸν νοσοκομεῖον. Μετὰ τῆς Δράμας συγκοινωνεῖ δι' ἀμαξιτῆς ὁδοῦ. Ὁ λιμὴν τῆς Καβάλλας εἶνε ἀνοικτὸς καὶ προσβάλλεται ὑπὸ τῶν ἀνέμων, τὰ δὲ πλοῖα ἐν καιρῷ τρικυμίας καταφεύγουσιν εἰς τὸν πλησίον λιμένα τῶν Ἐλευθερῶν. Ἐν τούτοις διὰ τοῦ λιμένος τῆς Καβάλλας ἐνεργεῖται μέγα ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον, ἰδίως καπνοῦ καὶ δημητριακῶν καρπῶν ἔχει δὲ καὶ ζωηρὸν εἰσαγωγικὸν ἐμπόριον. Ἡ πλουσία καὶ ὠραία πόλις τῆς Καβάλλας κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ τῇ συνδρομῇ καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου τῇ 27 Ἰουνίου 1913. Πρὸς Β. τῆς Καβάλλας εἶνε τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως τῶν Φιλίππων, ἔνθα σφίζονται τὰ ἐρείπια τῶν ἀνακτόρων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ πολλὰι πλάκες μὲ ἑλληνικὰς ἐπιγραφάς. Ἡ ἐπαρχία Καβάλλας παράγει περί τὰς 300,000 ὀκάδας καπνοῦ ἐξαιρετικῆς ποιότητος. *Θάσος* (8,500 κατ.), ἔχουσα ἀσφαλῆ λιμένα καλούμενον τῆς **Παναγίας**.

Ἐπαρχία Νέστου (Σαρη-Σαμπάν). Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε τὸ *Σαρη-Σαμπάν* (2,500 κατ.), κωμόπολις κειμένη ἐπὶ εὐφορωτάτης πεδιάδος καὶ ἀπέχουσα ἡμίσειαν ὥραν τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Νέστου ποταμοῦ. Εἶνε ἔδρα εἰρηνοδίκου καὶ συνδέεται δι' ἀμαξιτῶν ὁδῶν μετὰ τῆς Καβάλλας καὶ τῆς Δράμας. *Καρατζάκιοι*, χωρίον τοῦ ὁποίου οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ καπνοῦ. Ἡ ἐπαρχία Σαρη-Σαμπάν παράγει ἐξαιρέτου ποιότητος καπνὸν καὶ εἰς μεγάλην ποσότητα.

Συγκοινωνία τῆς Μακεδονίας. Ἡ Μακεδονία διασχίζε-

ται υπό τριῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν. 1) Θεσσαλονίκης—Μοναστηρίου, 2) Θεσσαλονίκης—Σκοπέων—Σερβίας καὶ 3) Θεσσαλονίκης—Σερρών—Δράμας—Κωνσταντινουπόλεως. Ὑπὸ κατασκευὴν εὐρίσκεται ἡ προέκτασις τοῦ σιδηροδρόμου Ἀθηνῶν—Λαρίσσης, διὰ τῆς ὁποίας θὰ ἐνωθῆ ἡ Θεσσαλονίκη μετὰ τῆς Παλαιᾶς Ἑλλάδος.

Ε΄ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ

Θέσις. Ἡ Πελοπόννησος καίται πρὸς Ν. τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος· εἶνε δὲ χερσόνησος, ἀλλ' ἀποτελεῖ σήμερον μίαν μεγάλην νήσον, διότι ἀπεκόπη διὰ μεγάλης διώρυγος ὁ Ἴσθμὸς τῆς Κορίνθου, ὁ ὁποῖος συνέδεεν αὐτὴν μετὰ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος. Ὑπεράνω τῆς διώρυγος εἶνε μεγάλη σιδηρᾶ γέφυρα, ἣτις ἐνώνει τὴν Πελοπόννησον μετὰ τὴν Στερεάν Ἑλλάδα, καὶ διὰ τῆς ὁποίας διέρχεται ὁ σιδηρόδρομος Πειραιῶς—Ἀθηνῶν—Πελοποννήσου. Ἡ Πελοπόννησος βρέχεται πρὸς Β. μὲν ὑπὸ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ Αἰγαίου πελάγους, πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ Ἴονίου πελάγους καὶ πρὸς Ν. ὑπὸ τῆς Μεσογείου θαλάσσης· αἱ θάλασσαί δὲ αὗται εἰσερχόμεναι βαθέως εἰς τὴν ξηρὰν σχηματίζουσι πολλοὺς κόλπους καὶ διαμελίζουσιν αὐτὴν εἰς πολλὰς χερσονήσους.

Διοικητικὴ διαίρεσις

Διοικητικῶς ἡ Πελοπόννησος διαιρεῖται εἰς 5 νομοὺς· 1) Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, 2) Ἀχαΐας καὶ Ἡλίδος, 3) Μεσσηρίας, 4) Λακωνίας καὶ 5) Ἀρκαδίας.

14. Νομὸς Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας

Ὅρια. Ὁ νομὸς οὗτος βρέχεται πρὸς τὰ ΒΑ. ὑπὸ τοῦ Κορινθιακοῦ καὶ τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου, πρὸς Ν. δὲ ὑπὸ τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου, καὶ συνορεύει πρὸς Δ. μετὰ τοὺς νομοὺς Ἀχαΐας καὶ Ἡλίδος καὶ Ἀρκαδίας.

Νῆσοι. Ὁ Πόρος, ἡ Ὑδρα, αἱ Σπέτσαι, τὰ Κύθηρα καὶ τὰ Ἀρτικὺθηρα.

Κόλποι. Ὁ Κορινθιακός, ὁ Σαρωνικός καὶ ὁ Ἀργολικός.

Χερσόνησοι. Ἡ Ἀργολικὴ καὶ ἡ τῶν Μεθάνων.

Ἀκρωτήρια. Τὸ Σκύλλαιον.

Ὄρη. Τὸ Λύγκειον, τὸ Ἀρτεμίσιον καὶ τὸ Παρθένιον, τὰ

ὅποια χωρίζουσι τὸν νομὸν τοῦτον ἀπὸ τὴν Ἀρκαδίαν· τὸ Ἀρχαῖον ἢ Κυλλήνη (2,374 μ.) (κ. Ζήρεια) καὶ τὰ Ἀροάνεια (κ. Χελμός).

Πεδιῶδες. Ἡ τῆς Ἀργολίδος, ἣτις εἶνε εὐφορωτάτη καὶ παράγει δημητριακοὺς καρπούς, σταφίδα, βάμβακα, οἶνον, ἔλαιον ὄπιον (χασίς) καὶ καπνόν· ἡ τῆς Κορινθίας, ἣτις παράγει σταφίδα καὶ δημητριακοὺς καρπούς καὶ ἡ τῆς Νεμέας, ἣτις παράγει δημητριακοὺς καρπούς, οἶνον καὶ καπνόν.

Ποταμοί. Ὁ Κορινθιακὸς Ἀσωπὸς (Ἀγιοργίτικος), ὅστις πηγάζει ἐκ τῆς Κυλλήνης καὶ χύνεται εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον· ὁ Ἰναχος καὶ ὁ Ἐρασίτιος, οἵτινες διαρρέοντες τὴν Ἀργολικὴν πεδιάδα, χύνονται εἰς τὸν Ἀργολικὸν κόλπον.

Λίμνες. Ἡ Στυμφαλίς, ἡ Φενεὸς καὶ ἡ Λέσρη, ἣτις ἔχει μεταβληθῆ εἰς ἔλος.

Κλίμα. Τὸ κλίμα τοῦ νομοῦ εἶνε γλυκὺ καὶ ὑγιεινόν, εἰς δὲ τὰ ὄρεινὰ ψυχρόν.

Ἔδαφος καὶ προϊόντα. Τὸ ἔδαφος εἶνε κατὰ τὸ πλεῖστον πεδινόν καὶ μόνον κατὰ τὰ ΒΔ. εἶνε ὄρεινόν, παράγει δὲ σταφίδα, δημητριακοὺς καρπούς, καπνόν, οἶνον ἔλαιον, ἐσπεριδοειδῆ καὶ ὄσπρια.

Ἀσχολίαι τῶν κατοίκων. Οἱ κάτοικοι τοῦ νομοῦ ἀσχολοῦνται εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς σταφίδος, τῶν δημητριακῶν καρπῶν, τοῦ καπνοῦ, εἰς τὴν κτηνοτροφίαν, εἰς τὴν ναυτιλίαν, σπογγαλιείαν καὶ τὸ ἐμπόριον.

Πολιτικὴ ἐξέτασις. Ὁ νομὸς οὗτος διαιρεῖται εἰς 6 ἐπαρχίας· 1) Ναυπλίας, 2) Ἀργολίδος, 3) Κορινθίας, 4) Ὑδρας καὶ Τροιζηνίας, 5) Σπειτοῶν καὶ Ἐρμιονίδος καὶ 6) Κυθήρων.

1) **Ἐπαρχίας Ναυπλίας.** Πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ εἶνε τὸ **Ναύπλιον** (5,500 κατ.), εἰς τὸ βάθος τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου. Τὸ Ναύπλιον ὑπῆρξε πρωτεύουσα τοῦ κράτους ἀπὸ τοῦ 1829—1834. Ἔχει γυμνάσιον, Ἐφετεῖον, Πρωτοδικεῖον, ὀπλοστάσιον καὶ τρία φρουρία, τὸ Παλαμῆδιον, τὴν Ἀκροναυπλίαν καὶ τὸ ἔμπροσθεν τοῦ Ναυπλίου ἐπὶ νησίδος ἐκτισμένον **Μποῦρτζι**. Πρωάστειον τοῦ Ναυπλίου εἶνε ἡ **Πρόνοια** (2,000 κατ.). Πρὸς Β. τοῦ Ναυπλίου ἔκειτο ἡ ἀρχαιστάτη πόλις **Τίρυνς**, τῆς ὅποιας σφῆζονται τὰ Κυκλώπεια τεῖχη. Πλησίον τούτων τώρα ὑπάρχει γεωργικὸς σταθμός. Τὸ **Διγουργιὸ** (1,700 κατ.), πλησίον τῆς ἀρχαίας Ἐπιδαύρου, ὅπου κείνται τὰ εἰσῆματα τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ τὸ περιφημὸν θέατρον τῆς Ἐπιδαύρου, ἀκέραιον σχεδόν. **Νέα Ἐπίδαυρος** (1,100 κατ), ὀνομαστή, διότι ἐκεῖ συνῆλθεν ἡ πρώτη Ἐθνικὴ συνέ-

λευσεις τῶν Ἑλλήνων, ἡ ὁποία ἀνεκέρυξε τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος (1 Ἰανουαρίου 1822).

2) **Ἐπαρχία Ἀργούς.** Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε τὸ Ἄργος (8,800 κατ.), πόλις ἀρχαία, Πελασγική, ἐν τῷ μέσῳ πεδιάδος, συγκοινωνοῦσα μετὰ τοῦ Ναυπλίου καὶ τῆς Κορίνθου διὰ σιδηροδρόμου. Πρὸς Β. τοῦ Ἄργους κεῖται τὸ χωρίον *Χαοβάτι*, πλησίον τοῦ ὁποίου ὑπῆρχον αἱ *Μυκηναίαι*, πατρὶς τοῦ Ἀγαμέμνονος. Ἐνταῦθα ἀνευρέθησαν κατόπιν ἀνασκαφῶν, πολλὰ κοσμήματα χρυσαῖα, ἀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ, τὰ ὁποία ἐκπροσωποῦσι τὸν προϊστορικὸν πολιτισμὸν τῆς Ἑλλάδος, τὸν λεγόμενον *Μυκηναϊκόν*. Ταῦτα εὑρίσκονται σήμερον εἰς τὸ Ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον. Τὸ *Κουτσοπόδι* (1,420 κατ.), κωμόπολις γεωργικὴ καὶ κατάφυτος ὑπὸ ἀμπέλων καὶ ἐλαιῶν. Ἡ *Καρυὰ* (1,060 κατ.), καὶ ὁ Ἀχλαδόκαμπος (1,740 κατ.).

3) **Ἐπαρχία Κόρινθίας.** Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε ἡ *Νέα Κόρινθος* (5,500 κατ.), παρὰ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον καὶ ὄχι μακρὰν τοῦ Ἴσθμου. Ἡ πόλις αὕτη ἐκτίσθη τῷ 1858 μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Παλαιᾶς Κορίνθου ὑπὸ σεισμοῦ. Ἡ ἀρχαία Κόρινθος ἦτο ἡ πλουσιωτέρα καὶ ἐμπορικωτέρα πόλις τῆς Ἑλλάδος· ἐν τῇ πόλει δὲ ταύτῃ ἐδίδαξε τὸ Ἐθαγγέλιον ὁ Ἀπόστολος Παῦλος. *Σικυών* (κ. *Κιᾶτον*) καὶ *Συλόκαστρον*, παρὰ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Κορίνθου—Πατρῶν. *Γκοῦρα*, παρὰ τὸν Φενεόν. Ἅγιος *Γεώργιος* παρὰ τὸν Ἀσωπὸν ποταμὸν, γνωστὸς διὰ τὸν ἐκλεκτὸν μέλανα οἶνον τὸν ὁποῖον παράγει. Πρὸς Α. τοῦτου κεῖται ἡ μικρὰ κοιλὰς *Νεμέα*, ἐνθα ἐτελοῦντο τὸ πάλαι τὰ *Νέμεια*. Πλησίον ταύτης κείνται τὰ ἱστορικὰ καὶ ἐνδοξα στενὰ τῶν *Δεοβεναικίων*, ὅπου οἱ Ἕλληνες τῷ 1822 ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Κολοκοτρώνη, τοῦ *Νικηταῖα*, τοῦ Ἰψηλάντου καὶ τοῦ Παπαφλέσσα κατέστρεψαν τὸν στρατὸν τοῦ Δράμαλη.

4) **Ἐπαρχία Ἰθώδας.** Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε ἡ Ἰθώδα (5,500 κατ.), πατρὶς τοῦ Ἀνδρέα Μιαούλη, τοῦ Σαχτούρη, τοῦ Κουντουριώτου καὶ τοῦ Βότση· ἡ ἐνδοξος αὕτη νῆσος ἔχει τὸ προνόμιον νὰ ἐκλέγῃ τρεῖς βουλευτὰς διὰ τὰς ὑπηρεσίας καὶ τὰ ἡρωϊκὰ κατορθώματα τῶν τέκνων τῆς κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν. Σήμερον οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἀσχολοῦνται εἰς τὴν σπογγαλιεῖαν.

5) **Ἐπαρχία Τροιζηνίας.** Ταύτης πρωτεύουσα εἶναι ὁ *Πόρος* (4,300 κατ.), ἐπὶ τῆς ὁμωνύμου νήσου, τερπνὴ διαμονὴ κατὰ τὸ θέρος. Ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ἀπέθανεν ὁ ῥήτωρ Δημοσθένης πῶν δηλητήριον ἐντὸς τοῦ ναοῦ τοῦ Ποσειδῶνος, τοῦ ὁποίου σφίζονται σήμερον ἐρείπια. *Τροιζήν* (κ. *Δαμαλᾶς*), ἐπὶ τῆς Ἀργολικῆς χερσο-

νήσου, ἔνθα συνήλθεν ἡ Γ' ἔθνικὴ συνέλευσις· *Βρωμολίμνη*, ἐπὶ τῆς χερσονήσου τῶν Μεθάνων, ἔχουσα θειοῦχα λαματικά λουτρά.

6) **Ἐπαρχία Σπετσῶν καὶ Ἐρμιονίδος.** Ταύτης πρωτεύουσα εἶναι αἱ *Σπέτσαι* (4,300 κατ.). Καὶ ἡ νήσος αὕτη ἔχει τὸ προνόμιον νὰ ἐκλέγῃ δύο βουλευτὰς διὰ τὰ ἡρωϊκὰ κατορθώματα τῶν Σπετσιωτῶν καὶ τοῦ ναυτικοῦ τῆς κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν. Ἐν δὲ τῇ Ἐρμιονίδι, ἡ ὁποία κεῖται ἐπὶ τῆς Ἀργολικῆς χερσονήσου, κεῖται τὸ *Κρανίδιον* (6,000 κατ.), τὸ ὁποῖον ἔχει ἐπίγειον τὸ *Χέλιον* καὶ ἡ παράλιος *Ἐρμιόνη* (κ. Καστρί 2,200 κατ.).

Ἐπαρχία Κυθήρων. Ταύτης πρωτεύουσα εἶναι τὰ *Κύθηρα* (1,000 κατ.). Ὁ *Μυλοπόταμος* (800 κατ.) καὶ ὁ *Ποταμὸς* (900 κατ.) εἰς τὴν ἐπαρχίαν ταύτην ἀνήκει καὶ ἡ νησίς *Ἀντικυθήρα*, πλησίον τῆς ὁποίας ἐξήχθησαν ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς θαλάσσης ἀγάλματα μαρμάρινα καὶ ὀρειχάλκινα ἀρίστης τέχνης (ἐφῆβος Ἀντικυθήρων κ.λ.π.).

Συγκοινωνία. Ὁ νομὸς οὗτος ἔχει πολλὰς ἀμαξιτὰς ὁδοὺς, διὰ τῶν ὁποίων συγκοινωνοῦσιν αἱ διάφοροι πόλεις καὶ κωμοπόλεις· ἐπίσης πυκνὴ εἶναι ἡ διὰ θαλάσσης συγκοινωνία μετὰ τοῦ Πειραιῶς καὶ τῶν ἄλλων λιμένων τοῦ κράτους· μετὰ τῶν Ἀθηνῶν συγκοινωνεῖ ὁ νομὸς οὗτος διὰ τοῦ σιδηροδρόμου Πειραιῶς—Ἀθηνῶν—Πελοποννήσου, ὅστις φθάνων εἰς τὴν Κόρινθον διακλαδοῦται ἀφ' ἑνὸς πρὸς τὰς Πάτρας καὶ συνδέει τὰς παραλίους κωμοπόλεις καὶ τὰ χωρία τῆς Κορινθίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς τὸ Ἄργος, ὅπου πάλιν διακλαδοῦται πρὸς τὸ Ναύπλιον καὶ Τρίπολιν.

15. Νομὸς Ἀχαΐας καὶ Ἥλιδος.

Ὅρια. Ὁ νομὸς οὗτος κατέχει τὸ ΒΔ. τμήμα τῆς Πελοποννήσου καὶ βρέχεται πρὸς Β. μὲν ὑπὸ τοῦ Κορινθιακοῦ καὶ τοῦ Πατραϊκοῦ κόλπου, πρὸς Δ. δὲ ὑπὸ τοῦ Ἰονίου πελάγους. Συνορεύει πρὸς Α. μὲ τὸν νομὸν Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας καὶ πρὸς Ν. μὲ τοὺς νομὸς Ἀρκαδίας καὶ Μεσσηνίας.

Κόλποι. Ὁ Κορινθιακὸς καὶ ὁ τῶν Πατρῶν.

Πορθμοί. Ὁ τοῦ *Ῥίου*, ὁ ὁποῖος χωρίζει τὴν Πελοπόννησον ἀπὸ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος.

Ἀκρωτήρια. Τὸ *Ῥιον*, ὁ Ἄραξος (κ. Πάπα), ὁ *Χελωνάτις* καὶ ὁ *Ἰχθὺς* (κ. κατάκωλον).

Ὅρη. Τὰ Ἀροάνια (κ. Χελμός), ὁ *Ἐρμίμανθος*, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ὁ Ἡρακλῆς συνέλαβε, κατὰ τὴν μυθολογίαν, τὸν ἄγριον κάπρον.

ἀχριόχοιρον). Τὸ *Παναχαϊκόν* (κ. Βοϊδιάς) καὶ ἡ *Φολόη*, κατάφυτος ἐκ πευκῶν, δρυῶν καὶ ἐλατῶν.

Ἡεδιάδες. Ἡ τῶν *Πατρῶν*, ἡ τῆς *Αἰγιαλείας* καὶ ἡ τῆς *Ἡλείας*, αἱ ὁποῖαι εἶνε εὐφορώταται καὶ κατάφυτοι ὑπὸ σταφιδαμπέλων καὶ πολλῶν ὀπωροφόρων δένδρων.

Ποταμοί. Ὁ *Σελιωθῆς*, ὅστις πηγάζει ἐκ τοῦ Ἐρυμάνθου καὶ χύνεται εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον. Ὁ *Κροῶθις* (Ἀκράτας), ὅστις πηγάζει ἐκ τῶν Ἀροανίων καὶ χύνεται εἰς τὸν αὐτὸν κόλπον. Ὁ *Πηρεϊός*, ὅστις πηγάζει ἐκ τοῦ Ἐρυμάνθου καὶ χύνεται εἰς τὸ Ἰόνιον πέλαγος· καὶ ὁ *Ἀλφειὸς* (κ. Ρουφιάς), ὅστις πηγάζει ἐκ τῆς πεδιάδος τῆς Μεγαλοπόλεως (Ἀρκαδίας) καὶ χύνεται εἰς τὸ Ἰόνιον πέλαγος.

Κλίμα. Τὸ κλίμα τοῦ νομοῦ εἶνε εἰς μὲν τὰ πεδινὰ μέρη γλυκὺ καὶ ὑγιεινόν, εἰς δὲ τὰ ὄρεινά μετρίως ψυχρὸν τὸν χειμῶνα καὶ ὀρεσερὸν τὸ θέρος.

Ἔδαφος καὶ προϊόντα. Τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ νομοῦ εἶνε ὄρεινόν, τὸ δὲ ἄλλο εἶνε κατὰ τὸ πλεῖστον πεδινόν· τὰ δὲ προϊόντα τοῦ νομοῦ εἶνε σταφίς, δημητριακοὶ καρποί, ἐσπεριδοειδῆ, οἶνος, ὀπῶραι καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα.

Ἀσχολίαι τῶν κατοίκων. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται κυρίως εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς σταφίδος, εἰς τὴν γεωργίαν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν.

1) **Ἐπαρχία Πατρῶν.** Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε αἱ *Πάτραι* (37,000 κατ.) ἡ ὁποία εἶνε πρωτεύουσα καὶ τοῦ νομοῦ· εἶνε πόλις παράλιος, ἐμπορικωτάτη, ἔχουσα κανονικὰς ὁδοὺς, λαμπρὰς οἰκοδομὰς, ὠραίας πλατείας, βιομηχανικὰ καταστήματα, ὠραίαν προκυμαίαν καὶ λιμένα τεχνητὸν ἀσφαλῆ. Ἔχει ἐφετεῖον, πρωτοδικεῖον, δύο γυμνάσια, ἀρσάκειον, θαυμασίας ἐξοχὰς καὶ συνδέεται μετὰ τῶν Ἀθηῶν καὶ τοῦ Πύργου διὰ σιδηροδρόμου, ἀτμοπλοικῶς δὲ μετὰ τῆς Εὐρώπης καὶ τῶν παραλίων πόλεων τῆς Ἑλλάδος. Ἡ *Κάτω Ἀχαΐα* (1,600 κατ.), κωμόπολις εὐφορωτάτη καὶ γεωργικὴ, συγκοινωνοῦσα μετὰ τῶν Πατρῶν διὰ σιδηροδρόμου. Ἡ *Προστοβίτσα* (780 κατ.). Ἡ *Χαλανδρίτσα* (940 κατ.). Ἡ *Γουρζούμυσα* (1,000 κατ.).

2) **Ἐπαρχία Αἰγιαλείας.** Ἡ ἐπαρχία αὕτη ἔχει πρωτεύουσαν τὸ *Αἴγιον* (8,000 κατ.) τὸ ὁποῖον εἶνε ὠραία παράλιος ἐμπορικὴ πόλις, παράγουσα τὴν ἐκλεκτοτέραν σταφίδαν· ἔχει γυμνάσιον, ἄφθονα ὕδατα καὶ συγκοινωνεῖ μετὰ τῶν Πατρῶν καὶ τῶν Ἀθηῶν διὰ σιδηροδρόμου· πρὸς Ν. τοῦ Αἴγιου κεῖται ἡ μεγάλη *Μονὴ τῶν Ταξιαρχῶν* ἡ *Τέμενη* (1,000 κατ.) ἡ *Ἀκράτια* (800 κατ.) καὶ τὸ

Διακοφτόν, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀρχίζει ὁ ὁδοντωτὸς σιδηροδρόμος, ὁ ὁποῖος καταλήγει εἰς τὰ *Καλάβρυτα*.

Ἐπαρχία Καλαβρύτων Πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας αὐτῆς εἶνε τὰ *Καλάβρυτα* (1, 300 κατ.), εἰς τὰς ὑπωρείας τῶν Ἀροαγίων ὁρέων ἔχουσι γυμνάσιον καὶ συνδέονται μετὰ τοῦ *Διακοφτοῦ* δι' ὁδοντωτοῦ σιδηροδρόμου· πλησίον τῶν *Καλαβρύτων* κεῖται ἡ ἱστορικὴ μονὴ τῆς *Ἀγίας Λαύρας*, ὅπου ὁ ἀρχιεπίσκοπος Πατρῶν *Γερμανὸς* ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως τῇ 25 Μαρτίου 1821. Ἡ ἐνδοξὸς ἐκεῖνη σημαία σφίζεται ἐν τῷ ναῷ τῆς μονῆς καὶ φυλάσσεται ὡς ἱερὸν καὶ πολύτιμον κειμήλιον· πρὸς Β. τῶν *Καλαβρύτων* κεῖται ἡ μεγαλυτέρα καὶ πλουσιωτέρα μονὴ τῆς Ἑλλάδος, τὸ *Μέγα Σπήλαιον*, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὑπάρχει εἰκὼν τῆς Παναγίας τὴν ὁποίαν κατεσκεύασεν ὁ Ἀπόστολος Λουκᾶς. Τὸ *Κέρτεζι* (1,300 κατ.)· *Μαζέικα* (1,500 κατ.)· Ἡ *Σιτρέζοβα* (1,800 κατ.) καὶ τὸ *Λειβάριτζι* (1,000 κατ.).

4) **Ἐπαρχία Ἡλείας.** Αὕτη ἔχει πρωτεύουσαν τὸν *Πύργον* (15,000 κατ.), ὁ ὁποῖος κεῖται ἐν τῷ μέσῳ πεδιάδος καταφύτου ἐκ σταφιδαμπέλων· ἔχει πρωτοδικεῖον, γυμνάσιον καὶ ἐπίνειον τὸ *Κατάκωλον* ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξάγεται πολλὴ σταφίς· τὸ *Κατάκωλον* συνδέεται μὲ τὸν *Πύργον* διὰ σιδηροδρόμου· ὁ *Πύργος* ἐπίσης συγκοινωνεῖ μετὰ τῶν Πατρῶν καὶ τῆς Κυπαρισσίας διὰ σιδηροδρόμου. Κατὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν *Πύργου*—*Πατρῶν* κείνται αἱ ἐξῆς κωμοπόλεις: *Ἀμαλιάς* (8,500 κατ.), *Γαστοῦνη* (2,500 κατ.), *Ἀνδραβίδα* (2,800 κατ.), *Λεχαινὰ* (2,900 κατ.), τὰ ὁποῖα ἔχουσιν ἐπίνειον τὴν *Κυλλήνην*, παρὰ τὴν ὁποίαν ὑπάρχουσιν ἱαματικὰ ὕδατα· *Μανωλὰς* (1,000 κατ.), ἐπὶ πεδιάδος εὐφώρωτάτης καὶ καταφύτου, συγκοινωνοῦσα μετὰ τῶν *Λεχαινῶν* διὰ σιδηροδρόμου· *Δίβρη* πρὸς Α. τοῦ νομοῦ. *Κριεκοῦκιον* (1,200 κατ.)· πλησίον δὲ τούτου καὶ εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας σιδηροδρομικῶς ἀπὸ τοῦ *Πύργου* κεῖται ὁ ἱερὸς τόπος *Ὀλυμπία*, ὅπου ἐτελοῦντο οἱ περίφημοι *Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες*. Ἐκεῖ ὑπῆρχον πολλὰ λαμπρὰ οἰκοδομήματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ μεγαλοπρεπὴς ναὸς τοῦ *Ὀλυμπίου Διός*, τοῦ ὁποῖου σφίζονται τὰ ἐρείπια· κατὰ τὰς ἀνασκαφάς, αἱ ὁποῖαι ἐγίναν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο ἀνευρέθησαν πολλὰ ἀρχαῖα μνημεῖα καὶ ἀγάλματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ *Ἐρμῆς* τοῦ *Πραξιτέλους* καὶ ἡ *Νίκη* τοῦ *Παιωνίου*, ἀριστουργήματα τέχνης· φυλάσσονται δὲ εἰς τὸ ἐκεῖ ὑπάρχον μουσεῖον, τὸ ὁποῖον ἠγγέρθη δαπάνῃ τοῦ ἐθνικοῦ εὐεργέτου Α. Συγγροῦ· εἰς τὸν χῶρον τοῦτον μεταβαίνουνσι πολλοὶ καὶ ἰδίως ξένοι κατ' ἔτος διὰ τοῦ σιδηροδρόμου, ὅστις ἐνώνει τοῦτον μετὰ τοῦ *Πύργου*, διὰ τὰ θαυμάσωσι τὰ ἀριστουργήματα ταῦτα.

Συγκοινωνία. Ἡ συγκοινωνία εἰς τὸν νομὸν τοῦτον εἶναι πολὺ ἀνεπτυγμένη, διότι ἀφ' ἑνὸς ὑπάρχουσι πολλαὶ ἀμαξιτοὶ ὁδοί, αἱ ὁποῖαι συνδέουσι τὰς πόλεις καὶ τὰς κωμοπόλεις, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ διὰ θαλάσσης συγκοινωνία εἶνε πολὺ πυκνή. Πυκνοτάτη ἕως εἶνε ἡ σιδηροδρομικὴ συγκοινωνία· διότι ὁ σιδηρόδρομος Πειραιῶς—Ἀθηνῶν—Πελοποννήσου διερχόμενος κατὰ μῆκος ἐκ τῆς παραλίας τοῦ νομοῦ, συνδέει τὰς κυριωτέρας πόλεις καὶ κωμοπόλεις αὐτοῦ. Εἰς τὸ Διακοφτὸν δὲ ὁ σιδηρόδρομος οὗτος διακλαδοῦται καὶ ἀνέρχεται εἰς τὰ Καλάβρυτα διὰ σιδηρᾶς γραμμῆς ὁδοντωτῆς, ἕνεκα τῆς μεγάλης ἀνωφερείας. Σιδηροδρομικῶς ἐπίσης συνδέονται ὁ Ἡῦργος μὲ τὸ Κατάκωλον, μὲ τὴν Κυπαρισσίαν καὶ μὲ τὴν Κυλλήνην.

16. Νομὸς Μεσσηνίας

Ὅρια. Ὁ νομὸς οὗτος κατέχει τὸ ΝΔ. μέρος τῆς Πελοποννήσου καὶ συνορεύει μὲ τοὺς νομοὺς Ἀχαΐας καὶ Ἥλιδος, Ἀργαδίας καὶ Λακωνίας· βρέχεται δὲ κατὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν ὑπὸ τοῦ Κυπαρισσιακοῦ κόλπου, τοῦ Ἴονίου πελάγους καὶ κατὰ τὴν νοτιᾶν ἄκραν ὑπὸ τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου.

Νῆσοι. Αἱ Οἰνοῦσαι καὶ ἡ Σφακτηρία.

Κόλποι. Ὁ Κυπαρισσιακὸς καὶ ὁ Μεσσηνιακός.

Ἀκρωτήρια. Ὁ Ἀκρότις.

Ὅρη. Τὸ δασῶσες Λύκαιον, τὰ Νόμια, ἡ Ἰθώμη καὶ ὁ Λυκόδημος.

Πεδιάδες. Ἡ τῆς Μεσσηνίας, ἥτις εἶνε κατάφυτος ὑπὸ σταφιδαμπέλων, ἀμπέλων, συκῶν, μορεῶν, ἐλαιῶν καὶ ἑσπεριδοειδῶν· καὶ ἡ τῆς Κυπαρισσίας, κατάφυτος ὑπὸ σταφιδαμπέλων, ἀμπέλων καὶ πορτοκαλλεῶν.

Ποταμοί. Ὁ Πάμισος, ὅστις πηγάζει ἀπὸ τὰ Νόμια καὶ χύνεται εἰς τὸν Μεσσηνιακὸν κόλπον. Ἡ Νέδα, ἥτις πηγάζει ἐκ τοῦ Λυκαίου καὶ χύνεται εἰς τὸν Κυπαρισσιακὸν κόλπον· καὶ ὁ Ἀλφειὸς, ὅστις πηγάζων ἐκ τῆς πεδιάδος τῆς Μεγαλοπόλεως, χωρίζει τὸν νομὸν τοῦτον ἀπὸ τῆς Ἀχαΐας καὶ Ἥλιδος καὶ χύνεται εἰς τὸ Ἴόνιον πέλαγος.

Κλίμα. Τὸ κλίμα τοῦ νομοῦ τούτου εἶνε γλυκὺ καὶ ὑγιεινόν.

Ἔδαφος καὶ προϊόντα. Τὸ ἔδαφος τοῦ νομοῦ πρὸς Β. μὲν εἶνε ὀρεινόν. πρὸς Ν. δὲ πεδινόν, εἶνε ἕως εὐφορώτατον· τὰ προϊόντα τοῦ νομοῦ εἶνε σταφῆς Κορινθιακῆ, σῦκα, ἔλαιον, ἐλαῖαι, μέταξα καὶ δημητριακοὶ καρποί.

Ἀσχολίαι τῶν κατοίκων. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν

γεωργίαν, τὸ ἐμπόριον καὶ ἰδίως εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς σταφίδος.

Πολιτικὴ ἐξέτασις. Ὁ νομὸς οὗτος διαιρεῖται εἰς ὃ ἐπαρχίας
1) Καλαμῶν, 2) Μεσσηνίας, 3) Πυλίας, 4) Τριφυλλίας καὶ 5) Ὀλομπίας.

1) **Ἐπαρχία Καλαμῶν.** Ἡ ἐπαρχία αὕτη ἔχει πρωτεύουσαν τὰς **Καλάμας** (13,000 κατ.), ἡ ὁποία εἶνε καὶ τοῦ νομοῦ πρωτεύουσα, κεῖται δὲ κατὰ τὸ βάθος τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου καὶ πλησίον τοῦ Νέδωνος ποταμοῦ. Εἶνε πόλις ἐμπορικωτάτη καὶ ἔχει ἀξιόλογον βιομηχανίαν μεταξουργίας. Αἱ Καλάμαι εἶνε ἡ πρώτη πόλις, ἥτις ἐκυριεύθη κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν ὑπὸ τοῦ Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη (23 Μαρτίου 1821). Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς πόλεως, κεῖται ἡ **Παραλία τῶν Καλαμῶν**, ὅπου ὑπάρχει ἕτερον τεχνικὸν λιμὴν τῆς πόλεως. Αἱ Καλάμαι συνδέονται διὰ σιδηροδρόμου μετὰ τῆς Τριπόλεως καὶ τῶν Ἀθηνῶν. Ἄλλαι κῶμαι ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ εἶνε ἡ **Θουρία** (1,500 κατ.) καὶ τὸ **Ἀσάναγα** (1,900 κατ.), ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς.

2) **Ἐπαρχία Μεσσηνίας.** Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε ἡ **Μεσσήνη** (ἢ **Νησίον**) (6,000 κατ.), ἥτις κεῖται ἐν τῷ μέσῳ ἐκτεταμένῃ καὶ εὐφωρωτάτῃ πεδιάδῃ καὶ συγκοινωνεῖ μετὰ τῶν Καλαμῶν διὰ σιδηροδρόμου. Ἡ **Ἀνδροῦσα** (870 κατ.). Τὸ **Μελιγαλᾶ** (1,800 κατ.) κωμόπολις ὠραία, εὐφορος καὶ γεωργικὴ, παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Τριπόλεως—Καλαμῶν. Καὶ τὸ **Διαβολίτσιον** (1,000 κατ.) κωμόπολις εὐφορος, παράγουσα ἀφθονον ἔλαιον καὶ παρὰ τὴν ἰδίαν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν.

3) **Ἐπαρχία Πυλίας.** Αὕτη ἔχει πρωτεύουσαν τὴν **Πύλον** (πρότερον **Νεόκαστρον** ἢ **Ναυαρίνον**) (2,100 κατ.), πόλιν παράλιον πλησίον μικροῦ κόλπου. Ἐντὸς τοῦ λιμένος τούτου κατὰ τὸ ἔτος 1827 οἱ στόλοι τῶν τριῶν Μεγάλων Δυνάμεων Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσσίας, κατέστρεψαν τὸν Τουργοαἰγυπτιακὸν στόλον. **Μεθώνιον** (1,670 κατ.). **Κορώνη** (2,730 κατ.) καὶ τὸ **Μαρινάκι**, κώμη μικρὰ ἀλλ' ὄνομαστή, διότι ἐκεῖ ἐφονεύθη ὁ Παπαφλέσσας, ἡρωικῶς ἀγωνιζόμενος κατὰ τῶν Τούρκων.

4) **Ἐπαρχία Τριφυλλίας.** Πρωτεύουσα ταύτης εἶνε ἡ **Κυπαρισσία** (5,800 κατ.), ἡ ὁποία κεῖται ἄνωθεν τῆς ἀκτῆς τοῦ Κυπαρισσιακοῦ κόλπου. Αὕτη παράγει σταφίδα, σίτον, μέλι καὶ βαλάντιον καὶ συνδέεται διὰ σιδηροδρόμου μετὰ τῆς Τριπόλεως, τῶν Καλαμῶν καὶ τοῦ Πύργου. Τὰ **Φιλιατρά** (7,000 κατ.), ἐπὶ πεδιάδῃ καὶ ταφύτου ὑπὸ ἔλαιων καὶ σταφιδαμπέλων. Ἡ **Λιγούδιαστα** (3,000 κατ.) κωμόπολις εὐφορος. Οἱ **Γαργαλιᾶνοι** (6,000 κατ.), ἐπὶ πεδιάδῃ καὶ ταφύτου ὑπὸ ἔλαιων καὶ σταφιδαμπέλων. Ὁ **Σουλιμᾶς** (1,250 κατ.) καὶ τὸ **Ψάρι** (1,700 κατ.), κωμοπόλεις γεωργικαὶ καὶ ποιμενικαὶ.

5) **Ἐπαρχία Ὀλυμπίας.** Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε ἡ Ἄνδριτσαίνα (1,800 κ.), κατὰ τοὺς βορείους πρόποδας τοῦ Λυκαίου, ἔχουσα ἀξιόλογον βιβλιοθήκην καὶ γυμνάσιον. Ἡ Ζοῦρτζα (1,800 κ.), Ἡ Ζαχάρω (1,700 κ.), ἡ Κρέσσινα (2,000 κ.), καὶ ἡ Ἀγουλιτίσα (2,680 κατ.).

Συγκοινωνία. Εἰς τὸν νομὸν τοῦτον ὑπάρχουσι πολλαὶ ἀμαξί-
τοὶ ὁδοί, αἱ ὁποῖαι συνδέουσι τὰς διαφόρους πόλεις καὶ χωρία αὐτοῦ.
Σπουδαιότεραι εἶνε· ἡ τῆς Κυπαρισσίας—Φιλιατρῶν—Πύλου· Κυπα-
ρισσίας—Πύργου, καὶ Ἀνδριτσαίνης—Καρυταίνης. Σιδηροδρομικῶς
δὲ ὁ νομὸς οὗτος συνδέεται διὰ τῆς γραμμῆς Πύργου—Κυπαρισσίας
—Μελιγαλᾶ τῆς γραμμῆς Κυπαρισσίας—Μελιγαλᾶ—Τριπόλεως·
καὶ τῆς γραμμῆς Κυπαρισσίας—Μελιγαλᾶ—Καλαμῶν.

17. Νομὸς Λακωνίας.

Ὅρια. Ὁ νομὸς Λακωνίας κατέχει τὸ νότιον μέρος τῆς Πελο-
ποννήσου καὶ συνορεύει πρὸς Β. μὲ τὸν νομὸν Ἀρκαδίας καὶ πρὸς
Δ. μὲ τὸν νομὸν Μεσσηνίας. Βρέχεται πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ Μεσσηνια-
κοῦ κόλπου, καὶ πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ Λακωνικοῦ κόλπου καὶ πρὸς Α.
ὑπὸ τοῦ Αἰγαίου πελάγους.

Κόλλοι. Ὁ Λακωνικὸς καὶ ὁ Μεσσηνιακός.

Ἀκρωτήρια. Τὸ Ταΐραρον καὶ ἡ Μαλέα.

Ὅρη. Ὁ Πάρον καὶ ὁ Ταΰρετος, ὅστις εἶνε τὸ ὠραιότατον
καὶ ὑψηλότατον βουνὸν τῆς Πελοποννήσου (2,410 μ.), τὸ ὁποῖον προ-
χωρεῖ μέχρι τῆς θαλάσσης, καὶ σχηματίζει τὸ ἀκρωτήριο Ταΐνα-
ρον. Ἐπ' αὐτοῦ ζῶσι καὶ πολλὰ ἄγρια ζῷα, ὡς ἀγριόχοιροι, λύκοι
καὶ δορκάδες.

Πεδιᾶδες. Ἡ τῆς Λακεδαιμόνος, ἣτις εἶνε κατάφυτος ἀπὸ
μορέας, ἐλαίας, πορτοκαλλέας καὶ παράγει δημητριακοὺς καρποὺς
καὶ ὄσπρια. Ἡ τοῦ Ἐλους, ἣτις εἶνε ἐπίσης εὐφορος, παράγουσα
δημητριακοὺς καρποὺς καὶ βάμβακα. Καὶ ἡ τοῦ Ἀσωποῦ (Μολάων),
ἣτις παράγει δημητριακοὺς καρποὺς, ὄσπρια καὶ διαφόρους ὀπώρας,
ἰδίως δὲ σῦκα, εἶνον καὶ ἔλαιον, ἐκ τῶν ὁποίων γίνεται ἐξαγωγή.

Ποταμοί. Ὁ Εἰθρότας, ὅστις πηγάζει ἐκ τοῦ ὄροσίου τῆς
Μεγαλοπόλεως καὶ χύνεται εἰς τὸν Λακωνικὸν κόλπον.

Κλίμα. Τὸ κλίμα τοῦ νομοῦ τὸν μὲν χειμῶνα εἶνε μετρίως
ψυχρὸν καὶ ὑγρινόν, τὸ δὲ θέρος δροσερόν.

Ἔδαφος καὶ προϊόντα. Τὸ ἔδαφος εἶνε κατὰ τὸ πλεῖστον
ὄρεινόν καὶ μόνον μεταξὺ τῶν ὄρεων Πάρνωνος καὶ Ταυγέτου εἶνε πε-
δινόν. Τὰ προϊόντα δὲ τοῦ νομοῦ εἶνε δημητριακοὶ καρποί, ἔλαιον

εξαίρετον, σῦκα, κρόμμου, βαλανίδια, πορτοκάλλια, λεμόνια καὶ μέταξα.

Ἀσχολίαι τῶν κατοίκων. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν, κτηνοτροφίαν, ἀμπελοουργίαν καὶ βομβυκοτροφίαν.

Πολιτικὴ ἐξέτασις. Ὁ νομὸς οὗτος διαιρεῖται εἰς 4 ἐπαρχίας: 1) Λακεδαιμόνος, 2) Γυθείου, 3) Οἰτύλου καὶ 4) Ἐπιδαύρου Λιμηρᾶς.

1) **Ἐπαρχία Λακεδαιμόνος.** Τῆς ἐπαρχίας ταύτης πρωτεύουσα εἶνε ἡ **Σπάρτη** (4,500 κατ.), ἣτις εἶνε πρωτεύουσα καὶ τοῦ νομοῦ· εἶνε πόλις ὠραία καὶ κεῖται παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Εὐρώτα καὶ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας πόλεως Σπάρτης· ἐν αὐτῇ σφίζονται ἐρείπια τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς, τοῦ τάφου τοῦ Λεωνίδου καὶ τοῦ Θεάτρου. Ἡ Σπάρτη εἶνε κατάφυτος ὑπὸ λεμονεῶν, πορτοκαλλεῶν, μορεῶν καὶ κήπων ὠραίων καὶ συγκοινωνεῖ μετὰ τῆς Τριπόλεως δι' ἀμαξιτῆς ὁδοῦ. Ὅχι μακρὰν τῆς Σπάρτης κεῖται ὁ *Μυστραῶς* (600 κατ.), ἄλλοτε πλουσία καὶ μεγάλη πόλις, ἔδρα τῶν δεσποτῶν τοῦ Μορέως καὶ τῶν Παλαιολόγων. Σφίζονται ἀκόμη ἐκεῖ ἀξιόλογοι ναοὶ βυζαντινῆς τέχνης· *Καστανιά* (1,450 κατ.), ἔχουσα μέγαν ἐλαιῶνα· *Γεωργίσιον* (1,700 κατ.), κωμόπολις, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ἀμπελοφυτεῖαν, ἐλαιοφυτεῖαν καὶ γεωργίαν, συγκοινωνοῦσα μετὰ τῆς Σπάρτης δι' ἀμαξιτῆς ὁδοῦ· ἡ *Ἀράχωβα* (1,500 κατ.)· ἡ *Βαμβακοῦ* (950 κατ.)· τὰ *Βρεῦθαινα* (1,100 κατ.)· ὁ *Βρουλιᾶς* (1,200 κατ.)· *Γκορτσά* (1,230 κατ.)· τὸ *Γεράκι* (1,500 κατ.)· ἡ *Ἀναβρυτὴ* (1,280 κατ.), καὶ ἡ *Λεβέτσοβα* (1,830 κατ.)

2) **Ἐπαρχία Γυθείου.** Αὕτη περιλαμβάνει τὴν ἀνατολικὴν κατωφέρειαν τοῦ Ταυγέτου μέχρι Ταινάρου, ἣτις λέγεται *Ἀνατολικὴ Μάνη*. Ἡ ἐπαρχία αὕτη ἔχει πρωτεύουσαν τὸ **Γύθειον** (5,500 κατ.), πόλιν παράλιον μὲ ὠραίαν προκουμάλαν καὶ παρὰ τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως. Τὸ Γύθειον εἶνε καὶ ἐπίνειον τῆς Σπάρτης, μετὰ τῆς ὁποίας συνδέεται δι' ἀμαξιτῆς ὁδοῦ καὶ παράγει ἐλαιον, βαλανίδια καὶ κουκούλια. Ἄλλαι κῶμαι ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ εἶνε ἡ *Πάνιτσα* (900 κατ.)· ἡ *Λάγεια* καὶ ὁ *Πολυάραβος*, ὄνομαστὸς, διότι ἐκεῖ ὁ Ἰβραῆμ ἐνίκηθη ὑπὸ τῶν Λακῶνων.

3) **Ἐπαρχία Οἰτύλου.** Αὕτη περιλαμβάνει ἅπασαν τὴν δυτικὴν κατωφέρειαν τοῦ Ταυγέτου μέχρι Ταινάρου, ἣτις καλεῖται *Δυτικὴ Μάνη*. Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε ἡ **Ἀρεόπολις** (1,000 κατ.), πόλις παράλιος, παράγουσα βαλανίδια καὶ ἐλαιον· ἡ *Οἰτύλος* (1,000 κατ.)· *Καρδαμύλη* (500 κατ.) καὶ *Πύργος* (1,000 κατ.).

4) **Ἐπαρχία Ἐπιδαύρου Λιμηρᾶς.** Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε οἱ **Μολαοὶ** (1600 κατ.), κῶμη κειμένη ἐπὶ ὠραίας τοποθεσίας.

Μορεμβασία (500 κατ.), ἔχουσα μεγαλοπρεπέστατον Βυζαντινὸν ναὸν μετὰ ὠραίων εἰκόνων καὶ πολυτίμων κειμηλίων. **Νεάπολις** (Βάτικα) 1,600 κατ.), κώμη ναυτική, παράγουσα ἄφθονά κρόμμυα.

Συγκοινωνία. Ὁ νομὸς οὗτος ἔχει πολλὰς ἀμαξιτοὺς ὁδοὺς, τῶν ὁποίων σπουδαιότεραι εἶνε αἱ Σπάρτης—Τριπόλεως—Σπάρτης—Καλαμῶν Σπάρτης—Μολάων καὶ Σπάρτης—Γυθείου.

18. Νομὸς Ἀρκαδίας

Ὅρια. Ὁ νομὸς οὗτος κατέχει τὸ κέντρον τῆς Πελοποννήσου καὶ συνορεύει πρὸς Β. μετὰ τοὺς νομοὺς Ἀχαΐας καὶ Ἡλίδος, καὶ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, πρὸς Δ. μετὰ τοὺς νομοὺς Ἀχαΐας καὶ Ἡλίδος καὶ Μεσσηνίας, πρὸς Ν. μετὰ τοὺς νομοὺς Μεσσηνίας καὶ Λακωνίας, καὶ πρὸς Α. μετὰ τὸν νομὸν Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας καὶ μετὰ τὸν Ἀργολικὸν κόλπον.

Κόλποι. Ὁ Ἀργολικός.

Ὅρη. Τὸ Λύγκειον, τὸ Παρθένιον, τὸ Μαίναλον καὶ ὁ Πάρνων.

Μεδικάδες. Ἡ τῆς Μαντινείας καὶ ἡ τῆς Τεγέας, αἵτινες παράγουσι δημητριακοὺς καρποὺς, ὄσπρια, οἶνον, καὶ χασίς ἢ τῆς Μεγαλοπόλεως ἣτις εἶνε ὑψηλὴ καὶ παράγει δημητριακοὺς καρποὺς, ὄσπρια καὶ οἶνον καὶ ἡ τῆς Κυρρουσίας, ἣτις παράγει δημητριακοὺς καρποὺς, χασίς, βάμβακα, ὄσπρια καὶ ἐσπεριδοειδῆ προϊόντα.

Ποταμοί. Ὁ Ἀλφειὸς (κ. Ρουφιᾶς), ὅστις πηγάζει ἐκ τῆς πεδιάδος τῆς Μεγαλοπόλεως καὶ χύνεται εἰς τὸ Ἴόνιον πέλαγος καὶ ὁ Αἰάδων παραπόταμος τοῦ Ἀλφειοῦ.

Κλίμα. Τὸ κλίμα τοῦ νομοῦ εἶνε ψυχρὸν καὶ ὑγιεινὸν εἰς τὰ ὄρεινά μέρη, μετρίως δὲ ψυχρὸν εἰς τὰ πεδινά.

Ἔδαφος καὶ προϊόντα. Τὸ ἔδαφος τοῦ νομοῦ εἶνε κατὰ τὸ πλεῖστον ὄρεινόν καὶ δασῶδες, τὰ δὲ κυριώτερα προϊόντα τοῦ νομοῦ εἶνε δημητριακοὶ καρποί, οἶνος, ἔλαιον, κάνναβις, ὄσπρια καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα.

Ἀσχολίαι τῶν κατοίκων. Οἱ κάταικοι τοῦ νομοῦ ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν, τὴν κτηνοτροφίαν, τὴν βιομηχανίαν, τὴν ὕφαντουργικὴν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς ἐπιστήμας.

Πολιτικὴ ἐξέτασις. Ὁ νομὸς Ἀρκαδίας διαιρεῖται εἰς 4 ἐπαρχίας. 1) Μαντινείας, 2) Μεγαλοπόλεως, 3) Γορτυνίας, καὶ 4) Κυρρουσίας.

1) Ἐπαρχία Μαντινείας. Τῆς ἐπαρχίας ταύτης πρωτεύ-

ουσα εινε ἡ **Τρίπολις** (10,800 κατ.), ἡ ὁποία εἶνε καὶ πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ. Ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἦτο πρωτεύουσα ὅλης τῆς Πελοποννήσου, ἐκυριεύθη δὲ κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη (28 Σεπτεμβρίου 1821) δι' αὐτῆς διέρχεται ὁ ἀπὸ Κορίνθου—Ἀργους εἰς Καλάμας σιδηρόδρομος. Οἱ κάτοικοι τῆς Τριπόλεως ἀσχολοῦνται εἰς τὴν χαλκουργίαν, σιδηρουργίαν, μεταξουργίαν, ὑφαντουργίαν, ἀμπελοφυτεῖαν καὶ γεωργίαν. **Λεβίδιον** (2,500 κατ.). πρὸς Β. τῆς Τριπόλεως. **Τσιπιανά**, ὑπὸ τὸ Ἄρτεμισιον. **Βαλιέτσι**, ὀνομαστὸν χωρίον διὰ τὴν νίκην τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν (1821) **Καλιτζαί** πρὸς Ν. πλησίον τῶν ὁποίων κεῖται ἡ μονὴ τῶν **Καλιτζῶν**, ἔπου συνήλθε κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν ἡ πρώτη γερουσία τῆς Πελοποννήσου.

2) **Ἐπαρχία Μεγαλοπόλεως**. Αὕτη ἔχει πρωτεύουσαν τὴν **Μεγαλόπολιν** (κ. Σινάνον) (1,500 κατ.), ἣτις κεῖται πλησίον τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας **Μεγάλης πόλεως**, πατρίδος τοῦ Φιλοποίμενος καὶ τοῦ ἱστορικοῦ Πολυδίου. **Ἰσαρι** (1,600 κατ.) καὶ **Λεοντάριον** (700 κατ.).

3) **Ἐπαρχία Γορτυνίας**. Ἡ ἐπαρχία αὕτη, ἔχει πρωτεύουσαν τὴν **Δημητσάναν** (2,100 κατ.), ἣτις εἶνε ἐκτισμένη ἐπὶ βουνοῦ, πατρὶς τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως **Γρηγορίου τοῦ Ε'**, τὸν ὁποῖον ἀπηγγόνισαν οἱ Τούρκοι τῷ 1821, καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Πατρῶν **Γερμανοῦ**, ὁ ὁποῖος ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. **Καρότανα** (1,200 κατ.), παρὰ τὸν Ἄλφειόν. **Στεμνίτσα** (2,000 κατ.), **Δαγκάδια** (4,600 κατ.). **Κορτοβάζαινα** (1,200 κατ.). **Βυτίνα** (1,500 κατ.), ἔχουσα γεωργικὸν καὶ ὁικονομικὸν σταθμόν.

4) **Ἐπαρχία Κυνουρίας** (κ. Τσακωνιά). Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε τὸ **Λεωνίδιον** (3,000 κατ.), εἰς τοὺς πρόποδας ἀπὸ κρήνου βουνοῦ, ἀπέχον ἡμίσειαν ὥραν τῆς παραλίας. Τὸ Ἄστρος (1,000 κατ.), παράλιος καὶ λιμὴν τῆς Κυνουρίας. Πλησίον τοῦ Ἄστρου εἶνε ὁ Ἅγιος **Ἰωάννης**, ἐνθα συνήλθεν ἡ δευτέρα ἐθνικὴ συνέλευσις τῶν Ἑλλήνων τῷ 1823. Ἅγιος **Πέτρος** (2,600 κατ.), κωμοπόλις ὀνομασται διὰ τὰς νίκας τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Τούρκων κατὰ τὴν ἐπανάστασιν.

Συγκοινωνία. Ἐν τῷ νομῷ ὑπάρχουσι πολλαὶ ἀμαξιτοὶ ὁδοί, αἱ ὁποῖαι συνδέουσι τὰς κυριωτέρας πόλεις καὶ κώμας αὐτοῦ. Πρὸς τούτοις ὁ σιδηρόδρομος Πειραιῶς—Ἀθηνῶν—Πελοποννήσου, διασχίζει τὸν νομὸν ἐξ Α. πρὸς Δ. καὶ συνδέει τὴν πρωτεύουσαν τοῦ νομοῦ Τρίπολιν μὲ τὴν Μεγαλόπολιν, τὰς Καλάμας καὶ τὴν Κυπαρισσίαν.

Γ' ΝΗΣΟΙ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

α) **Νήσοι εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος.** Εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος κεῖνται αἱ νῆσοι *Εὐβοία, αἱ Βόρειαι Σποράδες καὶ αἱ Κυκλάδες*, αἵτινες ἀνήκουσιν εἰς τὸ βασίλειόν μας ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς του. Καὶ αἱ νῆσοι *Σαμοθράκη, Αἴημος, Ἴμβρος, Λέσβος, Χίος, Ψαρά, Σάμος* κλπ., αἵτινες κατελήφθησαν ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου καὶ στρατοῦ κατὰ τὸν ἐνδοξον πόλεμον τοῦ 1912. Πλὴν τούτων κεῖνται καὶ αἱ λεγόμεναι *Δωδεκάνησοι*, αἱ ὁποῖαι ἔχουσι καταληφθῆ ὑπὸ τῆς Ἰταλίας ὀλίγον χρόνον πρὸ τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου.

19. Νομὸς Εὐβοίας.

Ὁ νομὸς Εὐβοίας ἀποτελεῖται ἐκ τῶν νήσων, *Εὐβοίας, Σκύρου, Σκιάθου, Σκοπέλου, Ἀλονήσου* καὶ τινων ἄλλων μικροτέρων.

Ἡ νῆσος *Εὐβοία* ἐκτείνεται ἀπέναντι τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος. Ἡ μεταξὺ τῆς νήσου καὶ τῆς Στερεᾶς στενὴ θάλασσα καλεῖται *Εὐβοϊκὸς κόλπος*, ὁ ὁποῖος στενοῦται κατὰ τὴν Βοιωτίαν καὶ σχηματίζεται ὁ πορθμὸς τοῦ *Εὐβοίου* γνωστὸς, διότι ἐν αὐτῷ δις τοῦ ἡμερονυκτίου γίνεταί παλίρροια.

Ἡ *Εὐβοία* ἐνοῦται μετὰ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος διὰ κινητῆς σιδηρᾶς γεφύρας, ἥτις εἶνε τοποθετημένη ἐπὶ τοῦ *Εὐβοίου*.

Αἱ νῆσοι *Σκιάθος, Σκόπελος, Σκύρος* καὶ *Ἀλονήσος* ὀνομάζονται *Βόρειαι Σποράδες*, διότι κεῖνται σποράδην ἐν τῷ πελάγει. *Νότιοι δὲ Σποράδες* εἶνε ἡ *Σαλαμίς, ἡ Αἴγινα, τὸ Ἀγκίστριον, ὁ Πόρος, ἡ Ὑδρα* καὶ αἱ *Σπέται*.

Κόλποι. Ὁ *Εὐβοϊκός*.

Ἀκρωτήρια. Ὁ *Γερασιτός*, ὁ *Καφηρεὺς*, τὸ *Κήραιο* καὶ τὸ *Ἀρτεμίσιον*, ὀνομαστὸν διὰ τὴν ἐκεῖ γενομένην ναυμαχίαν τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν (490 π. Χ.).

Ὄρη. Τὸ *Τελέθριον, τὸ Καρδηλί, ἡ Δίφρος*, ὁ *Ὀλυμπος* καὶ ἡ *Ὀχη*.

Πεδιάδες. Ἡ τῆς *Χαλκίδος*, ἥτις εἶνε κατάφυτος ὑπὸ ἀμπέλων καὶ ἄλλων ὀπωροφόρων δένδρων. Καὶ ἡ τοῦ *Ξηροχωρίου*, ἥτις παράγει ἐξαίρετον οἶνον, σίτον, κριθήν, ἀραβόσιτον καὶ καπνόν.

Ποταμοί. Οἱ ποταμοὶ τῆς εἶνε *Χεῖμαρροι, ὁ Αἰλίαντος* καὶ ὁ *Κάλλας*.

Λίμνη. Ἡ *Λυστός*, ἥτις εἶνε μικρά.

Κλίμα. Τὸ κλίμα τῆς Εὐβοίας εἶνε ὑγιεινόν· μετρίως ψυχρὸν τὸν χειμῶνα καὶ ὁροσερὸν τὸ θέρος.

Ἔδαφος καὶ προϊόντα. Τὸ ἔδαφος τῆς νήσου εἶνε κατὰ τὸ πλεῖστον ὄρεινόν, ἐκτὸς μικρῶν μόνον μερῶν, τὰ ὅποια εἶνε πεδινά· τὰ δὲ προϊόντα τοῦ νομοῦ εἶνε οἶνος, ἔλαιον, δημητριακοὶ καρποὶ καὶ ἐπῶραι· τρέφει πολλὰ ζῆα καὶ πρὸ πάντων βοῦς· ἐξάγει δὲ διάφορα ὄρυκτά, μάρμαρα, λιθάνθρακας (λιγνίτην) καὶ λευκόλιθον.

Ἀσχολίαι τῶν κατοίκων. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ναυτιλίαν, τὸ ἐμπόριον, τὴν γεωργίαν, καὶ τὴν κτηνοτροφίαν.

Πολιτικὴ ἐξέτασις. Ὁ νομὸς οὗτος διαιρεῖται εἰς 4 ἐπαρχίας·

1) **Ἐπαρχία Χαλκίδος.** Πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ εἶνε ἡ *Χαλκίς* (10,000 κατ.), πόλις ὠραία καὶ παράλιος, κειμένη παρὰ τὸν πορθμὸν τοῦ Εὐρίπου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑπάρχει σιδηρὰ κινητὴ γέφυρα. *Νέα Ψαρὰ* ἢ *Ἐρέτρια*, πλησίον τῆς ἀρχαίας *Ἐρεϊρίας*, κώμη μικρὰ συνοικισθεῖσα ὑπὸ *Ψαριανῶν* μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς νήσου αὐτῶν κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν. Ἄλλαι κῶμαι εἶνε τὰ *Ψαχνά*, ἢ *Ἁγία Ἄννα* καὶ ἡ *Λίμνη* παρὰ τὸν Εὐβοϊκὸν κόλπον.

2) **Ἐπαρχία Ξηροχωρίου.** Πρωτεύουσα ταύτης εἶνε ἡ *Ἰστιαία* (κ. Ξηροχώριον 3,000 κατ.), παρὰ τὴν εὐφορον πεδιάδα τῆς ἀρχαίας *Ἰστιαιᾶς*, ἣτις παράγει ἐκλεκτὸν οἶνον. Ἄπχει μίαν ὥραν τῆς θαλάσσης καὶ ἔχει ἐπίγειον τοὺς *Ὠρεοὺς* (800 κατ.). *Αἰδηψὸς* (1,000 κατ.), ὀνομαστὴ διὰ τὰ πλησίον αὐτῆς κείμενά θερμὰ ἱαματικά λουτρά.

3) **Ἐπαρχία Κάρυστίας.** Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε ἡ *Κύμη* (3,600 κατ.), ὀνομαστὴ διὰ τὰ ἀνθρακωρυχεῖά της καὶ τὸν λαμπρὸν οἶνον, τὸν ὅποιον παράγει. Ἄλλαι κῶμαι ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ εἶνε τὸ *Ἀυλωνάριον*, τὸ *Ἀλιβερίου*, ἢ *Κάρυστος*, παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς *Ὀχίης* παράγουσα ἐξαίρετον οἶνον καὶ ἐσπεριδοειδῆ καὶ ἡ *Σκῦρος*, ἐν τῇ ὁμωνύμῳ νήσῳ.

4) **Ἐπαρχία Σκόπελου.** Ἡ ἐπαρχία αὕτη περιλαμβάνει τὰς νήσους *Σκόπελον*, *Σκιάθον* καὶ *Ἀλόνησον* καὶ ἄλλας τινὰς μικράς· πρωτεύουσα εἶνε ἡ *Σκόπελος* (4,700 κατ.), ἣτις παράγει ἐκλεκτὸν οἶνον, ἔλαιον καὶ ἀπίδια. Ἄλλη κωμόπολις ἀξία λόγου εἶνε ἡ *Σκιάθος* (3,400 κατ.), ἐν τῇ ὁμωνύμῳ νήσῳ, ἔχουσα λιμένα ἀσφαλῆ· εἶνε δὲ πατρὶς τοῦ ἐξόχου λογογράφου *Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη*.

Συγκοινωνία. Ἐκ τῶν πολλῶν ἀμαξιτῶν ὁδῶν τὰς ὁποίας ἔχει ὁ νομὸς οὗτος, αἱ σπουδαιότεραι εἶνε ἡ τῆς Χαλκίδος—Ἀλιβερίου—Κύμης—Χαλκίδος—Μαντουδίου—Λίμνης καὶ Αἰδηψοῦ—Ξηροχωρίου. Αἱ πρὸς τὸν Εὐβοϊκὸν παράλιαι κωμοπόλεις συγκοινων-

νοῦσι καὶ ἀτμοπλοικῶς διὰ τῶν ἀτμοπλοίων, τὰ ὅποια ἐκ Πειραιῶς μεταβαίνουν εἰς Βόλον· ταῦτα προσεγγίζουν εἰς Ἀλιθέριον, Χαλκίδα, Λίμνην, Αἰδηψὸν καὶ Ὠρεοῦς.

Ἡ Χαλκίς συγκοινωνεῖ καὶ σιδηροδρομικῶς μετὰ τῶν Ἀθηνῶν διὰ διακλαδώσεως τοῦ σιδηροδρόμου Πειραιῶς—Παλαιῶν Συνόρων, ἣ ὅποια εἶνε ἡ διακλάδωσις Σχηματαρίου—Χαλκίδος.

20. Νομὸς Κυκλάδων

Αἱ Κυκλάδες νῆσοι ὀνομάζονται τοιοῦτοτρόπως, διότι σχηματίζουν τρόπον τινὰ κύκλον πέριξ τῆς νήσου Δήλου, ἣ ὅποια ἐθεωρεῖτε ἱερά κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν.

Ὅρος. Ὅρος ἔχει ἐν τῷ Ἀγίῳ ἐν τῇ νήσῳ Νάξῳ.

Κλίμα. Τὸ κλίμα τοῦ νομοῦ Κυκλάδων εἶνε γλυκύτατον καὶ ὑγιεινόν.

Ἔδαφος καὶ προϊόντα. Τὸ ἔδαφος τοῦ νομοῦ εἶνε ὄρεινόν καὶ πετρώδες, μόνον δὲ αἱ μεγαλύτεραι νῆσοι ἔχουσι μικρὰς κοιλάδας καὶ πεδιάδας· τὰ δὲ προϊόντα του εἶνε ἐσπεριδοειδῆ, αἶνος, ἔλαιον, ἔλαιαι καὶ τυρὸς ἐξαιρετος· ὄρυκτὰ δὲ προϊόντα εἶνε ἡ σμύρις, ἡ κιμωλία, ἡ θηραϊκὴ γῆ, ἡ γόφος, τὸ θεῖον, αἱ μυλόπετραι καὶ τὰ μάρμαρα.

Ἀσχολίαι τῶν κατοίκων. Οἱ κάτοικοι τῶν κυκλάδων νήσων ἀσχολοῦνται κυρίως εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν ναυτιλίαν.

Πολιτικὴ ἐξέτασις. Ὁ νομὸς οὗτος διαιρεῖται εἰς 7 ἐπαρχίας· 1) Σύρου, 2) Ἀνδρου, 3) Τήνου, 4) Νάξου, 5) Κέας, 6) Μήλου καὶ 7) Θήρας.

1) **Ἐπαρχία Σύρου.** Αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ τῶν νήσων Σύρου, Μυκόνου, Δήλου καὶ τινων ἄλλων μικρῶν καὶ ἀκατοικήτων. Πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ εἶνε ἡ Ἑρμούπολις (κ. Σύρος 18,000 κατ.), πόλις παράλιος καὶ ἐμπορικωτάτη, ἐκτισμένη εἰς τὰς πλευρὰς βραχῶδους λόφου· ἔχει πολλὰ ἐμπορικὰ καὶ βιομηχανικὰ καταστήματα καὶ ὠραῖον λιμένα. Ἀνωθεν αὐτῆς κεῖται ἡ Ἄνω Σύρος (2,600 κατ.), κατοικουμένη ὑπὸ Ἑλλήνων καθολικῶν τὸ θρήσκευμα. Μύκονος (2,000 κατ.), κωμόπολις κειμένη ἐπὶ τῆς ὀμωνύμου νήσου.

2) **Ἐπαρχία Ἀνδρου.** Αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ τῆς νήσου Ἀνδρου καὶ ἔχει πρωτεύουσαν τὴν κωμόπολιν Ἀνδρον (2,000 κατ.), κειμένην ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας. Ἄλλαι κῶμαι ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ εἶνε τὸ Γαύριον, τὸ Κόρθιον, καὶ ἡ Μεσαριά.

3) **Ἐπαρχία Τήνου.** Αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ τῆς νήσου

Τήνου, καὶ ἔχει πρωτεύουσαν τὴν κωμόπολιν *Τήνον* (2,600 κατ.) ὑπεράνω τῆς πόλεως, ἐπὶ ὠραίας τοποθεσίας, κεῖται ὁ ναὸς τῆς *Ἐδωγγελιστορίας*, εἰς τὸν ὁποῖον ὑπάρχει ἡ θαυματουργὸς εἰκὼν τῆς Θεοτόκου καὶ εἰς τὸν ὁποῖον δύο φορές τὸ ἔτος, τὴν 25 Μαρτίου καὶ τὴν 15 Αὐγούστου, συρρέουσι χιλιάδες προσκυνητῶν ἐκ τῆς ἐλευθέρας καὶ δούλης Ἑλλάδος.

4) **Ἐπαρχία Νάξου.** Αὕτη περιλαμβάνει τὰς νήσους *Νάξου*, *Πάρον* καὶ *Ἀντίπαρον*. Πρωτεύουσα εἶνε ἡ κωμόπολις *Νάξος* (2,600 κατ.), πρὸς τὰ δυτικὰ τῆς νήσου. Ἄλλαι κῶμαι εἶνε ἡ *Ἀλείρανθος* τὸ *Χαλκὶ* καὶ ἡ *Κορωνίς* (κ. Κομμακίη). Τὰ προϊόντα τῶν νήσων *Νάξου*, *Πάρου* καὶ *Ἀντιπάρου* εἶνε μάρμαρα λευκά, τυρός, μυζήθρα καὶ ἄφθονα ἔσπεριδοειδῆ.

5) **Ἐπαρχία Κέας.** Αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ τῶν νήσων *Κέας*, *Κύθου*, *Σέριφου*, καὶ ἄλλων μικρῶν ἔχει πρωτεύουσαν τὴν *Κέαν* (3,000 κατ.), κειμένην ἐπὶ λόφου καὶ παράγουσαν λαμπρὸν οἶνον. Ἡ *Κύθνος* εἶνε γνωστὴ διὰ τὰ θερμὰ ἱαματικά τῆς ὕδατα, ἡ δὲ *Σέριφος* διὰ τὰ μεταλλεῖά τῆς.

6) **Ἐπαρχία Μήλου.** Αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ τῶν νήσων *Μήλου*, *Κιμῳόλου*, *Σίφρου*, *Φολεγάνδρου*, καὶ *Σικίνου*. Ἐχει δὲ πρωτεύουσαν τὴν *Μῆλον* (κ. Πλάκαν, 800 κατ.), ἡ ὁποία κεῖται ἐπὶ τῆς νήσου *Μήλου*. Ἡ *Μῆλος* εἰς τὴν παλαιὰν ἐποχὴν ἦτο πλουσία καὶ πολυάνθρωπος, κατὰ δὲ τὰς γενομένας εἰς αὐτὴν ἀνασκαφάς, ἀνευρέθησαν πολλὰ ἀγάλματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸ ἔξοχον τέχνης ἀγαλμα, «ἡ Ἀφροδίτη τῆς *Μήλου*»

7) **Ἐπαρχία Θήρας.** Αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ τῶν νήσων *Θήρας*, *Θηρασίας*, *Ἴου*, *Ἀμουροῦ* καὶ *Ἀνάφης* πρωτεύουσαν ἔχει τὴν *Θήραν* (1,000 κατ.), ἣτις κεῖται ἐπὶ τῆς νήσου *Θήρας*. Ἡ νήσος αὕτη παράγει λαμπρὸν οἶνον, ἐξάγει θηραϊκὴν γῆν (πορσελάνην) καὶ ἔχει ὑπὸ τὴν θάλασσαν ἐνεργὸν ἠφαιστεῖον. Ἐκ τῶν ἐκρήξεων τοῦ ἠφαιστείου τούτου τῇ 1867—1871, παρήχθησαν αἱ νησίδες *Παλαιὰ Καὶμένη*, *Γεώργιος*, καὶ *Ἀφροέσσα*.

Συγκοινωνία. Ἡ μεταξὺ τῶν νήσων τοῦ νομοῦ συγκοινωνία εἶνε ἀρκοῦντως πυκνὴ, γινομένη δι' ἀτμοπλοίων καὶ ἰστιοφόρων.

21. Νομὸς Λέσβου

Ὁ νομὸς οὗτος ἀποτελεῖται ἐκ τῶν νήσων *Λέσβου*, *Σαμοθράκης*, *Λήμνου*, καὶ *Ἀγίου Ἐδοστρατίου*. Εἰς αὐτὸν ὑπάγονται καὶ αἱ νησοὶ *Ἰμβρος* καὶ *Τένεδος*, ἐφ' ὅσον διαρκεῖ ἡ Ἑλληνικὴ κατοχὴ.

Όρη. Ὁ Ἅγιος Ἡλίας ἐν Λέσβῳ καὶ τὸ Φεγγάρι ἐν Σαμοθράκῃ.

Άγρωτήρια. Μαλέας, Βούρκος καὶ Σίγκρι ἐν Λέσβῳ καὶ Πλάκα καὶ Μούριζουφλος ἐν Λήμνῳ.

Κλίμα. Τὸ κλίμα τοῦ νομοῦ εἶνε γλυκύτετον καὶ ὑγιεινόν.

Ἔδαφος καὶ προϊόντα. Τὸ ἔδαφος τῶν νήσων τοῦ νομοῦ εἶνε μάλλον πεδινόν καὶ μόνον τὸ τῆς Σαμοθράκης εἶνε ὄρεινόν· τὰ προϊόντα δὲ τοῦ νομοῦ εἶνε ἔλαιον, τοῦ ὁποίου γίνεται μεγάλη ἐξαγωγή, σῖκος ἐκλεκτός, σῦκα καὶ διάφοροι ὄπωροι, βαλανίδια, μέταξα, τυρός, δέρματα καὶ προϊόντα ἀλιείας· ἐν δὲ τῇ νήσῳ Ἴμβρῳ ὑπάρχουσι καὶ μεταλλεῖα ἀργυρούχου μολύβδου.

Άσχολίαι τῶν κατοίκων. Οἱ κάτοικοι τοῦ νομοῦ ἀσχολοῦνται εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀμπέλων, ἔλαιων, μωρεῶν καὶ ἄλλων ὀπωροφόρων δένδρων, εἰς τὴν βομβυκοτροφίαν, τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὴν ἀλιείαν· πρὸς τούτοις δὲ ἐν μὲν τῇ Λέσβῳ εἰς τὴν σαπυνοποιίαν, ἐν δὲ τῇ Σαμοθράκῃ εἰς τὴν ἀνθρακοποιίαν.

Πολιτικὴ ἐξέτασις. Ὁ νομὸς οὗτος διαιρεῖται εἰς 5 ἐπαρχίας. 1) Μιτυλήνης, 2) Πλωμαρίου, 3) Μολύβδου, 4) Λήμνου καὶ 5) Σαμοθράκης.

1) **Ἐπαρχία Μιτυλήνης.** Ἡ Λέσβος εἶνε ἡ μεγαλύτερα ἐξ ὄλων τῶν νήσων τοῦ νομοῦ ἔχουσα (140,000 κατ.). Διαμελίζεται ἐκ νότου ὑπὸ δύο κόλπων Καλλονῆς καὶ Βέρας καὶ εἶνε κατάφυτος καὶ εὐφωρωτάτη, παράγουσα οἶνον, ἔλαιον, σῦκα καὶ διαφόρους ὄπωρους. Αὕτη εἶνε πατρὶς τῶν φιλοσόφων καὶ ποιητῶν Πιπτακοῦ, Ἀλκαίου καὶ τῆς Σαλφοῦς. Πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ εἶνε ἡ Μιτυλήνη, κειμένη κατὰ τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς νήσου Λέσβου· εἶνε δὲ ἐμπορικὴ καὶ βιομήχανος πόλις, ἔχουσα γυμνάσιον, πρωτοδικεῖον καὶ 20,000 κατοίκους.

2) **Ἐπαρχία Πλωμαρίου.** Αὕτη ἔχει πρωτεύουσαν τὸ Πλωμάριον, πόλιν εὐφωρωτάτην μὲ 10,000 κατ. Σκόπελος, κωμόπολις εὐφορος καὶ Ποταμός, κωμόπολις εὐφορος καὶ παράλιος.

3) **Ἐπαρχία Μολύβδου.** Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε ὁ Μόλυβδος (1,500 κατ.), κωμόπολις, παράλιος, ναυτικὴ καὶ εὐφορος. Ἐρεσός (2,000 κατ.), κώμη εὐφορος, παρὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἐκ Ψαρῶν Παπανικολῆς ἐπυρπόλησε τῷ 1821 μίαν Τουρκεϊκὴν φρεγάταν. Καλλονὴ (1,500 κατ.), κωμόπολις εὐφωρωτάτη. Ἀχυρών (1,000 κατ.). Πλησίον τῆς Λέσβου κεῖνται τὰ Μοσχονήσια, 29 μικρὰ νῆσοι καλούμενοι νῆσοι τῆς Ἐκάτης, καὶ 3 μικρὰ ἀκατοίκητοι, καλούμεναι Ἄργινοῦσαι.

4) **Ἐπαρχία Λήμνου.** Αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ τῶν νήσων

Λήμιου καὶ *Ἁγίου Εὐσταθίου*. Ἡ νῆσος *Λήμιος* εἶνε μεγάλη, ἀλλὰ χαμηλὴ καὶ ἔχει ὄρη χαμηλὰ καὶ γυμνά· αὕτη ἔχει μέγαν καὶ ἀσφαλὴ λιμένα, τὸν *Μοῦδρον*, ἐν τῷ ὁποίῳ διέμενον ὁ Ἑλληνικὸς στόλος κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου, ὅπως φυλάττη τὸν Τουρκικὸν στόλον ἐντὸς τοῦ Ἑλλησπόντου. Ἐπ' αὐτῆς κεῖται ἡ πόλις *Κάστρον* (3,000 κατ.), ἣτις εἶνε πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας, παράλιος καὶ ναυτικὴ. *Μοῦδρος* (2,000 κατ.), κωμόπολις, πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ λιμένος *Μοῦδρου*. *Ἁγιος Εὐσταθίος*, κωμόπολις εὐφορος καὶ ναυτικὴ, κειμένη ἐπὶ τῆς νήσου Ἁγίου Εὐσταθίου.

5) **Ἐπαρχία Σαμοθράκης.** Αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ τῆς νήσου *Σαμοθράκης*, ἣτις καλύπτεται ὑπὸ δασυδῶν ὄρεων καὶ εἶνε ἐντελῶς ἀλλιμενος. Πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας εἶνε ἡ πόλις *Σαμοθράκη*, ἔχουσα 5,000 κατοίκους ἀσχολουμένους εἰς τὴν ναυτιλίαν, τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὴν ἀνθρακωποιίαν. Εἰς τὸν νομὸν τοῦτον ὑπάγονται καὶ αἱ νῆσοι *Ἰμβρος* καὶ *Τένεδος*, ἐφ' ὅσον διαρκεῖ ἡ Ἑλληνικὴ κατοχή. Ἡ νῆσος *Ἰμβρος* εἶνε ὀνομαστή, διότι κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον συνεκροτήθησαν πλησίον αὐτῆς δύο ναυμαχίαι, 3 Δεκεμβρίου 1912 καὶ 5 Ἰανουαρίου 1913, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ὑπὸ τὸν ναύαρχον *Παῦλον Κουντουριώτην*, ἐνίκησε τὸν Τουρκικὸν στόλον. Πόλις ἀξία λόγου ἐν τῇ νήσῳ εἶνε τὸ *Κάστρον*. Οἱ κάτοικοι δὲ τῆς ἑλλης νήσου ἀνέρχονται εἰς 10,000 κατοίκους. Ἡ νῆσος *Τένεδος* εἶνε παρὰ τὴν ἔξοδον τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ παράγει ἐξαίρετον οἶνον. Αὕτη ἔχει περὶ τὰς 7,000 κατοίκους καὶ κωμόπολιν ἀξίαν λόγου τὴν *Τένεδον* πρὸς Β. τῆς νήσου. Ἡ νῆσος *Λέσθος* κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου τῇ 8 N)βρίου 1912.

22. Νομὸς Χίου.

Ὁ νομὸς *Χίου* ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν νήσον *Χίου*, ἀπὸ τὴν μικρὰν νήσον *Ψαρὰ* καὶ τὰς *Οἰνούσας*.

Κόλπος ἡ νῆσος δὲν ἔχει, ἔχει ὅμως μικροὺς ὄρμους, εἰς τοὺς ὁποίους καταφεύγουσι τὰ πλοῖα καὶ ἀγκυροβολοῦσι ἐν καιρῷ τρικυμίας.

Ὄρη. Τὸ *Παλιναῖον* καὶ ὁ *Αἶπος*.

Κλίμα. Τὸ κλίμα τῆς νήσου εἶνε μέτριον τὸν χειμῶνα καὶ ὀροσερώτατον τὸ θέρος.

Ἔδαφος καὶ προϊόντα. Τὸ ἔδαφος τῆς νήσου εἶνε ὀρεινὸν καὶ πετρώδες πρὸς Β. Πρὸς Ν. εἶνε πεδινόν, εὐφρωτάτον καὶ κατάφυτον, τὰ δὲ προϊόντα τῆς εἶνε ἄφθονα ἐσπεριδοειδῆ, ἔλαιον, σῦκα,

ἐκλεκτός οἶνος, μέλι, ἀμύγδαλα καὶ μαστίχα, ἥτις παράγεται ἀπὸ εἰδός τι σχοίνου μαστιχοφόρου. Ἐν τῇ νήσῳ ὑπάρχουσι καὶ μεταλλεῖα χαλκοῦ, λιγνίτου, σιδήρου καὶ μαρμάρων.

Ἀσχολίαι τῶν κατοίκων. Οἱ κάτοικοι τῆς νήσου Χίου διακρίνονται εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν φιλομάθειαν. Ἐκ τῆς νήσου Χίου κατήγοντο ὁ σοφὸς Ἀδαμάντιος Κοραῆς, καὶ ὁ Ἐθνικὸς εὐεργέτης Ἀνδρέας Συγγρός. Ἀσχολοῦνται δὲ οἱ κάτοικοι τῆς νήσου εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν ἐσπεριδοειδῶν, τῶν ἀμπέλων, ἐλαιῶν καὶ ἄλλων ὀπωροφόρων δένδρων. Ἐπίσης εἰς τὸ ἐμπόριον τῆς μαστίχης. Ἡ νήσος Χίος κατεστράφη τῷ 1822 ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ τῷ 1881 ὑπὸ φοβεροῦ σεισμοῦ.

Πολιτικὴ ἐξέτασις. Ὁ νομὸς οὗτος ἔχει μίαν ἐπαρχίαν. Πόλεις. Ἡ Χίος (15,000 κατ.), ἥτις εἶνε πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ καὶ ἔδρα Μητροπολίτου καὶ καθολικοῦ ἐπισκόπου. Ἔχει Εἰρηνοδικεῖον, Πρωτοδικεῖον, πολλὰ ἐλληνικὰ σχολεῖα, γυμνάσιον μετὰ πλουσίας βιβλιοθήκης, νοσοκομεῖα καὶ μεγάλην βιομηχανίαν κατεργασίας δερμάτων. Κωμοπόλεις ἐν τῇ νήσῳ εἶνε αἱ Καρναί, ἡ Κολοκυθιά, ἡ Καρδαμύλη (6,500 κατ.), ἡ Βολισσός (2,500 κατ.), τὸ Λιθί, Μπεσιτά, Καλαμιωτή (1,500 κατ.), καὶ Νένητες (2,500 κατ.). Ἡ Χίος κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ τῇ 17 Νοεμβρίου 1912, ἡ δὲ Τουρκικὴ φρουρὰ ἀποτελουμένη ἐκ 2,000 ἀνδρῶν παρεδόθη εἰς τοὺς Ἕλληνας τῇ 20 Δεκεμβρίου.

ΒΔ. τῆς Χίου εἶνε ἡ νήσος Ψαρά, ἥτις εἶνε μικρὰ καὶ πετρώδης, ἀλλ' ἐνδοξὸς διὰ τὸ γενναῖόν της ναυτικὸν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Τὰ Ψαρὰ κατεστράφησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων τῇ 22 Ἰουνίου 1824. Τὰ Ψαρὰ εἶνε πατρὶς τοῦ ἐνδόξου ναυάρχου Κανάρη, ὅστις κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῷ 1821 πολλάκις ἐνίκησε τὸν Τουρκικὸν στόλον καὶ πολλὰ πλοῖα Τουρκικὰ ἐπυρπόλησε. Οἱ ὀλίγοι σημερινοὶ κάτοικοι τῶν Ψαρῶν ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ἄλιεϊαν καὶ σπογγαλιεϊαν.

23. Νομὸς Σάμου.

Ὁ Νομὸς Σάμου περιλαμβάνει τὴν νήσον Σάμον, τὴν Ἰκαρίαν, τοὺς Φούρρους καὶ τὸ Καστελλόριζον. Ἡ Σάμος κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου καὶ στρατοῦ τῇ 2 Μαρτίου 1913.

Ὅρη. Ὁ Κερακετεὺς (1,440 μ.) καὶ Ἄμπελος (1,000 μ.).

Κλίμα. Τὸ κλίμα τῆς νήσου εἶνε εὐκρατον καὶ ὑγιεινόν.

Ἔδαφος καὶ προϊόντα. Τὸ ἔδαφος τῶν νήσων εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὄρεινόν, ἔχουσιν ὅμως αὐταὶ πολλὰς πεδιάδας καὶ κοιλάδας εὐφωρωτάτας, τὰ δὲ προϊόντα αὐτῶν εἶνε ἐσπεριδοειδῆ, βράμβας, μέταξα, σῦκα, ἔλαιον, οἶνος, καπνός, σταφίς καὶ δέρματα.

Ἀσχολίαι τῶν κατοίκων. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν ἐσπεριδοειδῶν, τοῦ βάμβακος, τῶν ἐλκιδῶν, τῶν ἀμπέλων, εἰς τὴν μεταξοσκωληκτροφίαν, εἰς τὴν κτηνοτροφίαν, τὴν κατεργασίαν τῶν δερμάτων (βυρσοδεψικὴν), εἰς τὴν καπνοφυτείαν, εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν σιγαρέττων καὶ τὸ ἐμπόριον, τὸ ὅποιον εἶνε πολὺ ἀνεπτυγμένον, ἰδίως τὸ ἐξαγωγικόν, διότι διὰ τῶν λιμένων τῆς ἠ Σάμος κατ' ἔτος ἐξάγει περὶ τὰ 3 ἑκατομ. ὀκάδων οἴνου, περὶ τὰ 5 ἑκατομ. ὀκάδ. σταφίδος καὶ περὶ τὸ 1,500,000 ὀκάδων ἐλαίου, ὡς καὶ μεγάλας ποσότητας σιγαρέττων καὶ δερμάτων.

Πολιτικὴ ἐξέτασις. Ὁ νομὸς οὗτος διαιρεῖται εἰς δύο ἐπαρχίας: 1) Σάμου καὶ 2) Ἰκαρίας.

1) **Ἐπαρχία Σάμου.** Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε ὁ Λιμὴν Βαθέος (7,000 κατ.), ὅστις εἶνε καὶ πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ. Ἡ πόλις Λιμὴν Βαθέος κεῖται εἰς τὸ βάθος ἀσφαλοῦς λιμένος καὶ ἔχει εἰρηνοδικεῖον, πρωτοδικεῖον, πολλὰ ἐλληνικὰ σχολεῖα καὶ γυμνάσιον (Πυθαγόρειον). Βαθὸν (5,000 κατ.), πλησίον τῆς πόλεως Λιμένος. Χώρα (2,000 κατ.), πλησίον τῆς ὁποίας ἔκειτο ἡ ἀρχαία πρωτεύουσα Σάμος, πατρίς τοῦ φιλοσόφου Πυθαγόρου. Τηγάρι (2,000 κατ.), κωμόπολις ἔχουσα λιμένα ἀσφαλῆ καὶ εἰρηνοδικεῖον. Μυτιληνοὶ (5,000 κατ.), πολίχνη, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν. Καρλόβασι (5,000 κατ.), πολίχνη, ἔχουσα εἰρηνοδικεῖον καὶ συνδεομένη μετὰ τῆς κωμοπόλεως Βαθέος δι' ἀμαξιτῆς ὁδοῦ. Μαραθόκαμπος (4,000 κατ.). Πύργος (1,500 κατ.), κωμόπολις γεωργικὴ.

2) **Ἐπαρχία Ἰκαρίας.** Αὕτη κεῖται πρὸς Δ. τῆς Σάμου. Ὁ πληθυσμὸς τῆς ἀνέρχεται εἰς 18,000 κατ., καὶ ἐξάγει ξυλείαν καὶ ἄνθρακας. Εἰς τὸν νομὸν Σάμου ὑπάγεται καὶ ἡ νῆσος Καστελλόριζον, ἣτις ἔχει πληθυσμὸν περὶ τὰς (10,000 κατ.), ἀσχολουμένων εἰς τὴν ναυτιλίαν. Οἱ κάτοικοι τοῦ Καστελλορίζου κατὰ τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν Τούρκων τῷ 1912 ἐκήρυξαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των καὶ τὴν ἐνωσίαν των μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ὑπὸ τῆς ὁποίας σήμερον διοικοῦνται. Αἱ νῆσοι Ρόδος, Κάσσος, Κάρπαθος, Ἀστυπάλαια, Κῶς, Κάλυμνος, Λέρος καὶ ἄλλαι τινὲς εἶνε Ἑλληνικαί, ἀλλ' ἤδη εὐρίσκονται ὑπὸ τὴν Ἑλληνικὴν κατοχὴν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰταλοτουρκικοῦ πολέμου.—Περὶ τούτων θὰ μάθωμεν βραδύτερον (Μ. Ἀσία).

Κ Ρ Η Τ Η

(350,000 κατ.)

Ἡ ἡρωϊκὴ νῆσος Κρήτη ἐκτείνεται μετὰ τοῦ Λιβυκοῦ πελάγους καὶ εἶνε μετὰ τὴν Κύπρον ἡ πρώτη κατὰ τὸ μέγεθος Ἑλληνικὴ νῆσος.

Κόλποι. Ὁ τῆς Κισσάμου, ὁ τῶν Χαρίων, ὁ τῆς Σούδας, ὁ τοῦ Ἀλμυροῦ (Ἀμφιμαλλικός), ὁ τοῦ Μιραμπέλλου καὶ ὁ τῆς Σητείας πρὸς τὸ Κρητικὸν πέλαγος καὶ ὁ τῶν Σφακίων εἰς τὸ Λιθυκόν.

Λιμένες. Ὁ τοῦ Καστελλίου, ὁ τῆς Σούδας, ὅστις εἶνε ἀσφαλίστατος, ὁ τῆς Σπιναλόγγας εἰς τὸ Κρητικὸν πέλαγος καὶ ὁ τῶν Σφακίων εἰς τὸ Λιθυκόν.

Ἀκρωτήρια. Ὁ Κίμαρος, (Βοῦζα), τὸ Ψάκον, τὸ Κόβαμον, τὸ Δρέπανον, τὸ Ζεφύριον, καὶ τὸ Σαμόνιον, ἐν τῷ Κρητικῷ πελάγει, καὶ ὁ Λισση (Λίθυνας) ἐν τῷ Λιθυκῷ πελάγει.

Ὅρη. Τὰ Λευκὰ (Μαδάρες 2,435 μ.), κατάφυτα ἐκ καστανεῶν. Ἡ Ἰδη (Ψηλορείτης 2,500 μ.). Καὶ ἡ Αἰκτη (Λασηθι 2,155 μ.), εἰς τὴν ὁποίαν κατὰ τὴν μυθολογίαν ἐγεννήθη ὁ Ζεὺς.

Πεδιάδες. Μεταξὺ τῶν ὁρέων τῆς Κρήτης καὶ τῆς θαλάσσης ἐξαπλοῦνται πεδιάδες εὐφορώταται, τῶν ὁποίων μεγίστη εἶνε ἡ κατὰ τὸ μέσον τῆς νήσου καὶ πρὸς Ν. πεδιάς τοῦ Μεσσαροῦ παράγουσα ἀφθότους δημητριακοὺς καρπούς. Εἰς τὰς πεδιάδας αὐτὰς καλλιεργεῖται ἐπίσης ἡ ἀμπελοῦς, ἡ ἐλαία, αἱ λεμονεαὶ καὶ αἱ πορτοκαλλεαὶ.

Ποταμοί. Ὁ Ἰάροδανος (Πλατανιάς), ὅστις πηγάζει ἐκ τῶν Λευκῶν ὁρέων καὶ χύνεται εἰς τὸ Κρητικὸν πέλαγος. Καὶ ὁ Καταρράκτης (Ἀναποδάρης) ὅστις πηγάζων ἐκ τῆς Δίκτης, διαρρέει τὴν πεδιάδα τοῦ Μεσσαροῦ καὶ χύνεται εἰς Λιθυκὸν πέλαγος.

Κλίμα. Τὸ κλίμα τῆς νήσου εἶνε γλυκὺ καὶ ὑγιεινόν.

Ἔδαφος καὶ προϊόντα. Τὸ ἔδαφος τῆς Κρήτης εἶνε ὀρεινὸν τὸ πλεῖστον, ἀλλ' εὐφορώτατον προϊόντα δέ, τὰ ὁποῖα παράγει εἶνε ἔλαιον, σάπων, τυρός, βαλανίδια, κάστανα, πορτοκάλια, λεμόνια, καὶ ἄλλαι ὀπώραι.

Κάτοικοι καὶ ἀσχολίαι αὐτῶν. Οἱ κάτοικοι τῆς νήσου εἶνε Ἕλληνες ὀρθόδοξοι πλὴν 30,000, οἵτινες εἶνε μωαμεθανοὶ τὸ θρήσκευμα καὶ κατοικοῦσιν ἰδίως εἰς τὰς πόλεις Χαρία, Ρεθύμνον καὶ Ἡράκλειον. Οἱ Κρήτες εἶνε ἄνδρες γενναῖοι καὶ φιλελεύθεροι, διὰ τοῦτο δὲ πολλάκις ἐπανεστάτησαν κατὰ τῶν Τούρκων, μέχρις ὅτου κατὰ τὸ ἔτος 1898 ἀνεκηρύχθη ἡ νήσος αὐτῶν αὐτόνομος πολιτεία. Μετὰ τὸν Βαλκανοτουρκικὸν πόλεμον παρεχωρήθη διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ κάτοικοι τῆς νήσου ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν, τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὸ ἐμπόριον.

Πολιτικὴ ἐξέτασις. Ἡ νήσος διαιρεῖται εἰς 4 νομοὺς 1) Χαρίων, 2) Ρεθύμνης, 3) Ἡρακλείου, καὶ 4) Λασηθίου.

24. Νομός Χανίων.

Ὁ νομὸς οὗτος διαιρεῖται εἰς τὰς ἐπαρχίας *Κυδωνίας*, *Κισσάμου*, *Σελίνου* καὶ *Ἀποκορώνου*.

Πόλεις. *Τὰ Χανιά* (22.000 κατ.), πόλις παράλιος καὶ ἐμπορικὴ καὶ πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ καὶ τῆς ἐπαρχίας· αὕτη ἔχει γυμνάσιον, παρθεναγωγεῖον, δικαστήρια καὶ ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον. *Προάστειον τῶν Χανίων* εἶνε ἡ ὠραία *Χαλέπα* (2,000 κατ.). *Καστέλιον Κισσάμου*, κωμόπολις παράλιος μὲ 2,000 κατ. *Κάνταδος*, κωμόπολις εὐφορος. *Γεωργούπολις*, πρῶτην Ἀλμυρὸς, μετονομασθεῖσα οὕτω πρὸς τιμὴν τοῦ πρῶτην Ἀρμοστοῦ τῆς Κρήτης βασιλοπαιδὸς *Γεωργίου*, ἔχουσα 2,000 κατοίκους. *Βάμος*, κωμόπολις εὐφορωτάτη καὶ πλουσία.

25. Νομός Ρεθύμνης.

Ὁ νομὸς οὗτος διαιρεῖται εἰς τὰς ἐπαρχίας *Ρεθύμνης*, *Μυλοποτάμου*, *Ἀμασίου*, *Ἀγίου Βασιλείου* καὶ *Σφακιῶν*.

Πόλεις. Ἡ *Ῥεθύμνος* (10,000 κατ.), πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ, πόλις παράλιος, ἔχουσα γυμνάσιον, δικαστήρια καὶ ἐργοστάσιον σαπωνοποιίας. Πλησίον αὐτῆς κεῖται ἡ περίφημος *Μονὴ τοῦ Ἀρκαδίου* ἐντὸς τῆς ὁποίας κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866 εἶχον ἐγκλεισθῆ πολλοὶ Χριστιανοί, οἵτινες πολιορκούμενοι ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ μὴ θέλοντες νὰ παραδοθῶσιν, ἔθεσαν πῦρ εἰς τὴν πυρίτιδα καὶ ἀνετινάχθησαν εἰς τὸν ἀέρα ὁμοῦ μὲ τοὺς εἰσελθόντας Τούρκους. *Τὰ Ἀνώγεια*, κωμόπολις ὄρεινὴ καὶ εὐφορος. *Τὸ Ἀτσικόπουλον* (1,000 κατ.) καὶ *τὰ Σφακιά*, κώμη παράλιος.

26. Νομός Ἡρακλείου.

Ὁ νομὸς οὗτος διαιρεῖται εἰς τὰς ἐπαρχίας *Τεμένους*, *Μαλεβυζίου*, *Πυργιωτίσσης*, *Καινουρίου*, *Μονοφατίου* καὶ *Πεδιάδος*.

Πόλεις. *Τὸ Ἡράκλειον* (26,500 κατ.), πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ, πόλις παράλιος καὶ ἐμπορικὴ. ἔχει γυμνάσιον, διδασκαλεῖον, παρθεναγωγεῖον, δικαστήρια καὶ λαμπρὸν ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον. Πλησίον τοῦ Ἡρακλείου σφίζονται τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως *Κνωσοῦ*, πρωτεύουσας τοῦ βασιλέως *Μίνωος*, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀνευρέθησαν πρὸ ὀλίγων ἐτῶν διάφορα ἀντικείμενα μεγάλης ἀρχαιολογικῆς ἀξίας. Ἡρὰ τὴν Κνωσὸν εὐρίσκεται καὶ ὁ μυθολογούμενος *Λαβύρινθος* ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἔζη ὁ *Μινώταυρος*, τὸν ὁποῖον ἐφόνευσεν

ὁ Θηρεύς. Ἀρχάναι (2,600 κατ.), κωμόπολις εὐφορος καὶ πλουσία.
Ἅγιος Μύρων καὶ Κρουσόνας, κωμοπόλεις εὐφοροί. Πλάτανος κω-
μόπολις γεωργική. Πύργος, Χάρακας καὶ Ἐπισκοπή, κωμοπόλεις
εὐφοροί.

27. Νομὸς Λασηθίου.

Ὁ νομὸς οὗτος διαιρεῖται εἰς τὰς ἐπαρχίας Λασηθείου, Βιάνου,
Ἱεράπετρας, Μιραμπέλου καὶ Σητείας.

Πόλεις. Ἡ Νεάπολις (3,000 κατ.), πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ,
ἔχουσα γυμνάσιον καὶ ἐπίνειον τὸν ἅγιον Νικόλαον. Ἄλλαι κώμαι
εἶνε ἡ Κροισιά (2,700 κ.), ἡ Ἱεράπετρα (2,500 κ.), ἡ Σητεία, παρά-
λιος καὶ ἐμπορικὴ καὶ ἡ Σπιναλόγγα.

β') Νῆσοι εἰς τὸ Ἰόνιον πέλαγος.

Εἰς τὸ Ἰόνιον πέλαγος κεῖνται αἱ λεγόμεναι Ἰόνιοι νῆσοι ἢ ἐπιτά-
νησος, διότι αἱ μεγαλύτεραι ἐξ αὐτῶν εἶνε ἐπτὰ, ἧτοι ἡ Κερκύρα, ὁ
Παξοί, ἡ Λευκάς, ἡ Ἰθάκη, ἡ Κεφαλληνία, ἡ Ζάκυνθος καὶ τὰ
Κύθηρα, τὰ ὅποια ὡς ἐμάθομεν, ὑπάγονται διοικητικῶς εἰς τὸν νο-
μὸν Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας.

Αἱ νῆσοι αὗται κατὰ διαφόρους καιροὺς περιῆλθον εἰς τὴν κατοχὴν
διαφόρων λαῶν, ὡς Ἑνετῶν, Γάλλων καὶ ἄλλων, καὶ τῷ 1814 περιῆλ-
θον εἰς τὴν κατοχὴν τῶν Ἀγγλῶν, οἵτινες μόλις ἦλθον εἰς τὴν Ἑλ-
λάδα ὁ ἀείμνηστος βασιλεὺς ἡμῶν Γεώργιος, τὰς παρεχώρησαν εἰς
τὴν Ἑλλάδα (1863). Αἱ Ἰόνιοι νῆσοι διαιροῦνται εἰς τρεῖς νομοὺς.
1) Κερκύρας, 2) Κεφαλληνίας καὶ 3) Ζακύνθου.

28. Νομὸς Κερκύρας.

Ὁ νομὸς οὗτος ἀποτελεῖται ἐκ τῶν νήσων Κερκύρας, Παξῶν,
Ἀντιπάξου, Λευκάδος καὶ τινῶν ἄλλων μικρῶν καὶ κεῖται εἰς τὸ
ΒΔ. μέρος τῆς Ἑλλάδος.

Κόλποι. Ὁ τῆς Κερκύρας.

Ἀκρωτήρια. Ἡ Λευκίμμη, ἡ Ἀμφίπαγος, καὶ τὸ Φαλακρὸν
ἐν Κερκύρα· ἐν δὲ τῇ Λευκάδι ὁ Λευκάτας.

Ὅρη. Ἡ Ἰστώνη, τῆς ὁποίας, ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ ὀνομάζε-
ται Παντοκράτωρ (915 μ.).

Κλίμα. Τὸ κλίμα τοῦ νομοῦ εἶνε γλυκύτατον, καὶ ἰδίως τῆς
νήσου Κερκύρας, καὶ λίαν ὑγιεινόν.

Ἔδαφος καὶ προϊόντα. Τὸ ἔδαφος τῶν νήσων, ἐκ τῶν ὁποίων ἀποτελεῖται ὁ νομὸς, εἶνε κατὰ τὸ πλεῖστον ὄρεινόν, ἀλλ' ἔχει καὶ μικρὰς πεδιάδας καταφύτους καὶ θελκτικὰς τὰ κυριώτερα δὲ προϊόντα εἶνε οἶνος, σταφίς, ὀπώραι καὶ ἐξαιρετον ἔλαιον.

Ἀσχολίαι τῶν κατοίκων. Οἱ κάτοικοι τοῦ νομοῦ ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν, τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν, τὴν ναυτιλίαν καὶ τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀμπέλων.

Πολιτικὴ ἐξέτασις. Ὁ νομὸς οὗτος διακίρεται εἰς 3 ἐπαρχίας 1) *Κερκύρας*, 2) *Παξῶν*, καὶ 3) *Λευκάδος*.

1) **Ἐπαρχία Κερκύρας.** Ἡ ἐπαρχία αὕτη ἔχει πρωτεύουσαν τὴν *Κέρκυραν* (20,000 κατ.), ἡ ὁποία εἶνε καὶ πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ. Εἶνε πόλις ὠραία καὶ ἐμπορικὴ ἔχει λιμένα εὐρύχωρον, ὠραίας πλατείας, ἐν μιᾷ τῶν ὁποίων ὑπάρχει ὁ ἀνδριὰς τοῦ πρώτου Κυβερνήτου μας Ἰωάννου Καποδιστρίου, φρούρια ἐνετικά, βασιλικὸν ἀνάκτορον, πολλὰ φιλανθρωπικὰ καταστήματα, ὡς νοσοκομεῖον, πτωχοκομεῖον, ὄρφανοτροφεῖον, φρενοκομεῖον καὶ πολλὰ βιομηχανικὰ καταστήματα, ὡς ἐπιπλοποιεῖα, ἐργοστάσια στεατικῶν κηρίων, ἀλεξιθεροχίων καὶ ἄλλα. Πρὸς τούτοις ἔχει μαγευτικὰς ἐξοχὰς καὶ πολλοὺς ναοὺς, τῶν ὁποίων σπουδαιότερος εἶνε ὁ τοῦ Ἁγίου Σπυριδωνοῦ, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὐρίσκεται τὸ λείψανον τοῦ Ἁγίου.

Τὰ ἀξιολογώτερα προάστεια εἶνε τὸ *Μαρτοῦκι* (3,500 κατ.), ἡ *Γαρίτσα* (2,500 κατ.) καὶ ὁ Ἁγιος *Ρόκος* (2,500 κατ.). Ἄλλαι κῶμαι ἐν τῇ νήσῳ εἶνε ὁ *Ποταμὸς* (1,800 κατ.). Τὸ *Σκριπερόν* (1,000 κατ.). Οἱ *Καρουσάδες* (1,330 κατ.). Ἡ *Περίθεια* (1,000 κατ.). Οἱ *Μαγουλάδες* (1,000 κατ.). Οἱ *Γιαννάδες* (1,200 κατ.). Οἱ *Καστελλάνοι* (800 κατ.). Τὸ *Γαστοῦρι* (1,200 κατ.), ὅπου κεῖται τὸ Ἁχίλλειον, ἡ ὠραισιτάτη ἔπαυλις τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Γουλιέλμου τοῦ Β' καὶ ἡ *Λευκίμμη* (Πεντάχωρον 4,140 κατ.). Αἱ νῆσοι Ὀθωνοὶ (800 κατ.), Ἐρικοῦσα (520 κατ.) καὶ *Μαθρόκη* εἶνε μικραὶ καὶ ὄρειναί.

Ἐπαρχία Παξῶν. Αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ τῶν νήσων *Παξῶν* καὶ Ἀντιπάξου, αἵτινες παράγουσιν ἀμύγδαλα καὶ τὸ ἐκλεκτότερον ἔλαιον τῆς Ἑλλάδος. Πρωτεύουσα εἶνε ἡ κωμόπολις *Γαῖος* (500 κατ.), ἐπὶ τῆς νήσου Παξῶν.

3) **Ἐπαρχία Λευκάδος.** Αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ τῶν νήσων *Λευκάδος*, *Τάφου* καὶ τινων ἄλλων μικρῶν. Ἡ νήσος *Λευκὰς* κεῖται πλησίον τῆς Ἀκαρνανίας καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν ἦτο ἠνωμένη μετ' αὐτῆς διὰ στενοῦ ἰσθμοῦ τὸν ὁποῖον ἀπέκοψαν οἱ Κορίνθιοι καὶ μετέβαλον εἰς πορθμόν· ὁ πορθμὸς οὗτος σήμερον εἶνε πολὺ ἀδαθής. Πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας εἶνε ἡ *Λευκὰς* (5,500 κατ.), πόλις παρά-

λιος, υποφέρουσα ἐκ σεισμῶν. Εἰς τὸ νότιον μέρος τῆς πόλεως κείνται αἱ ἀλυκαὶ τῆς Λευκάδος, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξάγεται ἀφθονον ἄλας. Ἡ *Καρὰ* (2,800 κατ.), κώμη γεωργικὴ Ἡ Ἄνω Ἐξάνθεια. Ὁ Ἄγιος Πέτρος (1,150 κατ.) καὶ τὸ Κατωχώριον (1,000 κατ.).

Συγκοινωνία. Εἰς τὴν νῆσον Κέρκυραν ὑπάρχουν πολλαὶ ἀμαξιτοὶ ὁδοί, αἵτινες συνδέουσι τὰς διαφόρους κώμας, ἡ δὲ συγκοινωνία μεταξὺ τῶν ἄλλων νήσων γίνεται δι' ἀτμοπλοίων καὶ ἰστιοφόρων.

29. Νομὸς Κεφαλληνίας

Ὁ νομὸς οὗτος ἀποτελεῖται ἐκ τῶν νήσων Κεφαλληνίας, Ἰθάκης Καλάμου καὶ τινων ἄλλων μικρῶν.

Ὅρη. Ὁ Αἶνος (1,620 μ.), κατάφυτος ἐξ ἐλατῶν καὶ τὸ ὑψηλότερον ὄρος τῆς ἑπτανήσου.

Πεδιὰδες. Ἡ τῆς Κροναίας καὶ ἡ τοῦ Λιβαδίου, κατάφυτοι ὑπὸ ἀμπέλων, σταφιδάμπέλων καὶ ἐλαιῶν.

Κλίμα. Τὸ κλίμα τοῦ νομοῦ εἶνε γλυκύτατον καὶ ὑγιεινόν.

Ἔδαφος καὶ προϊόντα. Τὸ ἔδαφος τῆς Κεφαλληνίας εἶνε πλήρες λόφων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπάρχουσι πολλαὶ εὐφοροὶ κοιλάδες, κατάφυτοι ὑπὸ ἐλαιῶν, ἀμπέλων καὶ ὀπωροφόρων δένδρων. Τὸ ἔδαφος τῆς Ἰθάκης εἶνε ὄρεινόν καὶ πετρῶδες· τὰ προϊόντα δὲ τοῦ νομοῦ εἶνε σταφίς, ἔλαιον καὶ οἶνος ἐξαιρετος. Τὸ ἔδαφος δὲ τῶν ἀνωτέρω νήσων εἶνε λίαν εὐσειστον, ἰδίως δὲ τῆς Κεφαλληνίας.

Ἀσχολίαι τῶν κατοίκων. Οἱ κάτοικοι τοῦ νομοῦ ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν.

Πολιτικὴ ἐξέτασις. Ὁ νομὸς οὗτος διαιρεῖται εἰς 4 ἐπαρχίας 1) Κροναίας 2) Πάλλης 3) Σάμης καὶ Ἰθάκης.

1) **Ἐπαρχία Κροναίας.** Ἡ ἐπαρχία αὕτη ἔχει πρωτεύουσαν τὸ Ἄργοςτόλιον (10,000 κατ.), ἡ ὁποία εἶναι πρωτεύουσα καὶ τοῦ νομοῦ. Εἶνε ὠραία πόλις, ἔχουσα εὐρύχωρον καὶ ἀσφαλῆ λιμένα, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξάγεται οἶνος καὶ σταφίς. Ἐξῴθεν τῆς πόλεως ὑπάρχουσι περίεργοι θαλασσόμυλοι, διότι κινοῦνται μὲ θαλάσσιον ὕδωρ, τὸ ὁποῖον ἐξαφανίζεται εἰς ἓν μέγα χάσμα τῆς γῆς, εὐρισκόμενον πλησίον τῆς ἀκτῆς. Ἄλλαι κώμαι εἶνε τὰ Βαλοσαμίτα (1,000 κατ.), πλησίον τῶν ὁποίων κείται ἡ μονὴ τοῦ Ἁγίου Γερασίμου, ὅπου φυλάσσεται τὸ λείψανον τοῦ Ἁγίου. Φαρακλάτα (1,400 κατ.), ἔνθα αἱ γυναῖκες κατασκευάζουσιν ὠραία ἐργόχειρα.

2) **Ἐπαρχία Πάλλης.** Αὕτη ἔχει πρωτεύουσαν τὸ Δηξούριον (5,000 κατ.), πόλιν παράλιον, κειμένην ἀπέναντι τοῦ Ἄργου

στολίου. Τὰ Χανδαῖα (900 κατ.). Τὰ Μοροπολάτα (850 κατ.) καὶ τὰ Καμιναραῖα.

3) **Ἐπαρχία Σάμης.** Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε ἡ Σάμη ἢ Αἰγιαλός (700 κατ.), πλησίον τῶν ἑρείπιων τῆς ἀρχαίας Σάμης, συγκοινωνοῦσα μὲ τὸ Ἀργαστόλιον καὶ τὸ Ληξούριον δι' ἀμαξιτῶν ὁδῶν. Τὰ Μακρονώτικα (1,300 κατ.). Ἡ Ἀγία Εὐφημία. Ἡ Ἄσος. Ἡ Πόλλαρος καὶ τὸ Φισκάρδορ, μικρὰ κῶμαι.

4) **Ἐπαρχία Ἰθάκης.** Αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ τῶν νήσων Ἰθάκης, Καστοῦ, Καλάμου, καὶ ἄλλων μικρῶν ἀκατοικήτων. Πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας εἶνε ἡ Ἰθάκη (κ. Βαθῶ, 3,700 κατ.), ἣτις εἶνε ἐκτισμένη ἀμφιθεατρικῶς καὶ ἔχει ἀσφαλέστατον λιμένα. Εἰς τὸ μέσον τοῦ λιμένος ὑπάρχει νησίδριον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶνε ἐκτισμέναι φυλακαί. Ἡ Ἰθάκη εἶνε πατρίς τοῦ μεγάλου εὐεργέτου τῆς Παιδείας Ὁθωνος Σταθάτου. Τὸ Κιόνιον (1,600 κατ.), καὶ ἡ Ἀνωγή (1,000 κατ.). Ἡ νῆσος Καστὸς εἶνε μικρὰ καὶ παράγει ἔλαιον καὶ οἶνον. Καὶ ἡ νῆσος Κάλαμος εἶνε ἐπίσης μικρὰ καὶ παράγει ἔλαιον, οἶνον καὶ ἀμύγδαλα.

Συγκοινωνία. Ἡ Κεφαλληνία ἔχει πολλὰς ἀμαξιτὰς ὁδοὺς, ἀλλὰ πυκνότερα εἶνε ἡ κατὰ θάλασσαν συγκοινωνία ἐνεργουμένη δι' ἀτμοπλοίων καὶ ἰστιοφόρων.

30. Νομὸς Ζακύνθου

Ὁ νομὸς οὗτος ἀποτελεῖται ἐκ τῆς νήσου Ζακύνθου καὶ τῶν μικρῶν νήσων Στροφάδων.

Κόλποι. Ὁ τοῦ Κερίου.

Ἀκρωτήρια. Τὸ Σχοινάρι, ὁ Μαραθίας καὶ τὸ Γεράκι.

Ὅρη. Ὁ Σκοπός, χαμηλὸν ὄρος καὶ κατάφυτον.

Πεδιὰδες. Ἡ Νερούλη, κατὰ τὴν δυτικὴν παραλίαν, κατάφυτος καὶ εὐφορωτάτη, παράγουσα οἶνον, ἔλαιον, σταφίδα καὶ ὀπώρας.

Κλίμα. Τὸ κλίμα τοῦ νομοῦ εἶνε γλυκὺ καὶ ὑγιεινόν.

Ἔδαφος καὶ προϊόντα. Τὸ ἔδαφος εἶνε πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος ὄρεινόν, εἰς δὲ τὰ ἄλλα πεδινόν καὶ λοφῶδες, κατάφυτον ἐξ ἀμπέλων, ἐλαιῶν καὶ ὀπωροφόρων δένδρων. Ὁλη ἡ νῆσος εἶνε καταπράσινος καὶ ἀνθηρά, διὰ τοῦτο δὲ ὀνομάζεται «Ἄνθος τῆς Ἀνατολῆς». Ἡ Ζάκυνθος ὑποφέρει ἐκ σεισμῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἔχει ὑποστῆ πολλὰς καταστροφάς· τὰ προϊόντα τῆς νήσου εἶνε σταφίς, οἶνος, ἔλαιον ἐκλεκτόν, ὀπώραι, σάπων καὶ ἄνθη ἄφθονα καὶ ἐκλεκτά.

Ἀσχολίαι τῶν κατοίκων. Οἱ κάτοικοι τοῦ νομοῦ ἀσχολοῦν-

αι εις τὴν καλλιέργειαν τῶν σταφιδαμπέλων καὶ τῶν κήπων των, εἰς τὸ ἐμπόριον, εἰς τὴν μικρὰν βιομηχανίαν τῆς σαπωνοποιΐας καὶ μακρύνονται διὰ τὴν φιλομουσίαν των.

Πολιτικὴ ἐξέτασις. Ὁ νομὸς οὗτος ἔχει μίαν μόνον ἐπαρχίαν, τὴν τῆς Ζακύνθου.

Ἐπαρχία Ζακύνθου. Ταύτης πρωτεύουσα εἶνε ἡ Ζάκυνθος (13,000 κατ.), ἡ ὁποία εἶνε πρωτεύουσα καὶ τοῦ νομοῦ. Εἶνε πόλις ὠραία, ἐκτισμένη ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τῆς νήσου. Ἡ πόλις αὕτη ὑπέστη πολλὰς ζημίας ὑπὸ σεισμῶν τῷ 1893, ἔχει δὲ ὠραίας πλατείας, ἐν μιᾷ τῶν ὁποίων εἶνε ἐστημένη ἡ προτομὴ τοῦ ἔθνικοῦ ποιητοῦ Σολωμοῦ, πολλοὺς καὶ μεγαλοπρεπεῖς ναοὺς, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνεται ὁ τοῦ Ἁγίου Διονυσίου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου φυλάσσεται τὸ λείψανον τοῦ Ἁγίου καὶ πολλὰ βιομηχανικὰ καταστήματα, ὡς σαπωνοποιεῖα καὶ ὑφαντήρια μεταξίνων καὶ βαμβακερῶν ὑφασμάτων. Κῶμαι ἐν τῇ νήσῳ εἶνε. Τὸ Βανᾶτον (700 κατ.), τὸ Γερακάριον (1,820 κατ.), τὸ Καταστάριον (1,270 κατ.), αἱ Βολίμαις (1,500 κατ.), ὁ Πεισιπύργος (1,100 κατ.), καὶ τὸ Μαχαιράδον (1,400 κατ.).

Συγκοινωνία. Ἐπὶ τῆς νήσου ὑπάρχουσι πολλοὶ ἀμαξιτοὶ ὁδοί, αἱ ὁποῖαι συνδέουσι τὰς διαφόρους κώμας τῆς νήσου πρὸς τὴν πρωτεύουσαν καὶ πρὸς ἀλλήλας. Πυκνὴ ἐπίσης εἶνε καὶ ἡ διὰ θαλάσσης συγκοινωνία, ἣτις ἐκτελεῖται δι' ἀτμοπλοίων καὶ ἰστιοφόρων.

Τ Ε Λ Ο Σ

ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ

ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

ΤΑΞΙΣ Δ'

Νομὸς Κερκύρας

Σκοπός. Αὐτὴν τὴν ὥραν παιδιὰ θὰ μάθωμεν ἓνα νομὸν τοῦ Ἴονίου πελάγους· τὸν νομὸν *Κερκύρας*. (Ἐπανάληψις).

Προπαρασκευή. Διὰ τί ὁ νομὸς αὐτὸς λέγεται τοῦ Ἴονίου πελάγους; — Διότι εὐρίσκεται εἰς τὸ Ἴόνιον πέλαγος. Ἐχει ὁ νομὸς αὐτὸς συνέχειαν μὲ κανένα ἄλλον νομὸν τῆς Ἑλλάδος; — Ὅχι. Διὰ τί; — Διότι βρέχεται ὑπὸ θαλάσσης ἀπὸ ἄρα τὰ μέρη. — Ὅστε ἀφοῦ βρέχεται ἀπὸ ἄρα τὰ μέρη ἀπὸ θάλασσαν τί θὰ εἶναι; — Νήσος. Πόσας ἄλλας νήσους βλέπετε εἰς τὸ Ἴόνιον πέλαγος; — Ἐξ. Μήπως ἔχετε ἀκούσει πῶς τὰς λέγουν μὲ ἓν ὄνομα; — Ἐπτάνησον. Μὰ ἀφοῦ εἶναι ἕξ πῶς λέγονται ἑπτάνησος; — Διότι εἰς αὐτὰς ὑπάγεται καὶ ἡ νήσος Κύθηρα. Ποίος μέγας ἀνὴρ γνωρίζετε ἀπὸ τὴν ἱστορίαν ὅτι ἐγεννήθη εἰς τὴν Κέρκυραν; — Ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας. Μήπως γνωρίζετε ἄλλο τίποτε περὶ τῆς Κερκύρας; — Ὅτι εἰς ταύτην κατέφυγον πολλοὶ Ἕλληγες κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας... ὁ Κολοκοτρώνης κ.λ.π. Διὰ τί κατέφυγον ἐκεῖ; δὲν τοὺς κατεδίωκον οἱ Τούρκοι; — Ὅχι, διότι αἱ Ἴόνιοι νῆσοι ἦσαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἀγγλίας. Πότε παρεχωρήθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα; — Κατὰ τὸ ἔτος 1863 ὅτε κατήλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ βασιλεὺς Γεώργιος. (Ἐπανάληψις τοῦ σκοποῦ).

Προσφορά. Ἦος μερικὸς σκοπός. — Κατὰ πρῶτον θὰ ἴδωμεν ἀπὸ ποίας νήσους ἀποτελεῖται ὁ Ν. Κερκύρας καὶ πόθεν ὀρίζεται».

Καλοῦμέν τινα τῶν μαθητῶν ὅστις δεικνύει τὰς νήσους καὶ τὰ ὄρια τοῦ Νομοῦ ἐπὶ τοῦ Γεωγραφικοῦ χάρτου. Εἶτα γίνεται ἀναπαράστασις ὑπὸ τινων μαθητῶν, ἡμεῖς δὲ συγχρόνως ἔχνογραφούμεν ταχέως ἐπὶ τοῦ πίνακος τὴν περιφέρειαν τοῦ νομοῦ. Ἡ τελευταία

ἀναπαράστασις γίνεται ὑπὸ μαθητοῦ, ὅστις συγχρόνως γράφει ἐπὶ τῆς χαραχθείσης περιφερείας τὰ ὄρια καὶ τὰ ὀνόματα τῶν νήσων.

Ἐπιγραφή.—*Νῆσοι καὶ ὄρια τοῦ Ν. Κερκύρας.*

2ος μερ. σκοπός.—*Τώρα θὰ κάμωμεν ἓνα ταξειδάκι εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Ν. Κερκύρας».*

Καλοῦμέν τινα τῶν μαθητῶν ὅστις περιδεύων διὰ τοῦ δακτύλου ἢ τοῦ δείκτου εὐρίσκει καὶ ὀνομάζει τὰ ἀκρωτήρια καὶ τοὺς κόλπους. Εἶτα γίνεται ἀναπαράστασις καὶ τοποθετοῦνται ὑπὸ τινος τῶν μαθητῶν ἐπὶ τοῦ πίνακος—**Ἐπιγραφή**—*Κόλποι καὶ Ἀκρωτήρια.*

3ος μερ. σκοπός.—*«Τώρα θὰ ἴδωμεν πῶς εἶνε τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Ν. Κερκύρας». Μαθητῆς τις ἐξευρίσκει τὰ ὄρη τοῦ νομοῦ, ἐν δὲ τῇ ἀναπαράστασει τοποθετοῦνται ταῦτα εἰς τὸν πίνακα ἐν τῇ χαραχθέντι σχήματι· ἡμεῖς δὲ προσθέτομεν ὅτι τὰ ὄρη ταῦτα δὲν εἶνε πολὺ ὑψηλὰ καὶ ἔχουσι πολλὰς πηγὰς ὑδάτων αἱ ὁποῖαι θὰ καταδρέχωσι τὰς πεδιάδας, ἂν ὑπάρχωσι τοιαῦται, καὶ εἶνε κατάφυτα.*

Ἐπιγραφή.—*Ὅρη ὄχι πολὺ ὑψηλὰ καὶ κατάφυτα.*

4ος μερ. σκοπός.—*Τώρα θὰ ἴδωμεν ἂν ἔχη πεδιάδας.—*

Ἡ αὐτὴ ὡς ἀνωτέρω ἐργασία. Ἀναπαράστασις. Ἐπιγραφή.
«Πεδιάδες τοῦ Ν. Κερκύρας».

5ος μερ. σκοπός.—*Τώρα θὰ ἴδωμεν πῶς εἶνε τὸ κλίμα τοῦ Ν. Κερκύρας.*

Εἶπομεν ὅτι ὁ Ν. Κερκύρας πανταχόθεν βρέχεται ὑπὸ θαλάσσης. Ἀκόμη τί εἶπομεν ὅτι ἔχει ὁ Ν. Κερκύρας; Ὅρη κατάφυτα. Ἐπομένως τί κλίμα θὰ ἔχη;—Εὐκραὲς καὶ ὑγιεινόν—Διατί;—Διότι ἢ θάλασσα τὸ καθιστᾷ ὀροσερὸν τὸ θέρος καὶ θερμὸν τὸ χειμῶνα. Ἐπίσης δὲ καὶ τὰ ὄρη ἐπειδὴ δὲν εἶνε πολὺ ὑψηλὰ καὶ χιονοσκεπῆ, ἐμποδίζουσι τὸ πολὺ ψῦχος. —Ἐπειδὴ ὅμως, παιδιὰ, τὰ ὄρη τοῦ Ν. Κερκύρας εἶνε κατάφυτα τί θὰ προέρχεται συχὰ ἐκ τῶν δένδρων;—Βροχὴ. Ὅστε τί εἶνε ἀκόμη τὸ κλίμα τῆς Κερκύρας;—Εἶνε καὶ βροχερὸν—**Ἀναπαράστασις**—**Ἐπιγραφή.**—*Περιβάλλον. Θάλασσα καὶ ὄρη κατάφυτα. Κλίμα εὐκραὲς καὶ βροχερόν.*

6ος μερ. σκοπός. *Τώρα θὰ ἴδωμεν ποῖα προϊόντα παράγει ἡ Κέρκυρα ἀφοῦ ἔχει πεδιάδας ὄρη καὶ ὠραῖον κλίμα».*

Πῶς εἶπομεν ὅτι εἶνε τὰ ὄρη τοῦ Ν. Κερκύρας;—Κατάφυτα. Ποῖα δένδρα ἢμποροῦν νὰ καλλιεργηθῶσιν εἰς τὰ ὄρη;—Ἐλαῖαι πεῦκαι, ἀμυγδαλαί.—Πρὸ πάντων παιδιὰ, εἰς τὰ ὄρη τοῦ Ν. Κερκύρας ὑπάρχουσιν ἐλαῖαι πολλαί.—Τί ἄλλο ἔχουν τὰ ὄρη τοῦ Ν.

Κερκύρας ; — Πολλὰς πηγὰς ὑδάτων. Αὐταὶ τί εἶπομεν ὅτι κάμουν ; — Καταβρέχουν πεδιάδας. Αὐταὶ τί γίνονται διὰ τοῦτο, ἀφοῦ ποτίζονται καλῶς ; — Εὐφοροὶ. Ποῖα φυτὰ καλλιεργοῦνται εἰς τὰς πεδιάδας ; — Τὰ μικρότερα καὶ εὐγενέστερα. — Εἶπατέ μοι μερικὰ τοιαῦτα ; Ἡ ἔλαια, ἡ ἄμπελος καὶ τὰ ἐσπεριδοειδῆ. — (*Ἀναπαράστασις*) *Ἐπιγραφή.* Ἔδαφος, ὄρη καὶ πεδιάδες καλῶς ἀρδεύομεναι. Παράγει σταφίδα, οἶνον, ἔλαιον καὶ ἐσπεριδοειδῆ.

Ἔον. « Τώρα θὰ ἴδωμεν ὅποιοι εἶνε οἱ κάτοικοι τοῦ **N.** Κερκύρας καὶ εἰς τί ἀσχολοῦνται » .

Πῶς εἶνε τὸ κλίμα τοῦ Νομοῦ Κερκύρας ; — Εὐκρατον. — Ἐπομένως οἱ κάτοικοι τί θὰ εἶνε ; — Ὑγιεῖς καὶ ζωηροί — Ἐπειδὴ δὲ πάντοτε βλέπουσι θάλασσαν καὶ οὐρανὸν καθαρὸν, τί θὰ εἶνε πάντοτε ; — Εὐθυμοὶ, φαιδρὸι καὶ διὰ τοῦτο φιλόμουσοι. Τώρα, παιδιὰ, εἰς τί θὰ ἀσχολοῦνται ἀφοῦ ἔχουν τοιοῦτον κλίμα καὶ ἔδαφος εὐφορον ; — Θὰ καλλιεργοῦν τὸ ἔδαφος τῆς χώρας. — Ὅστε τί θὰ εἶνε μερικοὶ ἐξ αὐτῶν ; — Γεωργοί. — Ἀφοῦ τὸ ἔδαφος καλλιεργηθῆ καλῶς καὶ παραγάγῃ τὰ προϊόντα τὰ ὅποια εἶδομεν ἀνωτέρω, τί θὰ τὰ κάμουν ; — Ἄλλα μὲν θὰ χρησιμοποιοῦσιν εἰς ἰδίαν των χρῆσιν, τὰ δὲ περισσεύοντα θὰ τὰ ἐξαγάγουν. Ὅστε ἀφοῦ ἐξαγάγουν προϊόντα, τί θὰ εἶνε τινὲς τῶν κατοίκων ; — Ἐμποροὶ. Ἀλλὰ ἀφοῦ ὁ N. Κερκύρας περιβρέχεται πανταχόθεν ὑπὸ θαλάσσης, πῶς θὰ ἐξαχθοῦν τὰ προϊόντα ; Πρέπει τινὲς τῶν κατοίκων νὰ εἶνε ναυτικοὶ ὅπως τὰ μεταφέρουν διὰ πλοίων. — Εἶπομεν, παιδιὰ, ὅτι ὁ N. Κερκύρας παράγει ἔλαιον. Μήπως ἀπὸ τὸ ἔλαιον ἡμποροῦν νὰ κατασκευάσουν καὶ τίποτε ἄλλο ; — Σάπωνα. — Ὅστε τινὲς τῶν κατοίκων θὰ ἔχωσιν ἐργαστάσια καὶ θὰ κατασκευάζουν σάπωνα — θὰ εἶνε λοιπὸν βιομήχανοι. — Ἀκόμη, παιδιὰ, εἰς τὰ ὄρη τοῦ N. Κερκύρας τί ἡμποροῦν νὰ συντηρηθοῦν ; Ποίμνια. — Ὅστε τινὲς τῶν κατοίκων τί θὰ εἶνε ; Βοσκοί. — Ἐκ τῶν ποιμνίων τί θὰ παράγουν ; Τυρόν, βούτυρον. — Ἀκόμη, παιδιὰ, ἐκ τοῦ λίπους τῶν προβάτων κατασκευάζουν καὶ κηρία. — Ξεῦρετε πῶς λέγονται αὐτὰ τὰ κηρία ; — Στεατικά (λέγομεν ἡμεῖς τὴν λέξιν ἐὰν δὲν τὴν γνωρίζουν). — Ὅστε ἄλλοι κάτοικοι εἰς τί θὰ ἀσχολοῦνται ; — Θὰ ἔχουν ἐργαστάσια καὶ θὰ ἀσχολοῦνται εἰς τὴν κατασκευὴν στεατικῶν κηρίων. Ἀκόμη, παιδιὰ, εἰς τί θὰ ἀσχολοῦνται μερικοὶ κάτοικοι, ἀφοῦ ἡ χώρα των περιβάλλεται ὑπὸ θαλάσσης ; Εἰς τὴν ἀλιεῖαν. Εἰς τούτην ἀσχολοῦνται ἰδίως οἱ κάτοικοι τῶν Παξῶν καὶ Ἀντιπάξου. (*Ἀναπαράστασις κατὰ σειρὰν καὶ ἐν αἰτιώδει σχέσει*). *Ἐπιγραφή.* — Περιβάλλον — Κλίμα — Κάτοικοι εὐθυμοὶ, ζωηροὶ καὶ φιλόμουσοι. Ἔδαφος καὶ προϊόντα. — Κάτοικοί τινες

γεωργοί, άλλοι βοσκοί, βιομήχανοι, έμποροι, ναυτικοί και άλιείς.

8ος μερικὸς σκοπός.—Τώρα θά ἴδωμεν πόσοι εἶνε οἱ κάτοικοι τοῦ Ν. Κερκύρας.

Ἄφου παιδιά, ὁ Ν. Κερκύρας ἔχει ἰσῶρατον κλίμα καὶ εὐφορον ἔδαφος, τί πληθυσμὸν πρέπει νὰ ἔχη;—Πολύν. Ἐν τούτοις ἕμως εἰς τὸν Ν. Κερκύρας κατοικοῦν ὀλίγοι κάτοικοι, μόνον 95 χ.—Διατί ἀρά γε;—Ἐὰν δὲν γνωρίζωσι προσθέτω τὸ αἷτιον τοῦτο, ὅτι δηλ. εἶνε εὐσειστος, ἔτι δὲ καὶ διατί νὰ εἶνε εὐσειστος. **Ἐπιγραφή—***Εὐσειστος καθόσον εἶνε νήσος—Πληθυσμὸς ὀλίγος.*

9ος μερικὸς σκοπός.—«Τώρα θά ἴδωμεν ποῦ κατοικεῖ αὐτὸς ὁ πληθυσμὸς.—Ποῦ νὰ κατοικοῦν, παιδιά, οἱ κάτοικοι τοῦ Ν. Κερκύρας;—Εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία αὐτοῦ—Ἄς ἴδωμεν λοιπὸν τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία τοῦ Ν. τούτου. Θά ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὴν μεγαλυτέραν νήσον, τὴν Κέρκυραν, νὰ ἴδωμεν τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία τὰ ὅποια ἔχει, ἔπειτα δὲ καὶ τῶν ἄλλων νήσων. (Καλοῦμέν τινα τῶν μαθητῶν, ὅστις ὑποβοηθούμενος ὑφ' ἡμῶν δεικνύει τὰς σπουδαιότερας πόλεις καὶ τὰ χωρία τὰ ἀναγραφόμενα ἐν τῇ χάρτῃ. Εἶτα γίνονται ἀναπαραστάσεις, ὑπὸ δὲ τοῦ τελευταίου ἀναπαριστῶντος μαθητοῦ, τοποθετοῦνται ταῦτα ἐπὶ τοῦ πίνακος). **Ἐπιγραφή.—***Πόλεις τοῦ νομοῦ Κερκύρας*». Ἐν τῇ δεῖξει καὶ περιγραφῇ τῶν πόλεων, ἀναπλάττομεν καὶ προσφέρομεν ὅ,τι σχετικὸν περὶ αὐτῶν παρελείφθη ἐν τῇ προπαρασκευῇ—ὡς ἐνταῦθα τὰ περὶ τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος, τοῦ Ἀχιλλείου, τῶν ναῶν καὶ σχολείων τοῦ Νομοῦ, τῶν ὁδῶν κ.λπ.

10ος μερικὸς σκοπός.—Τώρα θά ἴδωμεν εἰς τί διαιροῦμεν τὰς πόλεις τοῦ Ν. Κερκύρας διὰ νὰ τὰς ἐνθυμούμεθα καλύτερον.—Εἰς τί τὰς διαιροῦμεν;—Εἰς τμήματα, τὰ ὅποια ὀνομάζονται **ἐπαρχίαι**. (Ἡ διαίρεσις αὕτη εἶνε γνωστὴ ἐξ ἄλλων Νομῶν). Ὁ Ν. Κερκύρας διαιρεῖται εἰς τρεῖς ἐπαρχίας: 1) Κερκύρας, 2) Παξῶν, 3) Λευκάδος.—Ποίας πόλεις θά περιλαμβάνῃ ἡ ἐπαρχία Κερκύρας;—Τὰς ἐπὶ τῆς νήσου Κερκύρας.—Ποία ἡ ἐπαρχία Παξῶν;—Τὰς ἐπὶ τῆς νήσου Παξῶν καὶ Ἀντιπάξου.—Ποίας ἡ Λευκάδος.—Ποίας ἡ Λευκάδος. Προκαλοῦμεν τοὺς μαθητὰς νὰ εἴπωσιν ἐν συνδέσει τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία ἑκατέρας τῶν ἐπαρχιῶν δεικνύοντες συγχρόνως ταῦτα—(Ὅταν αἱ πόλεις εἶνε πολλαὶ διδάσκονται κατ' ἐπαρχίας, ὁπότε θά προηγηθῇ ἡ διαίρεσις εἰς ἐπαρχίας τῆς ὀνομασίας τῶν πόλεων)—**Ἀναπαραστάσεις. Ἐπιγραφή.**—**Ἐπαρχίαι τοῦ Νομοῦ Κερκύρας.** Ἐπαρχία Κερκύρας, ἐπαρχία Παξῶν καὶ ἐπαρχία Λευκάδος. Γίνεται κατόπιν γενικὴ ἀναπαραστάσις ἐπὶ τοῦ χάρτου.

Γεωγραφική ἐμβάνθουςις. Τί εἶπομεν ὅτι εἶνε τὰ ὄρη τῆς Κερκύρας;— Δασύδη. — Διὰ τοῦτο τί προκαλοῦν συχνά;— Βροχάς.

”*Ἀσκησις.*”

Ἐν αὐτῇ γίνονται νοερά ταξείδια εἴτε ἀπὸ πόλεως ἢ χωρίου εἰς ἄλλην πόλιν ἢ χωρίον, ἢ ἀπὸ τοῦ νομοῦ εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Ἑλλάδος καὶ τανάπαλιν· ἐτι δὲ καὶ τοποθέτησις ἐπὶ τῆς εἰς τὸν πίνακα κεχαραγμένης γυμνῆς περιφερείας, πόλεων, ἀκρωτηρίων, ὀρέων, ὀρίων κλπ. ἢ καὶ ἰχνογράφησις τοῦ ὅλου νομοῦ.

ΔΙΟΡΘΩΤΕΑ

σελ.	στιχ.	19	γραπτέον τὰ	ἀντί τὰ
>	>	>	> 19 > ἤρᾱς	> ἤρᾱς
>	18	>	> 16 > συγκοινωνεῖ	> συγκοινωνοῖ
>	23	>	> 29 > εἰς τὰ	> τὰ
>	25	>	> 11 > πρωτεύουσαν	> πρωτεύουσαν
>	28	>	> 35 > διαιρεῖται	> διαιρεῖται
>	29	>	> 9 > πρὸς	> πρὸς
>	30	>	> 32 > Κολωνίας	> Κολωνείας
>	>	>	> 35 > Θεσσαλία	> Ἡ Θεσσαλία
>	33	>	> 21 > ὠραισιτάτη	> ὠραισιτάτη
>	35	>	> 13 > Ἴωλκός	> ἡ Ἴωλκός
>	38	>	> 26 > βούτυρον, δέρματα	> βούτυρον. δέρματα.
>	39	>	> 36 > εὐφρωτάτη	> εὐφρωτάτη
>	44	>	> 19 > κατόπιν	> τατόπιν
>	45	>	> 40 > ἐξαιρετικῆς	> ἐξαιρετικῆν
>	46	>	> 32 > Ταύτης	> Ἐταύτης
>	48	>	> 19 > οἶνον,	> οἶνον
>	55	>	> 15 > Πελοπόννησος	> Πελοπόννησος
>	56	>	> 47 > βαλανίδια	> βαλανίδα

0020560535

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΕΡΓΑ ΤΩΝ ΙΔΙΩΝ

- 1) Ἡ Χημεία τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου Λεπ. 0,75
- 2) Ἡ Φυσικὴ Πειραματικὴ τοῦ Δημ. Σχολείου > 0,80
- 3) Ἡ Γεωγραφία τοῦ Δημ. Σχολ. Ε' καὶ ΣΤ' τάξεως > 1,00
- 4) Χάρτης τῆς Ἑλλάδος > 0,60

Πωλοῦνται παρ' ἅπασιν τοῖς Βιβλιοπωλείοις Ἀθηνῶν καὶ Ἐπαρχιῶν

καὶ παρὰ τοῖς Συγγραφεῦσι

12 Β — Σκουφᾶ — 12 Β

Τιμᾶται Λεπ. 0.60.